

**YOKSULLUKLA MÜCADELEDE ALTERNATİF
BİR POLİTİKA OLARAK MİKROKREDİ VE
TÜRKİYE’DE UYGULAMALAR**

(Yüksek Lisans Tezi)

Öner GÜMÜŞ

Kütahya – 2014

T.C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Maliye Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**YOKSULLUKLA MÜCADELEDE ALTERNATİF BİR POLİTİKA
OLARAK MİKROKREDİ VE TÜRKİYE’DE UYGULAMALAR**

Danışman:
Yrd. Doç. Dr. Yusuf KARAASLAN

Hazırlayan:
Öner GÜMÜŞ

Kütahya – 2014

Kabul ve Onay

Öner GÜMÜŞ'ün hazırladığı “**YOKSULLUKLA MÜCADELEDE ALTERNATİF BİR POLİTİKA OLARAK MİKROKREDİ VE TÜRKİYE’DE UYGULAMALAR**” başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

...../...../2014

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Red
Yrd. Doç. Dr. Yusuf KARAASLAN (Danışman)		
Yrd. Doç. Dr. Fazlı YILDIZ		
Yrd. Doç. Dr. Özer ÖZÇELİK		

Doç. Dr. Soner AKKOÇ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Yoksullukla Mücadelede Alternatif Bir Politika Olarak Mikrokredi ve Türkiye’de Uygulamalar” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2014

Öner GÜMÜŞ

Özgeçmiş

1984 yılında Antakya’da doğdu. 1995 yılında İskenderun Mithat Paşa İlköğretim Okulu’nu bitirdi. 1998 yılında Özel Hatay Doğuş Kolejini bitirdi ve Özel Hatay Doğuş Lisesinden 2001 yılında mezun oldu. 2010 yılında Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İngilizce İktisat bölümünden Onur Öğrencisi olarak mezun oldu. 2010-2011 yıllarında Ardahan Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü Uluslararası İktisat Ana Bilim Dalında Araştırma Görevlisi olarak görev aldı. 2011 yılından bu yana Dumlupınar Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü Maliye Teorisi Ana Bilim Dalında Araştırma Görevlisi olarak görev almaktadır.

ÖZET

YOKSULLUKLA MÜCADELEDE ALTERNATİF BİR POLİTİKA OLARAK MİKROKREDİ VE TÜRKİYE’DE UYGULAMALAR

GÜMÜŞ, Öner

Yüksek Lisans Tezi, Maliye Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Yusuf KARAASLAN

Mayıs, 2014, 177 sayfa

Küresel rekabet, neoliberalizm vb. kavramlar bireylerin yaşantısına girdikten sonra teknolojinin de gelişimiyle yoksulluk günlük hayatın bir parçası haline gelmiştir. Bu paralelde devletler, STK’lar, gönüllü kuruluşlar ve organizasyonlar yoksulluğa çare bulmaya çalışmışlardır. Bunun sonucu olarak da mikrokredi yoksullukla mücadelede bir alternatif politika olarak ortaya konulmuştur.

Bu çalışmada yoksulluk, bir mikrofinans aracı olan mikrokredi çerçevesinde ele alınmıştır. Çalışmada mikrokreditinin dünyada bazı ülkelerde nasıl uygulandığı gösterilmiş; bunun yanı sıra çalışmanın ana konusu olması sebebiyle Türkiye’de de mikrokredi uygulamaları incelenmiştir. Sonuç olarak Türkiye’de mikrokredi uygulamalarının başarılı olduğu ve bu başarıların devam ettirilmesi için de sosyal, siyasi, hukuki, ekonomik ve mali alanlarda aksamaların düzeltilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Yoksulluk Türleri, Mikrokredi, Mikrokredi Türleri, Mikrofinansman

ABSTRACT**AS AN ALTERNATIVE POLICY MICROCREDIT IN STRUGGLING
POVERTY: APPLICATIONS IN TURKEY****GÜMÜŞ, Öner****M.A. Thesis, Department of Public Finance****Supervisor : Assistant of Professor Yusuf KARAASLAN****May, 2014, 177 pages**

After the notions such as global competition, neoliberalism and so on comes into the life of individuals, with the development technology, poverty becomes the part of the daily life. On this basis, nations, nongovernmental organizations, voluntary associations and organizations tried to find a solution to poverty. As a result of this, microcredit arises as an alternative policy in struggling with poverty.

In this study, poverty is considered on the perspective of microcredit which is a tool of microfinance. In the study it is showed that how microcredit is applied around some countries in the world; also because of the main subject of the study, the microcredit applications in Turkey is examined. Consequently, it shows up that the microcredit applications in Turkey is successful and to sustain these successes the imperfections in social, political, legal, economic and fiscal fields are necessary to arrange.

Keywords: Poverty, Types of Poverty, Microcredit, Types of Microcredit, Microfinance.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUK: KAVRAMI, TÜRLERİ, NEDENLERİ VE YOKSULLUKLA MÜCADELEDE İZLENEN STRATEJİLER

1.1. YOKSULLUK KAVRAMI	4
1.2. YOKSULLUK TÜRLERİ.....	10
1.2.1. Derece Bazında Yoksulluk.....	10
1.2.1.1. Mutlak Yoksulluk (Birinci Derece Yoksulluk).....	10
1.2.1.2. Nispi Yoksulluk (İkinci Derece Yoksulluk)	10
1.2.2. Mekan Bazında Yoksulluk.....	11
1.2.2.1. Kırsal Yoksulluk	11
1.2.2.2. Kentsel Yoksulluk	12
1.2.3. Gelirin Baz Alınıp Alınmamasına Göre Yoksulluk.....	12
1.2.3.1. Gelir Yoksulluğu	13
1.2.3.2. Sosyal İmkanlar Yoksulluğu	14
1.2.4. Kişisel Algılar Bakımından Yoksulluk.....	14
1.2.4.1. Objektif (Nesnel) Yoksulluk.....	14
1.2.4.2. Subjektif (Öznel) Yoksulluk.....	15
1.2.5. Sistem Bazında Yoksulluk.....	16
1.2.5.1. Sistem İçi Yoksulluk	16
1.2.5.2. Sistem Dışı Yoksulluk	17

1.2.6. Diğer Yoksulluk Türleri.....	17
1.2.6.1. Duygusal Yoksulluk.....	17
1.2.6.2. Kronik Yoksulluk.....	18
1.2.6.3. Nöbetleşe Yoksulluk.....	19
1.2.6.4. Kadın Yoksulluğu.....	20
1.2.6.5. İnsani Yoksulluk.....	20
1.3. YOKSULLUĞUN NEDENLERİ	21
1.3.1. Ekonomik Nedenler	21
1.3.1.1. Finansal ve Ticari Liberalizasyon (Küreselleşme)	21
1.3.1.2. Makro İktisadi Nedenler	25
1.3.1.3. Negatif Arz Şokları.....	28
1.3.1.4. Mikro İktisadi Nedenler-Asimetrik Bilgi.....	31
1.3.2. Siyasi Nedenler	33
1.3.3. Sosyo-Kültürel Nedenler	34
1.4. YOKSULLUKLA MÜCADELEDE İZLENEN STRATEJİLER	35
1.4.1. Yoksullukla Mücadelede Milenyum Kalkınma Hedefleri	35
1.4.2. Yoksullukla Mücadele Stratejilerinde Olması Gerekenler.....	36
1.4.3. Yoksullukla Mücadelede Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Rolü.....	36
1.4.3.1. Bismarck Sistemi.....	36
1.4.3.2. Beveridge Sistemi.....	37
1.4.3.3. Karma Sistem.....	37
1.4.3.4. Güvenlik Ağı Sistemi.....	37
1.4.3.5. Devletçe Bakım Sistemi.....	37
1.4.3.6. Özel Sigorta Sistemleri.....	37
1.4.4. Avrupa Birliği'nde Yoksullukla Mücadele Stratejisi.....	38
1.4.4.1. Minimum Gelir Yardımı	38
1.4.4.1.1. Garantili Minimum Gelir Yardımları	38
1.4.4.1.2. Negatif Gelir Vergisi	39
1.4.4.1.3. Temel Gelir	39
1.4.4.1.4. Artan Oranlı Destek.....	40
1.4.4.2. Avrupa Sosyal Fonu	40
1.4.4.3. Sosyal Dışlama ve Sosyal İçerme.....	41

1.4.4.4. AB 2020 Perspektifinde Yoksullukla Mücadelede Kapsamlı Büyüme..	42
1.4.5. Dünya Bankası'nın Yoksullukla Mücadelede İzlediği Stratejiler	44

İKİNCİ BÖLÜM

BİR MİKROFİNANS ARACI OLARAK MİKROKREDİ VE DÜNYADAKİ BAZI UYGULAMALARI

2.1. MİKROFİNANS VE MİKROKREDİ: TANIM VE AMAÇLAR	51
2.2. KREDİ İKRAZ MODELLERİ	70
2.3. MİKROKREDİ TÜRLERİ	80
2.4. DÜNYADA MİKROKREDİ UYGULAMALARINA İLİŞKİN BAZI ÖRNEKLER.....	81
2.4.1. Bangladeş Mikrokredi Uygulaması	81
2.4.2. Çin'de Mikrokredi Uygulamaları	90
2.4.3. Bolivya'da Mikrokredi Uygulaması	95
2.4.4. Brezilya'da Mikrokredi Uygulaması.....	99
2.5. DÜNYA MİKROKREDİ UYGULAMALARINA İLİŞKİN GENEL DEĞERLENDİRME	102

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE YOKSULLUK VE BİR ÇÖZÜM OLARAK MİKROKREDİ

3.1. YOKSULLUKLA MÜCADELEDE TÜRKİYE'NİN DENEYİMLERİ	108
3.2. GÜNÜMÜZDE TÜRKİYE'DE YOKSULLUK	109
3.3. TÜRKİYE'DE YOKSULLUKLA MÜCADELEDE İZLENEN BAZI STRATEJİLER	113
3.3.1. Sosyal Riski Azaltma Projesi.....	113
3.3.2. Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Yardımları.....	114
3.3.3. Şartlı Nakit Transferi.....	115
3.3.4. Mikrokredi	116
3.4. TÜRKİYE'DE MİKROKREDİ UYGULAMALARI	116
3.4.1. Türkiye'de Mikrokredi Veren Kuruluşlar	116

3.4.2. Türkiye’de Mikrokredi Alım Süreci	116
3.4.3. Mikrokredinin Yasal ve Anayasal Boyutları	117
3.4.4. Türkiye’de Mikrokredi Çeşitleri	118
3.4.5. Türkiye’de Mikrokrediye Destek Veren Kuruluşlar	120
3.4.6. Türkiye’de Mikrokredi Uygulamalarına İlişkin Sonuçlar	121
3.4.6.1. Doğu Anadolu Bölgesi Mikrokredi Uygulamasına İlişkin Sonuçlar	121
3.4.6.2. İç Anadolu Bölgesi Mikrokredi Uygulamasına İlişkin Sonuçlar	122
3.4.6.3. Güneydoğu Anadolu Bölgesi Mikrokredi Uygulamasına İlişkin Sonuçlar	122
3.4.6.4. Karadeniz Bölgesi Mikrokredi Uygulamasına İlişkin Sonuçlar	123
3.4.6.5. Akdeniz Bölgesi Mikrokredi Uygulamasına İlişkin Sonuçlar	124
3.4.6.6. Ege Bölgesi Mikrokredi Uygulamasına İlişkin Sonuçlar	125
3.4.6.7. Marmara Bölgesi Mikrokredi Uygulamasına İlişkin Sonuçlar	126
3.5. TÜRKİYE MİKROKREDİ UYGULAMALARINA İLİŞKİN GENEL DEĞERLENDİRME	126
SONUÇ VE ÖNERİLER	132
KAYNAKÇA.....	138
DİZİN	159

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1.1: Dünya Bankası'nın Odaklandığı Alanların Stratejilerde Düştüğü Yer	48
Tablo 2.1: 2012 Yılı İtibarıyla Bazı Ülkelerin Gayrı Safı Yurt İçi Tasarruf Oranları...	65
Tablo 2.2: Döner Tasarruf ve Kredi Birliklerinin Avantajları, Dezavantajları ve Temel Sonuçları	76
Tablo 2.3: 1980-2012 yılları arasında Bangladeş GSYİH'sı.....	82
Tablo 2.4: Bangladeş'te GSYİH Sektörel Dağılımları.....	83
Tablo 2.5: Bangladeş'te Sivil Toplum Kuruluşları-Mikrofinans Kuruluşları Temel İstatistikleri.....	89
Tablo 2.6: Çin'de GSYİH	91
Tablo 2.7: Çin'de Mikrokredi Arz Eden Kuruluşların Karşılaştırması-Müşteriler ve Ürünler	94
Tablo 2.8: Çin'de Mikrokredi Arz Eden Kuruluşların Karşılaştırması- Performans	94
Tablo 2.9: Bolivya'da Bulunan Mikrofinans Kuruluşlarının Performansları	97
Tablo 2.10: Brezilya'da Bazı Mikrofinans Şirketlerinin Profili.....	101
Tablo 3.1: Tüketici Güven Endeksi	110
Tablo 3.2: Türkiye'de Gini Katsayısı Değerleri.....	111
Tablo 3.3: Gelire Dayalı Nispi Yoksulluk Sınırına Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları	113
Tablo 3.4: Mikrokredi Vadeleri.....	120
Tablo 3.5: Maya Mikrokredi Vadeleri	120
Tablo 3.6: Doğu Anadolu Bölgesinde 01.01.2014-05.05.2014 Tarihleri Arasında Mikrokredi Kullanımı.....	121
Tablo 3.7: İç Anadolu Bölgesinde 01.01.2014-05.05.2014 Tarihleri Arasında Mikrokredi Kullanımı	122

Tablo 3.8: Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 01.01.2014-05.05.2014 Tarihleri Arasında Mikro kredi Kullanımı	123
Tablo 3.9: Karadeniz Bölgesinde 01.01.2014-05.05.2014 Tarihleri Arasında Mikro kredi Kullanımı	124
Tablo 3.10: Akdeniz Bölgesinde 01.01.2014-05.05.2014 Tarihleri Arasında Mikro kredi Kullanımı	125
Tablo 3.11: Ege Bölgesinde 01.01.2014-27.01.2014 Tarihleri Arasında Mikro kredi Kullanımı	125
Tablo 3.12: Marmara Bölgesinde 01.01.2014-05.05.2014 Tarihleri arasında Mikro kredi Kullanımı	126

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1: Ekonomik Durum, Sağlık ve Hastalık İlişkisi.....	5
Şekil 1.2: Yeni Ekonomik Bakış Açısıyla Devlet.	23
Şekil 2.1: Mikrofinansmanın Hedef Kitlesi.	55
Şekil 2.2: Mikrofinans Sektörünün Hedef Kitlesi.....	56
Şekil 2.3: Mikrofinansman Yolları ve Sonuçları	57
Şekil 2.4: Mikrokredi Yapısı.....	62
Şekil 2.5: Mikrokreditinin Ana Amaçları	63
Şekil 2.6: Dünya İç Tasarruf Oranları	64
Şekil 2.7: İşsizlikte Etkileşim Döngüsü.....	66
Şekil 2.8: İşsiz Kalmanın Çaresizliğe Neden Olması.....	67
Şekil 2.9: Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi	70
Şekil 2.10: Bangladeş'te Finansal Sistem.....	86

GRAFİKLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Grafik 1.1: Bütçe Kısıtsız Tercih	8
Grafik 1.2: Bütçe Kısıtlı Tercih.....	9
Grafik 1.3: Subjektif Yoksulluk Sınırı.....	16
Grafik 1.4: Enflasyonist Açık	27
Grafik 1.5: Arzu Edilen Tasarrufta Bir Azalış	28
Grafik 1.6: Emek Piyasasında Negatif Arz Şoku Etkileri	29
Grafik 1.7: Reel Para Arzındaki Değişimler	29
Grafik 1.8: Negatif Arz Şokunun Genel Dengeye Etkileri	30
Grafik 1.9: Negatif Arz Şokunun Reel GSYİH'yi Azaltması.....	30
Grafik 2.1: Solow Modeli	69

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BDT	: Bangladeş Resmi Para Birimi
BRAC	: Bangladesh Rural Advancement Committee (Bangladeş Kırsal Kalkınma Komitesi)
BRI	: Bank Rakyat Indonesia
CPRC	: Chronic Poverty Research Center (Kronik Yoksulluk Araştırma Merkezi)
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EC	: European Community (Avrupa Topluluğu)
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
ILO	: International Labor Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
IMF	: International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
KEDV	: Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
OECD	: Organisation For Economic Cooperation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
ROSCA	: Rotating Savings and Credit Association (Döner Tasarruf ve Kredi Birlikleri Modeli)
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TGMP	: Türkiye Grameen Mikrofinans Programı
TİSVA	: Türkiye İsrافی Önleme Vakfı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UN	: United Nations (Birleşmiş Milletler)
UNDP	: United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
WB	: World Bank (Dünya Bankası)

TEZ METNİ

GİRİŞ

Albert Camus “*İnsanlar aç kalmaya görsün; inançlarını bile yer.*” diyerek bir yerde yoksulluğa vurguda bulunmuştur. Camus aslında yoksulluğun kol gezdiği yerlerde sıkıntıların, problemlerin ortaya çıkacağını belirtilen sözüyle ifade etmiştir. Bugün dünyada işlenen suçların faillerinin genelde yoksul kesimlerden gelmesi de durumun bir tesadüf olmadığını göstermektedir. Ancak yoksulluk sadece bu açıdan bakılabilecek kadar dar bir kavram değildir. Geniş bir perspektiften bakılacak olursa aşağıdaki durumların yoksulluğuna sebebiyet verdiği ifade edilebilir:

- Sevgi ve ilgi eksikliği,
- Toplum içindeki gruplarda sosyal içermeyi engelleyici durumlar,
- Bireylerin kendilerini yoksul olarak tanımlaması,
- Tanımlı bir yoksulluk değerinin altında bulunma,
- Varsıl bireylerin önceden kalan yoksulluklarını sonradan kendi yerlerine göçen gruplara devretmesi,
- Geçmişten devralınan yoksulluk,
- Gelirin düşük olması,
- Sosyal dışlama ve mücadele gücünün kalmaması,
- Kentte ve kırsalda çeşitli yapısal sorunların belirmesidir.

Bu çerçevede birinci bölümde yoksulluk, fikri içeriği de aydınlatmak bakımından derece bazında yoksulluk başlığı altında mutlak yoksulluk ve nispi yoksulluk; mekan bazında yoksulluk başlığı altında kırsal yoksulluk ve kentsel yoksulluk; gelirin baz alınıp alınmamasına göre yoksulluk başlığı altında gelir yoksulluğu ve sosyal imkanlar yoksulluğu; kişisel algılar bakımından yoksulluk başlığı altında objektif ve subjektif yoksulluk; sistem bazında yoksulluk başlığı altında sistem içi ve sistem dışı yoksulluk ve diğer yoksulluk türleri başlığı altında duygusal yoksulluk, kronik yoksulluk, nöbetleşe yoksulluk, kadın yoksulluğu ve insani yoksulluk ayrımları çerçevesinde ele alınmıştır. Bu ayrım sonrasında ise yoksulluğuna yol açan nedenler siyasi, sosyo-kültürel ve ekonomik bazda incelenmiştir. Birinci bölüm sonunda

ise uluslararası örgütlerin konuya nasıl baktıkları ve hangi önlemleri aldıkları irdelenmiştir.

İkinci bölümde ise mikrokredi kavramı ile mikrofinans kavramı ile arasındaki ayırım ifade edilerek sunulmuştur. Sonrasında mikrokreditinin yoksulluğa bir çözüm arayış çerçevesinde amaçlarının ne olduğu ifade edilmiştir. Buna müteakiben kredi ikraz modellerinin ne olduğu açıklanmış ve mikrokredi türleri belirtilmiştir. Sonrasında ise mikrokreditinin dünyadaki uygulamalarından bazıları temel çerçeve olmaları açısından incelenmiştir. Mikrokredi şehri olarak anılması nedeniyle Bangladeş, ekonomik büyümede yavaşlama yaşaması ve mikrokrediyi bir çözüm olarak görmesi hasebiyle Brezilya ve dünya ekonomisinde ekonomi anlamında ABD'yi tehdit eder duruma gelmesi ve sosyalist bir ekonomi olması nedeniyle Çin ve totaliter idarelerden çıkmış olması nedeniyle Bolivya örnek ülkeler olarak seçilmiştir.

Üçüncü bölümde Türkiye'nin yoksulluk açısından yaşadığı deneyimler ve aldığı tedbirler başlangıç konusu olarak öne sürülmüştür. Ayrıca günümüzde Türkiye'de yoksulluğun istatistiki değerleri verilerek bir anlayış oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu anlayış çerçevesinde de Türkiye'de yoksullukla mücadelede uygulanan bazı stratejiler ifade edilmiş olup; mikrokredi detaylıca açıklanmıştır. Bu detay çerçevesinde Türkiye'de mikrokredi kuruluşları, mikrokreditinin hukuki ve anayasal dayanakları, mikrokreditinin nasıl alındığı, mikrokredi çeşitleri ve mikrokrediye destek veren kuruluşlar irdelenmiştir. Son aşamada ise Türkiye'deki mikrokredi uygulamalarının sonuçları 1 Ocak 2014- 5 Mayıs 2014 tarihleri arasında Türkiye Grameen Mikrofinans Programı'nın haftalık finansal raporlarıyla ortaya konmuştur.

Sonuç ve öneriler kısmında ise söz konusu uygulama sonuçlarının yorumlanması ve devamında sosyal, siyasi, hukuki, ekonomik ve mali çerçevelerde aksayan taraflarla bunların ortadan kaldırılmasına ilişkin önerilere değinilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUK: KAVRAMI, TÜRLERİ, NEDENLERİ VE YOKSULLUKLA MÜCADELEDE İZLENEN STRATEJİLER

1.1. YOKSULLUK KAVRAMI

Yoksulluk küreselleşen dünyada sıkça karşılaşılan bir olgudur. Şirketlerin bu küresel perspektif çerçevesinde birbirleriyle rekabeti neticesinde ortaya çıkan büyüme arzuları zaten kıt olan kaynakların daha da azalması ve kişi başına refahta azalma yaşanması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Ancak yoksulluk sadece sert rekabet koşullarından dolayı ortaya çıkmamaktadır. Bu noktada diğer faktörler de önem arz etmektedir. Söz gelimi bireylerin çalışma arzusundaki düşüş, sosyo-ekonomik ve demografik faktörler gibi birçok değişken yoksulluğa neden olabilmektedir. Bu değişkenler perspektifinde yoksullukla ilgili çeşitli tanımlamalar yapmak da mümkün olabilmektedir.

Yoksulluk sözlük anlamı olarak verimsizlik, yetersizlik, sefillik, sefalet ve fakirlik anlamlarına gelmektedir (www.tdk.gov.tr, 2013). Geçmişteki istihdam yapısını ve sosyal politikaları değiştiren küreselleşme sonucunda devletlerin neo-liberal bir yapıya ayak uydurmak suretiyle işsizliğin artması, gücenmiş işçi etkisinin ortaya çıkması ve sosyal güvensizlik gibi unsurların yerleşmesiyle ortaya çıkan olgu yoksulluk olarak adlandırılır (Altay, 2007a: 350).

Bir diğer tanıma göre ise yoksulluk içinde bulunulan zaman için gerekli minimum ihtiyaçların maddi ihtiyaçlar başta olmak üzere karşılanamamasıdır (Hatun, 2002: 7).

Yoksulluk her dünya görüşüne göre farklı olsa da bazı çevreler yoksulluğu sistemin yapı ve işleyişinde meydana gelen aksaklığın gelir ve servet dağılımında ortaya çıkardığı eşitsizliğin bir sonucu olarak tanımlarken, bazı çevreler de yoksulluğu yoksul olarak kabul edilen bireylerin bireysel yeteneklerindeki eksikliklerden ötürü fırsatlardan yararlanamamaları olarak tanımlamıştır (Gündoğan, 2008: 43).

Gelir, kaynak ve temel gereksinimlerden yoksun olmak da yoksulluk olarak ifade edilmektedir (Temiz, 2008: 61).

Sen (1983) yoksullukla ilgili olarak mutlak ve nispi yoksulluk kavramları arasındaki farka vurguda bulunmuş ve bir kişinin yetenekleri açısından mutlak yoksulluğun mallar, gelirler ve kaynaklar açısından nispi yoksullukla ilişkili olduğunu belirtmiştir (Sen, 1983: 153).

Yoksulluk sağlık açısından ele alındığında söz konusu kavram beslenme bozukluğuna, hastalıkların sıkça gerçekleşmesine, bireyin gelirinin çoğunlukla tedaviye kanalize olmasına, çalışma gücü ve gelirin azalmasına dolayısıyla da tekrar yoksulluk sorunun ortaya çıkmasına yol açan kısır bir döngü anlamına gelmekte olup söz konusu husus aşağıdaki şekil yardımıyla da görülebilir (Ergül, 2005: 99-100):

Şekil 1.1: Ekonomik Durum, Sağlık ve Hastalık İlişkisi

Kaynak: Özen, 1994'ten aktaran Ergül, 2005: 99.

Sanayileşmiş ülkelerde dahil olmak üzere dünyanın her tarafında önemli bir sorun olarak görülen, toplumun minimum ihtiyaçlarının ne olduğu konusunda mutabakata vardığı zevk ve tercihleri yansıtan ve yaşamın gerektirdiği olanaklardan yoksun olma durumu yoksulluk olarak nitelendirilir (Dinçoflaz, 2009: 16).

Genel anlamda ise yoksulluk gıda, giyim ve barınak gibi ihtiyaçların karşılanabilmesi suretiyle bireyin asgari düzeyde yaşamını sürdürebilmesi olgusu olarak da tanımlanabilir (Uzun, 2003: 156).

Tüketim baz alınarak yapılacak bir yoksulluk tanımında ise asgari düzeyde kalori alımı veya gıda sepetinin en düşük maliyetle elde edildiği bir olgunun yoksulluk olarak tanımlanabilmesi de olasıdır (Pehlivan, 2010: 13).

Yoksullukla ilgili aşağıdaki tanımlamaların da yapılması mümkündür (Parkin,

2010: 446-447): Gelir dağılımının alt ucundaki hane halkları o kadar fakirdirler ki bunların yoksul olduğu varsayılır. Yoksulluk bir hane halkı gelirinin gerekli olduğu varsayılan giyim, barınma ve yiyecek miktarını satın alacak kadar yeterli olmamasına dayalı bir durumdur. Yoksulluk göreceli bir kavramdır. Afrika ve Asya'da yaşayan milyonlarca insan yıllık 400 doların altında hayatlarını idame ettirmektedirler. ABD'de ise yoksulluk sınırı her yıl sosyal güvenlik yönetimince belirlenmektedir. 2007 yılında her dört kişiden biri için yoksulluk sınırı 21,203 dolardır. Söz konusu yılda ABD'deki nüfusun % 12,5'ini oluşturan 37 milyon ABD vatandaşı belirlenen yoksulluk sınırının altında yaşamaktaydı. Bu hane halklarının çoğu en fakir hane halklarına yardımcı olan ve onları yoksulluk sınırının üzerine taşıyan iki devlet programından (tıbbi bakım sigortası ve yoksullar için sağlık yardımı) faydalanmışlardır.

TÜİK ise yoksulluğu bireylerin en basit ihtiyaçlarını yerine getirememesi hali olarak ele alırken söz konusu olguyu dar anlamda ve geniş anlamda yoksulluk olarak irdeleyip, dar manada yoksulluğu açlık durumundan ötürü hayatını kaybetme ve hayatını sürdüreceği bir yerin olmaması; geniş manada yoksulluğu ise yiyecek, giyecek, barınma ve benzeri imkanları yaşamın sürdürülmesini sağlamasına rağmen bireylerin geneli açısından geride kalınması olarak ifade etmiştir (TÜİK, 2008: 32).

Semavi dinler de yoksulluğu çeşitli açılardan incelemektedir. Semavi dinlerden biri olan İslam dininin kitabı Kuran'da Kehf Süresi'nde *"Gemi, denizde çalışan bir kaç yoksula aitti. Onu kusurlu kılmak istedim, çünkü onların ilerisinde her sağlam gemiye zorla el koyan bir hükümdar vardı."* denmektedir (Kur'an, 18: 79). Buradaki ayette yoksullukla ilgili vurgulanmak istenen şey yoksulluğun tamamen hiçbir şeye sahip olmamak değil az da olsa bazı mal ve hizmetlere sahip olduğu olmakla beraber, yoksulların güçlü kurumsal aygıtlar karşısında bir güç eksikliği içinde olduklarına da atıfta bulunmaktadır.

Yine Kuran'da Nisa Süresi'nde *"Paylaşma sırasında akrabalar, öksüzler, yoksullar hazır bulunurlarsa, onlara da bir şey verin ve onlara güzelce sözler söyleyerek gönüllerini alın."* denilmektedir (Kur'an, 4: 8). Burada da yoksulluğun sadece maddi boyutunun değil bir manevi boyutunun olduğu ifade edilmektedir.

Tevrat'ta *"Bir kardeşin yoksullaşır, muhtaç duruma düşerse, ona yardım etmelisin."* denilmektedir (Tevrat, 25: 35). Bu söz ile de yoksulluğun muhtaç halde

olma, başkalarının yardımına ihtiyaç duyma anlamlarını taşıdığı görülür.

Tevrat'ın bir diğer bölümünde ise *"Halkıma, aranızda yaşayan bir yoksula ödünç para vererseniz, ona tefeci gibi davranmayacaksınız. Üzerine faiz eklemeyeceksiniz."* denilerek yoksulluğu gidermede yapılacak yardımların yoksulluk sınırı üzerindekiyle yapılanlardan farklı olması gerektiği ifade edilmektedir (Tevrat, 22: 25). Söz gelimi yoksulluk sınırının üzerindeki bir birey bankadan kredi alırken bu kredi için faiz ödemesi yapmakta, ancak yoksulluk sınırı altındaki kişilerin çeşitli mikro finans kuruluşlarından aldıkları kredilerde faiz ödemeleri yapmaması bu ifadenin bir nevi yansımasıdır.

Zebur'da 35. mezmurda *"Senin gibisi var mı..... yoksulu soyguncudan koruyan?"* (Zebur, 35: 10) ve 82. mezmurda *"Zayıfın, öksüzün davasını savunun, mazlumun, yoksulun hakkını arayın."* (Zebur, 82: 3) denilerek yoksulluğun getirmiş olduğu kötü hayat şartlarına ve yoksulların bu kötü şartlardan elimine edilmeleri gerektiğine vurgu yapılmıştır. Bir başka deyişle yoksulluk kötü hayat şartları ile eş olarak değerlendirilmiştir.

İncil'de ise *"En iyisi, canı gönülden yoksullara verin."* denilerek (İncil, Luka: 11: 41) yoksulluğun yine bahsi geçen diğer dinlerde olduğu gibi yoksulluğun muhtaç olma anlamında kullanıldığını ve yoksulluğun ortadan kaldırılması için gerekli yardımların yapılması öngörülmektedir.

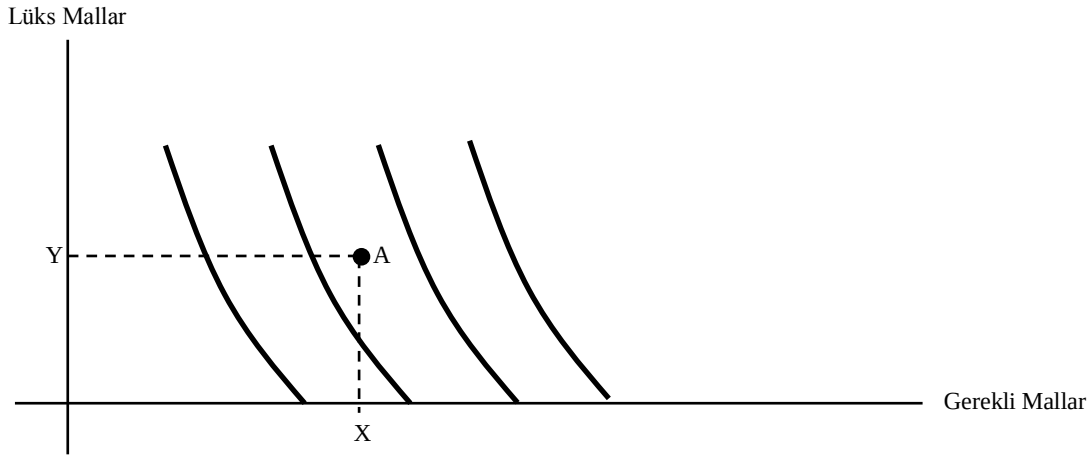
Krugman ve Obstfeld (2006) sanayileşmiş ülkelerle karşılaştırıldığında; gelişmekte olan birçok ülkenin modern sanayi için gerekli olan üretim faktörleri bakımından fakir olduğuna vurgu yaparak, yoksulluğu sermaye ve nitelikli işgücü eksikliği olarak belirtmişlerdir (Krugman ve Obstfeld, 2006: 603).

Yoksullar daha büyük kişisel ve çevresel risklere maruz kalmakta, daha az destek bulmakta, daha az bilgi sahibi olmakta ve sağlık hizmetlerine erişimde yoksul olmayan bireylere göre daha az kabiliyet sahibi olup, bu nedenlerden ötürü daha yüksek derecede sakatlık ve hastalık riskine maruz kalmaktadırlar (www.who.int, 2013). Buna karşılık, hastalık hane halklarının tasarruflarını azaltabilir, öğrenme kabiliyetini geriletir, verimliliği düşürür ve yaşam kalitesini azaltmak suretiyle yoksulluğu aralıksız devam ettirmekle birlikte arttırabilmesi de mümkündür (www.who.int, 2013). Bu çerçevede yoksulluğun sağlığı da içeren temel insani çabalar dizisini engellemekle

ilişkili olduğu ifade edilebilir (www.who.int, 2013).

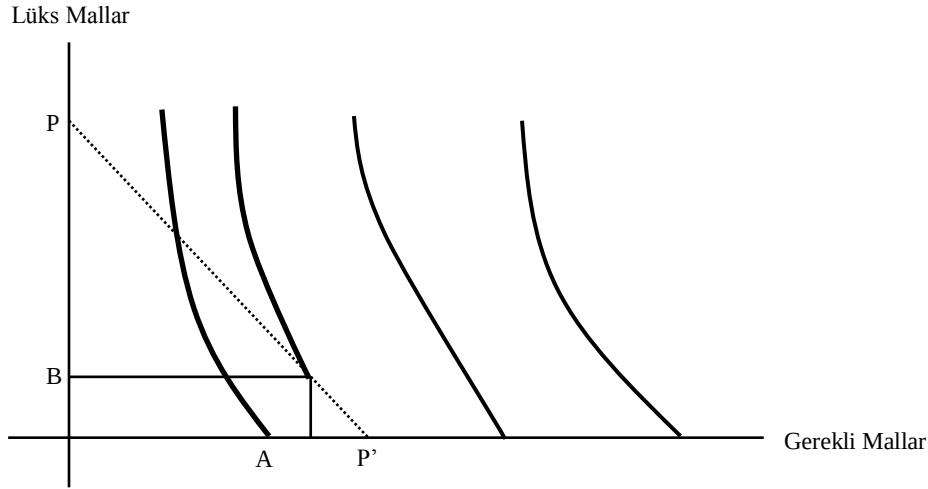
Watts (1968) ise yoksulluğu, farksızlık eğrileri vasıtasıyla tercihler ve kısıtlamalar arasındaki farka dayandırarak açıklamıştır (Watts, 1968: 6-8): Grafik 1.1’de bir farksızlık eğrisi ile temsil edilebilecek veri bir tercih seti arasında karar verici birim bir tercihler sistemine sahiptir. A noktası X birim gerekli mal tüketimini ve Y birim lüks mal tüketimini göstermektedir. Buradaki tercihler sistemi belirli bir bireyin bir özelliği olarak kabul edilmektedir ve söz konusu tercih sıralaması bireyin sahip olduğu bilgi, değer ve zevkleri yansıtmaktadır. Grafik-1.2’de ise PP’ çizgisiyle bir tüketicinin alacağı mal bileşim tercihlerinin sınırı ifade edilmektedir. Bu şekilde, bütçe kısıtı ve fiyatlarla karşılaşan ve tercihleri olan bir aile A oranında gerekli malları ve B oranında lüks malları tüketecektir.

Grafik 1.1: Bütçe Kısıtsız Tercih

Kaynak: Watts, 1968: 6.

Grafik 1.2: Bütçe Kısıtlı Tercih

Kaynak: Watts, 1968: 7.

Bütün bu tanımlamalardan hareketle Watts (1968) yoksulluğu bireyin sahip olduğu bir özellikten ziyade (grafik 1.1) bireyin içinde bulunduğu konumda sahip olduğu mülkiyet (grafik 1.2) anlamına gelmekte olduğunu ifade etmiştir (Watts, 1968: 8).

Yukarıda açıklanan tanımlamalara göre yoksulluk olgusunun özellikleri aşağıdaki gibi maddelendirilebilir:

- Yoksulluk, bir muhtaç olma durumudur.
- Yoksulluk, minimum ihtiyaçların karşılanamamasıdır.
- Yoksulluk, asgari düzeyde kalori alınmasıyla ilişkilidir.
- Yoksulluk, bir yerde gelirden yoksun olunmasıdır.
- Yoksulluk, insanların sağlık ihtiyaçlarının karşılanamamasıdır.
- Yoksulluk, çeşitli inanç gruplarının da odaklandığı ve çözümlenmesi gereken bir sorundur.
- Yoksulluk bireylerin ya da hane halklarının bütçe kısıtlarıyla ilişkilidir.
- Yoksulluk sermaye ve nitelikli iş gücünün eksikliği anlamına da gelebilmektedir.
- Yoksulluk, gelir ve servet dağılımındaki eşitsizliğin bir sonucudur.
- Yoksulluk, küreselleşmenin de ortaya çıkmasıyla daha güçlü bir hale

bürünmektedir.

- Yoksulluk, sadece gelirin azalması sebebiyle değil demografik, sosyo-ekonomik vb. faktörler nedeniyle de ortaya çıkabilmektedir.

1.2. YOKSULLUK TÜRLERİ

Yoksullukla ilgili tanımlamalardan da anlaşılabilceği gibi yoksulluğun tek bir türü bulunmamaktadır. Bunun da sebebi yoksulluğun tek boyutlu değil çok boyutlu karmaşık bir sorun olmasıdır (Temiz, 2008: 61). Çeşitli yoksulluk türleri arasında mutlak ve nispi yoksulluk, insani yoksulluk, kırsal yoksulluk, kentsel yoksulluk, gelir yoksulluğu, sosyal imkanlar yoksulluğu, objektif yoksulluk, subjektif yoksulluk, kadın yoksulluğu, sistem içi yoksulluk, sistem dışı yoksulluk ve duygusal yoksulluk sayılabilir.

1.2.1. Derece Bazında Yoksulluk

Derece bazında yoksulluk mutlak yoksulluk (birinci derece yoksulluk) ve nispi yoksulluk (ikinci derece yoksulluk) olarak iki başlıkta incelenebilir.

1.2.1.1. Mutlak Yoksulluk (Birinci Derece Yoksulluk)

Mutlak yoksulluk, ekonomik birimlerin yaşamlarını devam ettirebilmeleri için gereken asgari refah düzeyini yakalayamaması durumudur ve bu nedenden ötürü de mutlak yoksulluğun ortaya çıkarılması için söz konusu ekonomik birimlerin temel ihtiyaçlarının belirlenmesi gerekmektedir (Ensari, 2010: 9). Mutlak yoksulluğun eşik değeri zamanda bir noktada sabittir ve yalnızca fiyat değişiklikleri için güncellenirler (www.census.gov, 2013).

1.2.1.2. Nispi Yoksulluk (İkinci Derece Yoksulluk)

Yoksulluk nispi olarak tanımlanırken ya nüfusun düşük gelirli bir oranı kastedilir ya da ortalama gelir düzeyinde bir limit belirlenerek söz konusu limitin altındaki bireyler yoksul olarak ifade edilmektedir (Arpacıoğlu ve Yıldırım, 2011: 63).

Adam Smith bir yandan temel ihtiyaçlarını karşılayan öte yandan da topluma sosyal katılımı engellenmiş olan ve toplumun genel refah düzeyinin altında kalan bireyleri nispi yoksul olarak nitelemiştir (Arpacioğlu ve Yıldırım, 2011: 63). Buradan hareketle nispi yoksulluğu bireyin belirli bir seviyede yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli mal ve hizmetlerin maliyetini karşılayacak gelire sahip olamaması şeklinde tanımlamak mümkündür (Aydın ve Güloğlu, 2011: 91).

şu da belirtilmelidir ki nispi yoksulluk eşitsizlik anlamına gelmemektedir (www.europa.eu, 2007). Nispi yoksulluk, yoksulluğu toplumun diğer bireylerinin ekonomik statüsüyle ilişkili olarak tanımlar; eğer veri bir toplumsal içerikte bireyler mevcut yaşam standartlarının altına düştüğünde yoksul kabul edilirler (www.unesco.org, 2013). Söz konusu hususu cari yoksulluk eşiği kullanılarak da ifade edilir. Yoksulluk eşiğini z_r olarak ve yaşam standardını $r(x)$ olarak ifade ederek, $z_r = \alpha r(x)$ eşitliğinden yaşam standardının yüzde bir arttığında cari yoksulluk eşiğinin de yüzde bir arttığı görülebilecektir (Foster, 1998: 336). Bu da söz konusu eşiğin (z_r)'nin altında kalan düzeylerde bir nispi yoksulluk olduğu sonucunu gösterecektir.

1.2.2. Mekan Bazında Yoksulluk

Mekan bazında yoksulluk kırsal ve kentsel yaşam kıstas alınarak kırsal ve kentsel yoksulluk olarak incelenebilir.

1.2.2.1. Kırsal Yoksulluk

Kırsal yoksulluk kavramının aydınlatılabilmesi için öncelikle kırsal alanla ne kastedildiğinin belirlenmesi gerekmektedir. OECD kırsal alan kavramına bölgesel bir tipoloji oluşturarak yaklaşmakta olup, söz konusu tipolojiyi üç kritere dayandırmaktadır (EC, 2008: 36):

- Birinci kriter kırsal toplulukları nüfus yoğunluklarına göre tanımlar. Buna göre kilometrekare başına 150 kişiden az yoğunluktaki bölgeler kırsal bölge sayılmaktadır.
- İkinci kriter ise bölgeleri kırsal topluluklarda yaşayan nüfusun yüzdesine göre

tanımlamıştır. Buna göre bir bölgede bireylerin % 50'den fazlası kırsal topluluklar içerisinde yaşıyorsa o bölge ağırlıklı olarak kırsal; % 15'den azı kırsal topluluklar içerisinde yaşıyorsa o bölge ağırlıklı olarak kentsel; eğer bireylerin % 15'i ile % 50 arasındaki kısmı kırsal topluluklarda yaşıyorsa bu bölge orta derece bölge olarak kabul edilir.

- Üçüncü kriter ise kent merkezlerinin büyüklüğüne dayanmaktadır. Genel kurala göre ağırlıklı olarak kırsal şeklinde sınıflandırılan bir bölge bölgesel nüfusun en az % 25'ini temsil eden 200,000 bireyden daha fazlaysa söz konusu bölge orta derece bölge olarak nitelendirilir. Yine genel kurala göre orta derece olarak sınıflandırılan bir bölge bölgesel nüfusun en az % 25'ini temsil eden 500,000 bireyden daha fazlasına sahipse ağırlıklı olarak kentsel şeklinde sınıflandırılır.

Kırsal yoksulluk ise yapısındaki karmaşıklık nedeniyle net olarak tanımlanamayan bir yoksulluk kavramıdır (Alemdar vd., 2012: 322). Bu karmaşa yoksulluk kavramına olan bakış açısından kaynaklanmakla birlikte, kırsal yoksulluğu bu karmaşık olgunun kırsal alanda gerçekleşmesi olarak tanımlamak mümkündür (Demirdöğen vd., 2012: 86). Bir başka ifadeyle kırsal yoksulluk kırsal alanlarda yaşayan insanlar için sosyal dışlama ve yoksulluk riskinin farklı özelliklerini yansıtan bir kavramdır (EC, 2009: 6). Kırsal yoksulluk çerçevesi içinde yer alanların küçük işletmesi olanlar, tarımda istihdam edilenler, kiracılık-yarırcılık yapanlar, çobanlar, küçükbaş hayvancılık sektöründe bulunanlar ve gerek savaş gerekse de ekonomik problemler nedeniyle açlıkla mücadele edenler olması (Aşçı ve Demiryürek, 2008: 74) bunun bir kanıtıdır.

1.2.2.2. Kentsel Yoksulluk

Nüfusun son zamanlarda kent alanlarda kümelenmesi neticesinde yoksulluk da kentsel bir nitelik halini almıştır (Kesgin, 2012: 169). Bu noktadan hareketle kentsel yoksulluğu kent özelinde yaşanan yoksulluk olarak tanımlamak mümkündür (Baloğlu, 2005: 233). Kentsel yoksulluk gelişmiş ülkelerde kapitalizmin bir yansıması olarak ortaya çıkarken, az gelişmiş ülkelerde ise düşük sanayileşme ve hızlı kentleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Kaygalak, 2001: 126-127).

Kentsel yoksulluk çok yönlü bir olgudur (www.worldbank.org, 2013). Kentsel yoksullar bir çok yoksunluğa maruz kalmakta olup, gündelik zorlukları şunları

içermektedir (www.worldbank.org, 2013):

- İstihdam fırsatlarına ve gelire sınırlı erişim,
- Yetersiz ev güvenli olmayan barınma ve hizmetler,
- Şiddet ve sağlıksız çevreler,
- Çok az ya da hiç olmayan sosyal koruma mekanizmaları,
- Yeterli sağlık ve eğitim fırsatlarına sınırlı erişimdir.

21. yüzyılda meydana gelen siyasi olaylar, küresel çapta yaşanan ekonomik darboğazlar, toplumsal patlamalar, insan hakları ihlalleri ve buna benzer olayların genellikle büyük kentlerde olduğu düşünüldüğünde kentsel yoksulluğun yoğun bir şekilde yaşanması da kaçınılmaz olacaktır. Bu nedenle gerek ulusal gerekse uluslararası arenada kentsel yoksulluk kronikleşen ve bir an önce çözülmesi gereken bir sorun niteliğine bürünecektir (Yılmaz, 2012: 260).

1.2.3. Gelirin Baz Alınıp Alınmamasına Göre Yoksulluk

Yoksulluk sadece gelire ilişkili olmayıp diğer değişkenlerle de ilişkili olabilmektedir. Böyle bir durumda da gelir ve sosyal imkanlar yoksulluğu çerçevelerinde yoksulluk türleri de ortaya çıkabilmektedir.

1.2.3.1. Gelir Yoksulluğu

Bireylerin veya hane halklarının minimum düzeyde yaşamlarını sürdürebilmek için gereken geliri elde edememesi gelir yoksulluğu olarak ifade edilmektedir (Şengür, 2011: 16). Gelir yoksulluğunda, gelir ile yoksulluk arasındaki ilişki incelenmekte olup, yoksulluk sınırı gelir ve harcamanın temelini oluşturmaktadır (Kan, 2011: 11).

UNDP (1997) yoksulluğu gelir açısından şu şekilde ifade etmektedir (UNDP, 1997:16): Bir kişi yalnız ve yalnız geliri tanımlı yoksulluk sınırı altında olduğunda yoksuldur. Birçok ülke yoksulluk oranını düşürmede ilerlemeleri ayarlamak açısından gelir yoksulluğu sınırını belirlemiştir. Genel olarak yoksulluk sınırını ortadan kaldırmak, belirlenmiş bir yiyecek miktarı için yeterli gelire sahip olmak açısından tanımlanır.

Dolayısıyla sözü edilen yoksulluk kavramında yoksulluğun kıstası olarak tanımlanan değişken gelirdir.

1.2.3.2. Sosyal İmkanlar Yoksulluğu

Sosyal imkanlar yoksulluğu, yoksulluk olgusunu gelir açısından incelemeyip, insani gelişim için gerekli temel ihtiyaçların ne olduğu konusunda bir sorgulamada bulunmaktadır (Pire, 2011: 8). Bireylerin ve hane halklarının yoksul olarak değerlendirilebilecekleri bazı imkanlardan mahrum olması halinde objektif bir şekilde gözlemlenebilecek olan imkanlar yoksulluğu, bireyin ihtiyaç duyduğu insani fonksiyonlar ve birey minimum başarı düzeyine ulaşamadığı zaman ortaya çıkar (İbrişim, 2008: 22).

Sosyal imkanlar yoksulluğunu ölçmek için UNDP tarafından geliştirilmiş olan bir yoksulluk endeksi mevcut olup, söz konusu endeks üç kritere dayanmaktadır (Aktaş, 2007: 60):

- Birinci kriter bireylerin sağlıklı üreme imkanına ne ölçüde sahip olduğunu gösteren sağlıklı üreme imkanı kriteridir.
- İkinci kriter, beş yaş altı çocuklardan uluslararası standartlara göre yeterli kiloya sahip olmayan ve bu nedenden ötürü yetersiz beslenen çocukların yüzdesi esas alınarak oluşturulan sağlıklı büyüme ve yeterli beslenme kriteridir.
- Üçüncü kriterse on beş yaş üstü kadınların okuma yazma oranlarını dikkate alan okuma yazma kriteridir.

1.2.4. Kişisel Algılar Bakımından Yoksulluk

Kişisel algılar bakımından yoksulluğu da objektif (nesnel) ve subjektif (öznel) yoksulluk olarak ifade edilebilir.

1.2.4.1. Objektif (Nesnel) Yoksulluk

Refah yaklaşımı olarak da nitelendirilen objektif yoksulluk yaklaşımı, yoksulluğu meydana getiren olguları ve söz konusu yoksulluğu ortadan kaldırmak için önceden yapılan değerlendirmeleri kapsamaktadır (Topgül, 2013: 280). Söz konusu değerler günlük kalori miktarı, tüketim harcamaları gibi somut değerlerle belirlenmektedir (Kunduracı, 2009: 21). Objektif yoksullukta da sözü edilen değerlerin ya da standartların serisinin altında kalma durumu geçerlidir (Metin vd.,2012:100). Bir

başka şekilde tanımlanacak olursa objektif yoksulluk refah ölçütü olarak minimum ihtiyaç düzeyinin normatif yaklaşımla tespit edilmesidir (Özsoy, 2003)

Objektif yoksulluk sınırı şu şekilde bulunur (www.nscb.gov.tr, 2013):

- **Temel ihtiyaçların maliyeti metodu:** Yoksulluk sınırı= Temel ihtiyaçlar için yeterli olduğu varsayılan bir mal sepetinin maliyeti
- **Yiyecek Bölüşümü Şekli:** Yiyecek-enerji gereksiniminin maliyeti/Yoksulların yiyecek bölüşümü
- **Yiyecek-enerji alım metodu:** Her bir bölge/sosyo-ekonomik grup için ortalama olarak karşılanan yiyecek-enerji gereksinimlerinin tekabül ettiği gelir veya harcama.

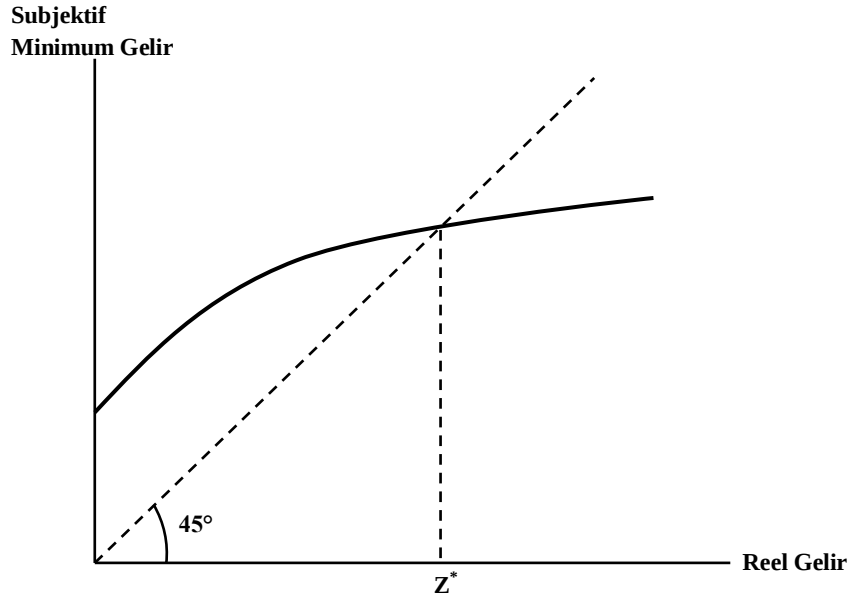
1.2.4.2. Subjektif (Öznel) Yoksulluk

Herhangi biri ihtiyaçlarının yeterli veya yetersiz derecede karşılanıp karşılanmadığına dair bir hüküm verdiğinde söz konusu kişinin bu hükme göre yoksul olup olmadığı ele alınabilir (Drewnowski, 1977: 183). Söz konusu husus subjektif (öznel) yoksulluk olarak nitelendirilir. Bir başka deyişle, subjektif yoksullar kendilerini yoksul olarak tanımlar ve gelir, toplumsal fırsatlardan yararlanma düzeyi gibi değişkenler temel kriter olarak alınmamaktadır (Cafri, 2009: 14).

Subjektif yoksulluğu kesişim yöntemiyle matematiksel olarak $Y_{\min}$ hane halkı ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli olduğu düşünülen minimum gelir ve X_i hane halkı özellikleri olmak üzere şu şekilde ifade edilebilir (Başaran ve Çetinkaya, 2013: 248):

$$\text{Log}(\text{SYÇ}) = Y_{\min} = (a_0 + a_2 X_i) / (1 - a_1)$$

Subjektif yoksulluk sınır Grafik 1.3'te z^* noktası olarak ifade edilmiş olup, z^* 'nin altında subjektif yoksullar bulunmaktadır (Pradhan ve Ravallion, 2000: 463).

Grafik 1.3: Subjektif Yoksulluk Sınırı

Kaynak: Pradhan ve Ravellion, 2000: 463.

Bireylerin zevk ve tercihleri farklı olduğundan ve bu farklılık bir kısım bireylerin gerekli yiyecekleri diğer kısım bireylerin gereksiz yiyeceklere yönelmesiyle sonuçlanacağından ötürü subjektif yoksulluğun ölçülmesinde önemli problemler ve karışıklıklar ortaya çıkabilmektedir (Ören vd., 2012: 317).

1.2.5. Sistem Bazında Yoksulluk

Sistem bazında yoksulluk sistem içi yoksulluk ve sistem dışı yoksulluk olmak üzere ikiye ayrılır.

1.2.5.1. Sistem İçi Yoksulluk

Mevcut sistem içerisinde söz konusu sistemin kendi kendini devam ettirebilmesi için düşük ücretlerle çalışan gruplar sistem içi yoksullar olarak kabul edilirken, reel ücretler düştüğü için giderek fakirleşen kesimin içinde bulunduğu durumun ortaya çıkardığı yoksulluk türü de sistem içi yoksulluk olarak nitelendirilir (Akçelik, 2010: 47).

1.2.5.2. Sistem Dışı Yoksulluk

Marksist düşünürlerce marjinal olarak değerlendirilen lümpen proleteryanın oluşturduğu ve sosyal, siyasal, ekonomik açıdan dışlanan ve hiç mücadele gücü kalmayan kesimlerin ortaya çıkardığı yoksulluk durumu sistem dışı yoksulluk olarak nitelendirilir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2002: 67-68).

1.2.6. Diğer Yoksulluk Türleri

Diğer yoksulluk türleri ise duygusal yoksulluk, kronik yoksulluk, nöbetleşe yoksulluk, kadın yoksulluğu ve insani yoksulluk olarak ele alınabilir.

1.2.6.1. Duygusal Yoksulluk

İnsan hayatı biyolojik, psikolojik, duygusal ve entelektüel değişim süreçlerinden oluşmaktadır (Danış, 2009: 74). Bu değişim süreçlerinden biri olan duygularsa kişilere, nesnelere ve olaylara karşı tecrübelerle kazanılan ve bu tecrübeler ışığında bireyi davranışta bulunmaya hazır hale getiren hisler bütünüdür (Doğan ve Özdevecioğlu, 2009: 166). Dolayısıyla duygular bireyin yaşamına haz veya elem vermektedir (Doğan ve Özdevecioğlu, 2009: 166).

Duygusal yoksulluk kavramının tanımlanmasından önce söz konusu kavramın daha iyi anlaşılması açısından sosyal dışlanma kavramının bilinmesi gerekmektedir.

Sosyal dışlanma sosyal bütünleşmenin karşıtı bir anlam ifade etmekte olup, kısmen veya tamamen sosyal, ekonomik ve siyasi alanlardan yoksun olan dinamik bir süreci ifade eder (Şahin, 2009: 23).

Sezgin (2010) gelişim dönemindeki çocukların belirli ihtiyaçlarının giderilmesinde maddi olanaksızlıkların bazı sorunları ortaya çıkardığını, söz konusu ihtiyaçlar içinde de sevgi, ilgi gibi duygusal yoksullukların önemli bir paya sahip olduğunu ifade etmektedir (Sezgin, 2010: 471).

Buradan hareketle duygusal yoksulluğu sevgi ve ilgi eksikliği ile birlikte sosyal dışlanmanın ortaya çıkardığı bir yoksulluk türü olarak tanımlamak mümkündür.

1.2.6.2. Kronik Yoksulluk

Nadiren tek bir faktörün sonucu olarak görülmekle birlikte, maddesel yoksulluk, yetenekten yoksulluk, kırılğanlıklar arasındaki karşılıklı etkileşim ve bunların bileşimi veya doğal yaşam için önemli olan üretim araçlarının yetersizliği olarak nitelendirilebilir (Temiz, 2008: 63).

Kronik yoksullar genellikle çok yönlü olarak mahrumiyet içerisindedir ve önlenebilecek ölümleri önceden tecrübe edebilmekte olup, hane halkları, toplumlar ve ülkeler içindeki durumları itibarıyla çoğunlukla ekonomik olarak aktif olmalarına rağmen fakirdirler (Shepherd, 2011: 4).

Kronik yoksulluğun ayırt edici özelliği onun genişletilmiş süresidir ve söz konusu kronik yoksulluğun üstesinden gelmek için uğraşıldığında politika yapıcılar tarafından düşünülmesi gereken beş kronik yoksulluk tuzağı mevcuttur (CPRC, 2008: 5-6):

- **Güvensizlik Tuzağı:** Güvensiz çevreler içinde korunmasız yaşayanlar yoksulluğu sıklıkla genişletilmiş bir sürede yaşamaktadır. Ekonomik krizlerde ve doğal afetlerde olduğu gibi karmaşa ve şiddet güvensizliğin belirgin kaynaklarıdır. Bir alandaki bireyler ve hane halklarının hepsine değilse de birçoğuna uygulanan bu tarz şoklar mikro düzeyde yaşanır ve massedilir. Daha az yetki ve varlık sahibi olan kronik yoksul hane halklarının bu sorunların üstesinden gelebilecek çok az yeteneği vardır. Kronik yoksullar ayrıca bireysel ya da hane halkları düzeyindeki özel şoklara özellikle de sağlığa karşı daha hassastırlar.
- **Sınırlı Vatandaşlık:** İyi yönetim gündeminin ve kurumların, istenilen şekli almada ya da sivil toplumu güçlendirme çerçevesinde tam teknokrat müdahalelerin ötesine geçerek, bireylerin politik alanla bağlantısına odaklanmalıdır. Kronik yoksulların anlamlı bir politik söz hakkına sahip olmadıkları; etkin ve yasal politik temsil ve güçten yoksun oldukları savunulmaktadır. Bu bağlamda, kronik yoksullar sınırlı bir vatandaşlık hissiyatına sahiptir ve toplumda yeterli bir menfaat elde edememektedirler.
- **Mekansal Dezavantaj:** Uzaklık, doğal kaynak donatımının muhtemel türleri ve zayıf bütünleşmenin hepsi de ülke içi mekânsal yoksulluk tuzaklarının

oluşmasına katkıda bulunabilir. Ancak mekânsal dezavantaj bir ülke içindeki izole edilmiş bölgelerden daha fazlasını içermektedir. Mekansal dezavantaj ayrıca muhtemel avantajlara yakın olmasına rağmen mevcut olmayan hizmetler, şiddet ve umutsuz yaşam koşulları ya da yoksul olarak nitelendirilecek merkezi yerleşimleri ve kronik olarak yoksun ülkeleri de içermektedir.

- **Sosyal Dışlama:** Kronik yoksullar hane halkları ve toplumlar içindeki durumlarına bağlı olarak sıkça tuzaklarla karşılaşır. Güç, himaye, güçlendirme, rekabet, işbirliği, desteğe ilişkin sosyal ilişkiler insanları sömürücü ilişkilerde tuzağa sürükleyebilir ya da onları yoksulluktan kurtarır. Bu tip sosyal yapılar sınıf ve kast sistemleri, etnisite ya da cinsiyete özel roller, haklar ve sorumluluklar gibi yerel ya da ulusal özel sosyal düzenleri geliştirir. Kronik yoksulların birçoğu fakirliğe karşı koruyucu olmasına rağmen yoksulların tercihleri ve söz hakkını reddeden ve söz konusu yoksulların etki alanını kısıtlayıcı ilişki ve tek başına yoksulluktan uzaklaştırmayı sınırlayan negatif sosyal ilişkilere bağımlı kalmıştır.
- **Zayıf İş Fırsatları:** Ekonomik büyümenin olmadığı ya da kısıtlı olduğu yerlerde iş fırsatları da kısıtlıdır. Dışa kapalı ekonomik büyümenin olduğu yerde iş fırsatlarına ulaşamaz ve geniş tabanlı ekonomik büyümenin olduğu yerde oluşturulan istihdam sağlıklı olmayan çalışma koşulları ile sömürücü olabilir. Zayıf iş fırsatları ve sürdürülemez geçim durumu günlük yaşamda mevcudiyet kazanırken söz konusu olumsuz hususlar tasarruf ya da önemli varlık birikimlerine izin vermemekte ve genellikle sağlık şoklarını arttırmaktadır.

1.2.6.3. Nöbetleşe Yoksulluk

Nöbetleşe yoksulluk kente önceden göçmüş gruplar ile ayrıcalıklı grupların kente sonradan gelenler ve ayrıcalığı bulunmayan gruplara yoksulluklarını devretmesi veya çeşitli grupların aralarındaki bağlar neticesinde zenginleşmelerine olanak tanıyan güç ilişkilerinin eşit olmayan halidir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2002: 155-156).

1.2.6.4. Kadın Yoksulluğu

Bir kavram olarak yoksulluğun kadınlaşması ilk kez 1978 yılında Diane Pearce tarafından kullanılmakla birlikte (Ulutaş,2009:25) asıl olarak son yıllarda kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık çerçevesinde yoksulluk kavramı da kadınlar açısından incelenmiş ve çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Dolayısıyla kadın yoksulluğunun bilinen yoksulluk kavramından farklı yönleri bulunmakta; bir başka ifadeyle kadın yoksulluğunun iki belirleyici yönü bulunmaktadır (Şener,2009:2):

- İşgücü piyasası içerisindeki konumu
- Eğitim olanaklarından faydalanma durumu

Literatürdeki kadın yoksulluğunun tipik tanımlamaları ve ölçümleri tüketim ve hane halkı gelirin uygun ölçümlerine ya da yetkilerin ve yeteneklerin nicel ve nitel ölçümlerine dayanabilmektedir. Yeteneklerden kastedilen ise okur-yazarlık, beklenen yaşam süresi, ilkökul ve ortaokul kayıtları, sağlık hizmetlerine erişim, anne ölüm oranı, arazi ya da istihdama erişim, ücret ayrımı, zaman kullanımı, ilk evlilikte ortalama yaş, doğum oranları, cinsiyet oranı, seks işçiliği alanı gibi sosyal göstergelerdir (Moghadam,2005:4). Söz gelimi kullanıcı harçlarını da içeren sağlık bakımı ile ilgili maliyetler kadınların gelirleri erkeklerden düşük olduğundan ve hane halkı kaynakları üzerinde daha az kontrol sahibi olduklarından kadınların söz konusu hizmetlerin kullanımı açısından bir engeldir (INC,2010:11). Buradan hareketle kadın yoksulluğunu, kadınların erkeklerden daha yoksul olması veya kadın başlı hanelerin yoksul olması olarak tanımlamak mümkündür (Uçar,2011:23-24).

Kadın yoksulluğu çok boyutlu bir sorun olmanın yanında kadınlar bu sorunu farklı zaman, mekan ve biçimlerde yaşamaktadırlar (www.sgb.aile.gov.tr,2012). Bu açıdan kadınların istihdam edilmesi, ayırım yapılması, sosyal dışlanma, eğitim ve aile içinde vuku bulan kaba güç kullanımı gibi unsurlar kadın yoksulluğunu etkileyen faktörlerdir(Yusufoğlu,2010:22).

1.2.6.5. İnsani Yoksulluk

İnsani yoksulluk gelir yoksulluğu ile ilişkisi bulunmasına rağmen ondan farklı olan, okuma-yazma, yeterli olmayan beslenme, yaşam süresinin kısalığı, anne ile çocuk sağlığının yetersiz olması, tedavisi olan hastalıklara yakalanmak gibi basit bireysel

kabiliyetlerden ya da kapasiteden mahrum olmak anlamına gelebilir (Taş ve Özcan, 2012: 425). Tanımdan hareketle insani yoksulluğun birçok açıdan karmaşık bir yoksunluklar dizisi olduğu ifade edilebilir (Parr, 2006: 7).

Yoksulluk insani bir kategori olma zorunluluğu taşıdığından insani yoksulluk tanımı uyarınca insani yoksulluk endeksi geliştirilmiştir (DPT, 2001: 105). Söz konusu endeks insan yaşamının gerekli boyutları olan uzun yaşam, bilgi ve iyi bir yaşam standardı değişkenleri üzerine vurgu yapmaktadır (Levinie, 2007: 8). Uzun ve sağlıklı bir yaşam P_1 'i, bilgi düzeyi P_2 'yi ve iyi bir yaşam standardı P_3 'ü göstermek üzere (Kabaş, 2006: 60-61) söz konusu değerlerin aritmetik ortalaması alınarak oluşturulan insani yoksulluk endeksi aşağıdaki şekilde formülize edilebilir (Levinie, 2007: 9):

$$HPI = \left(\frac{1}{k} \sum_{j=1}^k P_j^\alpha \right)^{\frac{1}{\alpha}}$$

Burada k yoksulluk endeksinin odaklandığı boyutların sayısını ifade ederken, α da söz konusu boyutlar arasındaki ikame esnekliğini ifade etmektedir (Levinie, 2007: 9) ve ikame esnekliği büyüdükçe en büyük yoksunluklara sahip boyutlara daha büyük ağırlıklar verildiği anlaşılır (Kabaş, 2006: 88).

1.3. YOKSULLUĞUN NEDENLERİ

Yoksulluğun nedeni yalnızca ekonomik değil siyasi, sosyal ve kültürel boyutta ele alınmalıdır. Çünkü yoksulluk tek boyutlu değil çok boyutlu bir sorundur.

1.3.1. Ekonomik Nedenler

Ekonomik nedenler makro ve mikro boyutta olup finansal ve ticari boyutta da ele alınabilmektedir.

1.3.1.1. Finansal ve Ticari Liberalizasyon (Küreselleşme)

Küreselleşme insan zihninin karmaşası ile örtüşen bir kavram bir kavram olup sayısız tanım ve tasviri yapılacak bir olgudur (Günsoy, 2006: 7). Bu bağlamda

küreselleşme çeşitli boyutlar açısından şu şekillerde betimlenebilir (Bayar, 2008: 27-30):

- Küreselleşmenin en önemli boyutlarından biri olan ekonomik boyut, ticari hareketlilik, global mali piyasalar ile global küresel sermaye akımları ve küresel üretimin dönüşümü ile ilişkilidir.
- Siyasi açıdan küreselleşme ise siyasi güç, otorite ve yönetim biçimindeki yapısal değişimdir.
- Teknolojik boyutuyla küreselleşme hızlı gelişen iletişim devrimi ile ilişkilidir.
- Çevre boyutu açısından küreselleşme ise yerkürenin demografisiyle ilişkilidir.
- Kültürel açıdan küreselleşme ise yerelin küresele ve küreselin yere ulaşmasıyla ilgilidir. Bir başka deyişle küresel ile yerel arasında iki yönlü bir nedensellik ilişkisi bulunmaktadır.

Küreselleşme süreci çok eskilerden, İpek Yolu ticaretinin gelişimiyle başlayarak günümüzde liberalizasyon hareketleriyle vücut bulmuş ve küreselleşme olgusunu gerçekleştirmek amacıyla bu çerçevede aşağıdaki amaçlar hedeflenmiştir (Selen, 2006: 6):

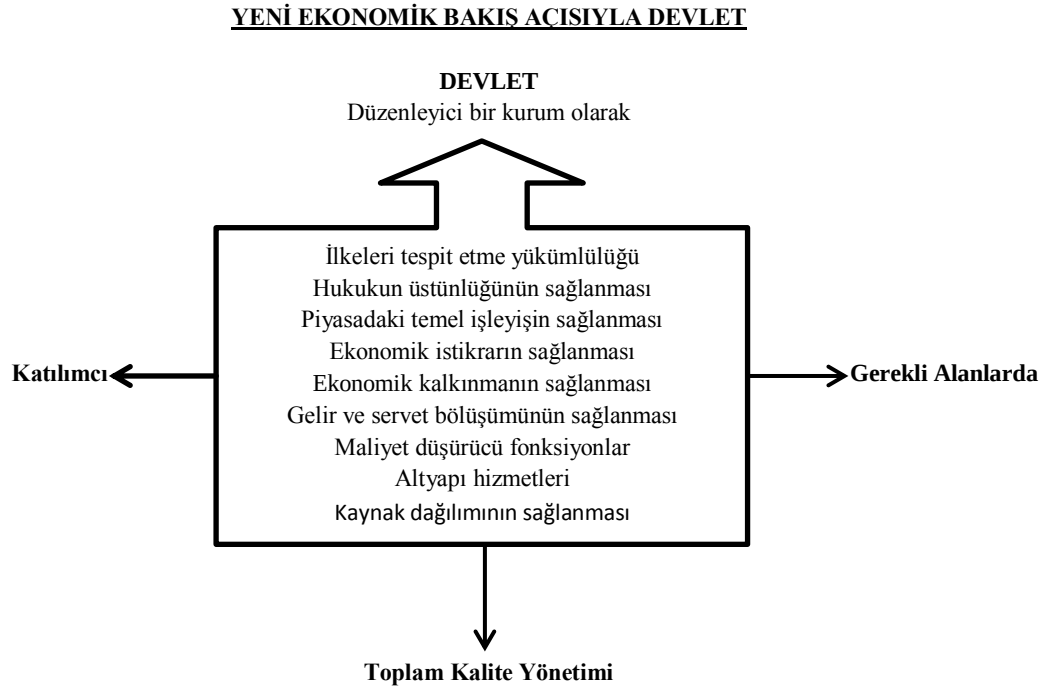
- Dış ticarete korumacılığın kaldırılması,
- Sübvansiyonların kaldırılması,
- Ulusal paralarının dönüşümünün sağlanması,
- Devlet tekellerinin kaldırılması,
- KİT özelleştirmeleri,
- Mal, hizmet ve sermaye arasındaki dolaşımı engelleyen kamu müdahalelerinin ortadan kaldırılması,
- Dolaysız yatırımlar ve portföy yatırımları.

Küreselleşme bir olgu veya bir süreç olarak devletin yapısal ve işlevsel görünümünde önemli değişimler yaratmış ve belki de geri dönülemeyecek etkilere yol açmıştır (Parlak ve Sobacı, 2010: 191).

Küreselleşme neticesinde devletlerin ekonomik açısında da yenilikler ortaya çıkmış ve düzenleyici ve katılımcı devlet anlayışı çerçevesinde devletin yeni görevleri ekonomik anlamda büyüme, istikrar ve kalkınmanın sağlanması, adalet ve etkinliğin gelir ve kaynak dağılımında sağlanması ile üretim tekniği açısından kamu kesiminin

yapması gereken hizmetlerden oluşmakta olup söz konusu husus aşağıdaki şekil yardımıyla da gösterilebilir (Demircan ve Ener, 2009: 26):

Şekil 1.2: Yeni Ekonomik Bakış Açısıyla Devlet.

Kaynak: Demircan ve Ener, 2009: 26.

Devletin yeni fonksiyonlarından biri olan ekonomik büyüme ele alındığında büyüme ile ilgili şunlar ifade edilebilir (OECD, 2001: 44): Ekonomik büyüme yoksulluğu azaltmada önemli bir olgudur. Büyümenin bileşenleri, dağılımı ve sürdürülebilirliği özellikle önemli olan noktadır. Ekonomik kaynakların eksikliği yoksulluğun diğer boyutlarının önemli bir sebebi olmasının haricinde yoksulluğun asıl temelidir. Milli gelirdeki adil büyüme birçok hane halkında ayrıca gelir yoksulluğunu düşürür ve diğer taraftan sürekli yoksulluk azaltımı toplam GSYİH’da ve hane halklarının çoğunda gelir büyümesi meydana getirir.

Bu bağlamda küreselleşmeyle ilgili olumlu olarak Dünya Bankası’nın 2002 yılında yayınladığı raporda şunlar belirtilmektedir (Tireli, 2009: 121-123):

- Küreselleşmeden kaynaklanan sorunlar küreselleşmenin tam olarak gerçekleşmemesinden kaynaklanmaktadır.

- Küreselleşmenin yoksulluk açısından faydalı hale getirilmesi mümkündür.
- Düşük gelirli yoksul ülkelerin küresel piyasalara girmesi neticesinde söz konusu ülkelerde yaşayan kırsal yoksullar fakirlikten kurtulmakta ve bunun neticesinde işlerde verimlilik artmaktadır.
- Birçok ülke küreselleşmeden kaçındığı için dünya piyasalarından uzaklaşıp marjinalleşme sürecine girmekte ve bu nedenden ötürü geliri düşmekte yoksulluk artmaktadır. Bundan dolayı da söz konusu ülkelere küreselleşmeleri için bir ajanda verilmesi gerekmektedir.

Küreselleşme, yoksulluk üzerinde birbiriyle ilişkili iki etki yaratmaktadır (Nakiboğlu, 2004: 39):

- Finansal liberalizasyon neticesinde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki eşitlik düzeyi azalır ve bu da küresel çapta bir yoksulluk meydana getirmektedir.
- Sermaye karlılığının önünde bir engel olarak görülen kolektif yapıların lağvedilmesi ile sermaye birikimi artmış ve bu artışla da gelir adaletsizliği mevcut düzeyinden daha üst düzeylere yükselmiş ve sermayenin merkezileşmesi neticesinde yoksulluk artmıştır.

Bu çerçevede küreselleşmenin yoksullaşma olgusuna güç kattığı yönünde eleştirilerde bulunmak da mümkün olup bu eleştirileri yapan kurumlardan biri olan UNCTAD küreselleşmeyle ilgili şu eleştirilerde bulunmuştur (Taner, 2004: 81-82):

- Dünya ekonomisi çok yavaş büyümekte olduğundan کافی bir ücret düzeyine ulaşamadığı için yeterli istihdam sağlanamamakta ve yoksulluk artmaktadır.
- 1965 yılında en zengin en yoksulun 30 misli varlığa sahipken 25 yıl içinde bu durum 60 misline çıkmıştır.
- Zenginlerin sürekli kazançlı çıkması orta sınıfın nispi durumunu kötüleştirmiştir.
- Menkul değerlerin el değiştirmesi yatırım yapmaktan daha kazançlı bir hal almıştır.
- Emegın geliri sermayenin karına göre düşüş göstermiştir.
- İstihdam ve gelirin güvencesi azalmıştır.
- Nitelikli ve niteliksiz emek arasında bir gelir dengesizliği durumu doğmuştur.

Görüldüğü gibi küreselleşmenin yoksullukla ilgili olumlu etkilerinin bulunması yanında yoksulluğa yol açan etkenlerden biri olduğu da ortaya çıkmaktadır.

Küreselleşme özellikle finans ve ticari alanlarda serbestleşme hareketleriyle ortaya çıkarak söz konusu olan yoksulluk olgusuna negatif etkilerde bulunabilmektedir.

1.3.1.2. Makro İktisadi Nedenler

Makro iktisadi araçlar ekonominin istikrarın yakalanmasında kullanılabilecek genel araçlardır. Ancak bazı zamanlarda kullanılan bu araçlar yoksulluğa etken olabilmektedir.

Kullanılan makro iktisadi araçlardan biri borçlanmadır. Borçlanma, devletin her geçen gün artan ihtiyaçlar karşısında olağan giderlerin yanında olağanüstü giderlerin de karşılanması için başvurduğu bir kaynaktır (İnce, 2001: 1). Bunun yanında borçlanmanın çeşitli sebepleri vardır (Işık vd., 2005: 4-5):

- Politik nedenler daha fazla olmakla birlikte borçlanmanın temelinde askeri nedenle borçlanma söz konusudur.
- Ülkelerin bir yandan ürettikleri malları satın alabilme diğer yandan üretimde bulunabilmek için gerekli olan hammadde kaynaklarına ulaşabilmek amacıyla borçlanma yapmaları gerekebilmektedir.
- Açlık ve yoksulluğun hem dünya barışını tehdit etmesi hem de gelişmiş ülkelerin aydın çevrelerini rahatsız etmesi nedeniyle insancıl amaçla da BM gibi kuruluşlardan borçlanma yapılabilmesi olasıdır.
- Eski sömürge ülkeleri daha önce güdümünde bulundukları ülkelere borç alabilmektedirler. Bir başka deyişle, borçlanmanın diğer bir sebebi kültürel ve tarihi de olabilir.
- Vergi yönetimindeki teknik yetersizliklerden ötürü ülkede vergi kayıp ve kaçaklarının artması nedeniyle de borçlanmaya gidilebilir (Erdem, 2009:14).
- Ödemeler bilançosu açıklarını kapatmak için de borçlanmaya başvurulabilmektedir (Erdem, 2009: 15).

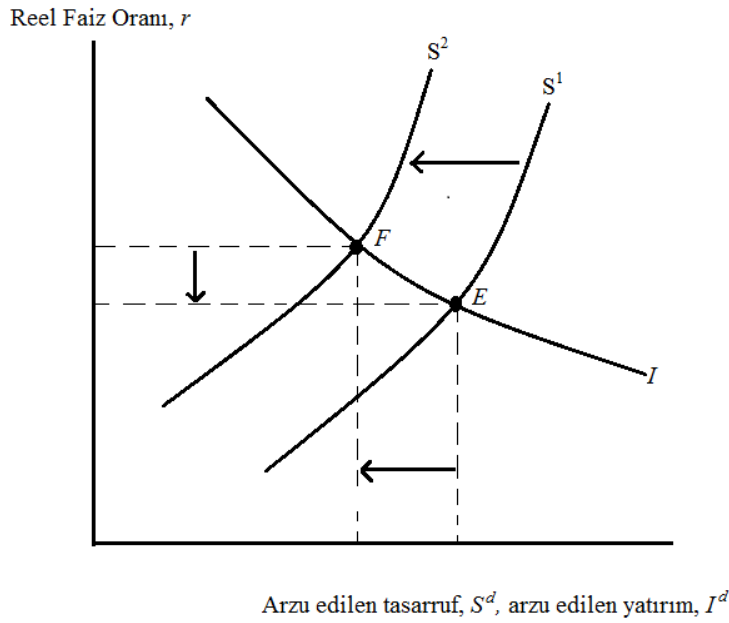
Ancak unutulmamalıdır ki borçlanmanın toplum için de yük oluşturabilmesi olağandır. Böyle bir durumda ise yapılan borçlanmanın geri ödenebilmesi için vergiler ve diğer kamu gelirlerinde devlet tarafından bir artış yaratılarak gelir dağılımı da bozulmak suretiyle bireylerin yoksullaşmasının zemini de hazırlanmış olmaktadır.

Bir diğerk makro iktisadi araç vergilerdir. Vergi genel olarak devletlerin bireylerden zora dayanarak aldığı ekonomik değerkler olarak ifade edilebilir (Erginay, 2010: 38).

Öncelikle belirtmelidir ki vergiler yoksullukla mücadele aracı olarak da kullanılabilir. Bu anlamda yoksulluğı ortadan kaldırmada vergi ile ilgili düzenlemelerin temel amaçları iktisadi büyüme, gelir dağılımında adalet ve ekonomik etkinlik ile istikrarın sağlanmasıdır (Aydın ve Türgay, 2011: 256-258).

Ancak vergilemeyle ilişkin hususlarda teknik yetersizlikler olduğunda ise enflasyonist bir açık oluşabilmekte ve bu da ekonomik krizlere sebebiyet verebilmektedir. Grafik 1.4’de de görüldüğü gibi denge durumunda devlet gelir sağlamak için vergileri arttırdığında NM kadar bir enflasyonist açık yaratacaktır. Denge durumundan uzaklaşılması durumunda ise bir iktisadi kriz için ortam yaratılır. Böyle bir durumda ise yoksulluk sınırındaki insanların yaşam standartları çeşitli şekillerde etkilenmektedir (Bilge, 2009:127):

- Yoksulluk emek gelirlerini azaltmak suretiyle reel ücretleri düşürüp işsizliğı arttırır.
- Ekonomik faaliyetler azaldığı için emeğe dayalı olmayan gelirler azalır ve böylelikle yoksulların ürettiğı mal ve hizmetlerin fiyatı diğerk mal ve hizmetlere göre azalır.
- Yaşam standardının düşmesiyle birlikte özel transferlerde de bir düşme yaşanır.
- Yoksul halkın sahip olduğu varlıklar enflasyona maruz kalır.
- Yoksulların yoksulluktan kurtulma yetenekleri makroekonomik krizler vasıtasıyla zayıflar ve söz konusu bu krizler yoksulların beşeri, mali ve fiziki sermaye birikimini yavaşlatır.

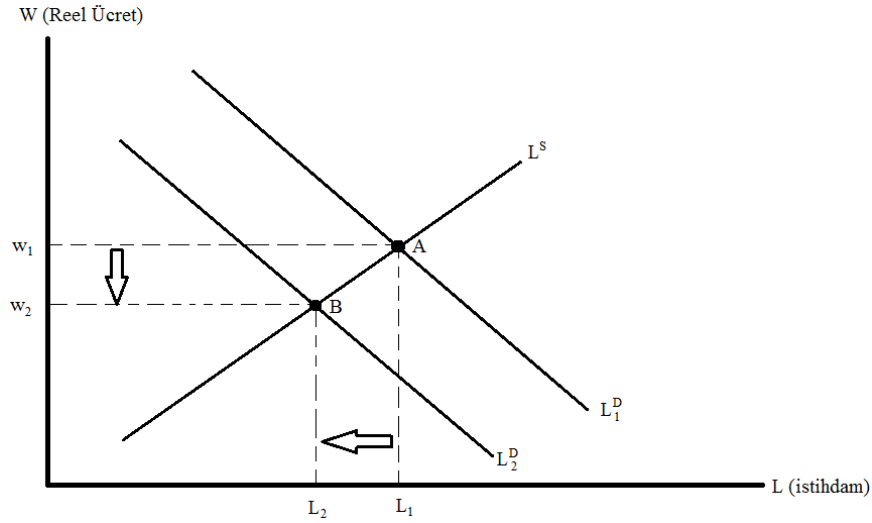
Grafik 1.5: Arzu Edilen Tasarrufta Bir Azalış

Kaynak: Abel ve Bernanke, 2005: 142.

1.3.1.3. Negatif Arz Şokları

Arz şoku bir ekonominin üretim fonksiyonunda meydana gelen değişiklik olup negatif arz şoku da her emek-sermaye bileşeni için üretilebilen çıktı miktarını düşürür (Abel ve Bernanke, 2005: 70-71). İklimin üretim düzeyini etkileyebilecek kadar kötü olması, darbeler, teknolojik imkanların yok olması, salgınlar, hastalıklar vb. şeyler negatif arz şoklarına örnek olarak gösterilebilir.

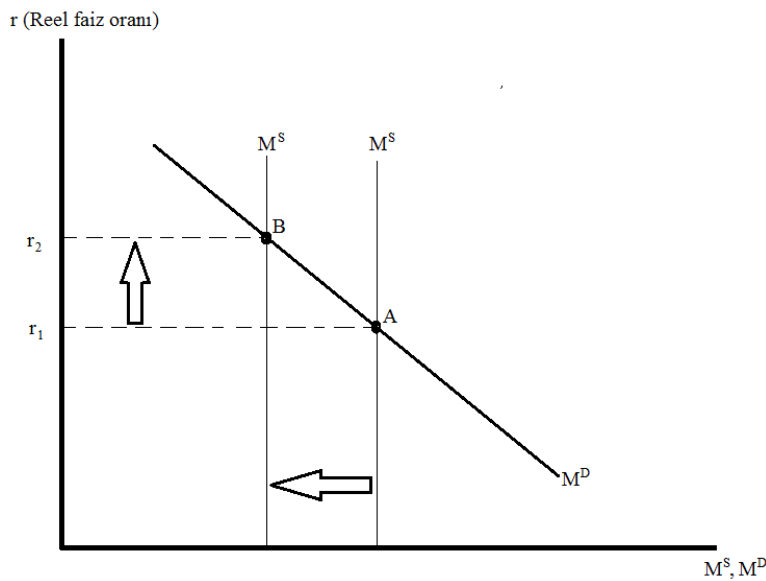
Negatif arz şokları ortaya çıktığında piyasalarda yarattığı olumsuz etkiler vasıtasıyla yoksulluğun ortaya çıkmasına vesile olabilmektedir. Bir negatif arz şoku ortaya çıktığında emek piyasasında reel ücretler ve istihdam düzeyi düşer. Söz konusu husus şu şekilde gösterilebilir:

Grafik 1.6: Emek Piyasasında Negatif Arz Şoku Etkileri

Kaynak: Abel ve Bernanke, 2005:89.

Mal piyasasında (Ödünç verilebilir fonlar) piyasası ise şok arz yönlü olduğu için herhangi bir değişiklik olmaz.

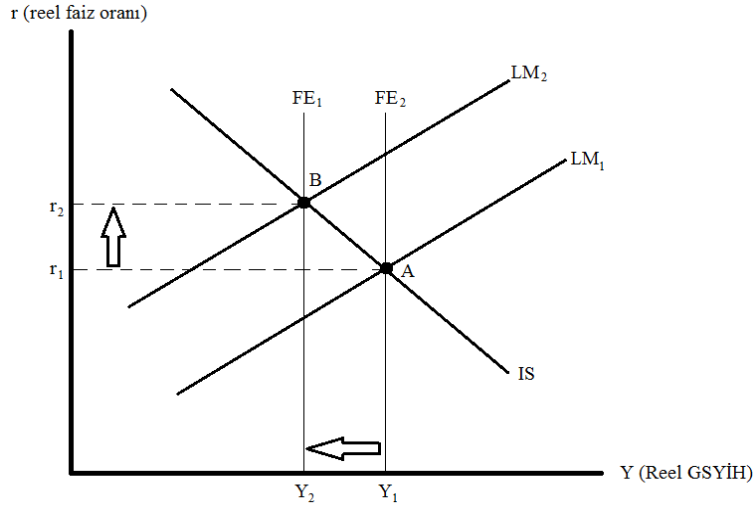
Varlık piyasasında ise fiyat düzeyi yükselir ve bu durumda reel para arzı azalır ve reel faiz oranı yükselir. Bu durum aşağıdaki grafikte de görülebilir.

Grafik 1.7: Reel Para Arzındaki Değişimler

Kaynak: Abel ve Bernanke, 2005: 320'den esinlenerek hazırlanmıştır.

Piyasalarda meydana gelen bu etkiler neticesinde genel dengeye bakıldığında reel faiz oranının yükseldiği ve reel GSYİH'nın azaldığı dikkati çekmektedir.

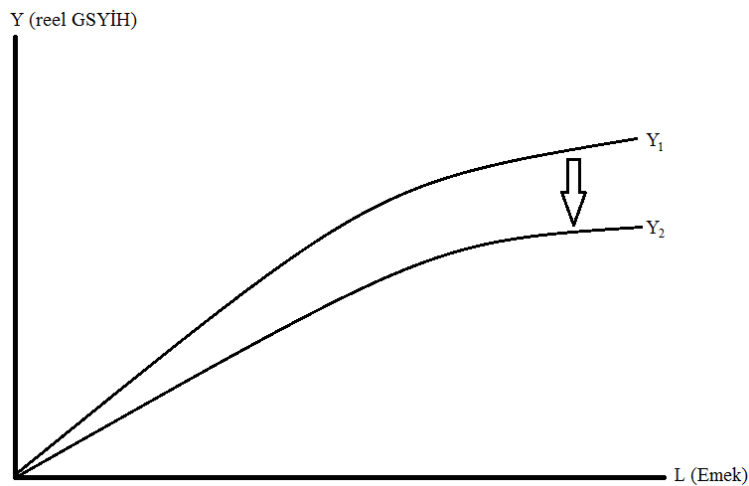
Grafik 1.8: Negatif Arz Şokunun Genel Dengeye Etkileri

Kaynak: Abel ve Bernanke, 2005: 324.

Grafik 1.9'dan da üretim fonksiyonunun azalma eğilimi gösterdiğinden hareketle reel GSYİH'nın azaldığı görülebilir.

Grafik 1.9: Negatif Arz Şokunun Reel GSYİH'yi Azaltması

Kaynak: Abel ve Bernanke, 2005: 71.

Nihayetinde Reel GSYİH'nın da azalma göstermesiyle kişi başına düşen GSYİH azalır ve bireyler yoksullaşır.

1.3.1.4. Mikro İktisadi Nedenler-Asimetrik Bilgi

Yoksul bir bireyin içinde bulunduğu durumdan kurtulup refah düzeyine erişmesinin yollarından biri de beşeri sermayesini arttırmasıdır. Ancak yoksul bireylerin eğitim alabilmeleri aynı zamanda bunun finansmanına bağlıdır. Bunun için devletler çeşitli yöntemlerle yoksul öğrencilere burs ve geri ödenmesi koşuluyla kredi olanakları yaratmaktadırlar. Ancak bu yardımlar olmadığında veya yetersiz olduğunda finansman için yoksullar özel kuruluşlara müracaat etmekten başka bir çıkar yol da bulamayabilirler.

Yoksul insanların beşeri sermayelerini geliştirmek için yaptıkları kredi müracaatları kredi piyasasındaki aksaklıklardan dolayı genellikle reddedilmektedir (Kabaş, 2009: 99-100). Bu aksaklığın temel sebebi ise asimetrik bilgidir (Erdoğan, 2008: 3).

Asimetrik bilgi bir işlemde taraflardan birinin bildiği maddi bir gerçeği diğer tarafın bilmemesi anlamına gelmektedir (Perloff, 2007: 636). Asimetrik bilgi ise iki tane maliyet ortaya çıkarmaktadır (Hubbard, 2005: 229):

- **Ters Seçim:** Yatırım yapmadan önce riskli gruplarla risksiz gruplar arasındaki ayrımın bir borç veren tarafından yapılmasıdır.
- **Ahlaki Tehlike:** Bir borç veren yatırım yapmaya, kredi almaya ya da ters seçim maliyetlerini minimize eden bir bono anlaşması yapan borçlu hakkında bilgi toplamasına rağmen borç verenin bilgi problemi sonlanmamıştır. Her zaman borçlunun aldığı krediyi her zaman belirttiği gibi kullanmama ihtimali vardır. Söz konusu husus ahlaki tehlike olarak ifade edilir (Hubbard, 2005: 232).

Ters seçim açısından ele alındığında yoksul bir birey ile risk grubu geliri olmasına yüksek bir birey kredi başvurusunda bulunduğu takdirde eğitim sonrası geliri olduğunda bunu ödemesi şartıyla yoksul birey alacağı krediyle beşeri sermayesini arttırma şansı elde edecekken borç veren tarafın bu iki birey arasında iyi bir ayırım yapabilmesi mümkün olmayacak ve birey beşeri sermayesini arttıramayacaktır.

Ahlaki tehlike açısından ele alındığında ise yoksul bireyin aldığı krediyi eğitim yerine gereksiz harcamalara yöneltmesi sonucunda bir yandan yoksul duruma düşerken bir yandan da beşeri sermayesini arttıramayacaktır.

Her iki durumda da birey yoksulluktan kurtulamamaktadır. Ancak bireyin yoksulluğu sadece kendisiyle sınırlı kalmamakta genel ekonomiye de yansımaktadır.

Söz gelimi reel GSYİH, girdi büyüme oranı ve verimlilik büyümesi arasındaki ilişki şu şekilde ifade edilebilir (Abel ve Bernanke, 2005: 212):

$$\Delta Y/Y = \Delta A/A + \alpha_K(\Delta K/K) + \alpha_L(\Delta L/L)$$

Burada Y GSYİH'yı, A verimliliği, K sermayeyi, L emeği, α_K sermayeye göre çıktının esnekliği ve α_L de emeğe göre çıktının esnekliğini vermektedir. Burada α sıfır ve bir arasında olup verimlilik artırıcı etkenlerden biri de eğitimidir (Kutlu ve Taban, 2007: 120). Burada emek ve sermayedeki bir birimlik artış üretim düzeyini aynı oranda arttırmazken, verimlilikte meydana gelen bir birim artış üretim düzeyine direk yansımaktadır. Dolayısıyla eğitim yoluyla beşeri sermayesini arttıramayan birey üretim düzeyine de olumsuz olarak yansiyacak ve bu da genel üretim düzeyini etkileyerek birey başına geliri azaltır ve yoksulluğu toplumsal bir boyuta taşır.

Bu maliyet unsurlardan ayrı olarak asil-vekil (principal-agent) unsuru da söz konusu olabilmektedir. Bir kişinin diğerine istediğini yaptırması anlamına gelen asil-vekil sorunu (Stiglitz, 2000: 202) ile ilgili Stiglitz (2000) şunları ifade etmiştir :

“Asil-vekil sorunu kamu ya da özel olması farketmeksizin bütün kurumlarda ortaya çıkmaktadır. Yöneticiler her zaman çalışanların davranışlarının kendi istekleriyle uyushup uyushmadığı hususunda bir güven sorunuyla karşılaşmaktadır ve firma yöneticiler tarafından satın alınmadıkça, firma sahipleri her zaman yöneticilerin kendi menfaatleri doğrultusunda davranıp davranmadıkları hususunda bir sorunla karşılaşmaktadır. Çalışanların kontrolüne ilişkin sorunlar özellikle büyük kuruluşlarda ve yöneticilerin kontrolüne ilişkin sorunlar da muhtemelen bir kamu teşebbüsündeki çok hissedarları bulunmayan büyük işletmelerde ciddi bir hale bürünmektedir” (Stiglitz, 2000: 205-206).

1.3.2. Siyasi Nedenler

Yoksulluğun siyasi nedenlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle yoksulluk tuzağının bilinmesi gerekmektedir. Yoksulluk tuzağı yoksulluğun etkenleri

olarak rol oynayan etkilerin yoksulluğa ait olduğu bir durumdur ve bundan ötürü yoksulluk sonuçlarının kendi kendilerini sağlamlaştırdığı yerde kısır döngüler ve birikimli nedensellik söz konusudur (Gore, 2002: 2). Yoksulluk tuzağının belirleyicileri ise elit burjuvazi ve terör faaliyetleridir (Bilen ve Çalışır, 2013: 334-337). Bir başka deyişle elit burjuvazi ve terör faaliyetleri yoksulluğun siyasi nedenleridir.

Elit kavramı muhalif davranışlara rağmen istediklerini ve amaçladıklarını gerçekleştirebilen, toplumsal yargıda bulunmaya ilişkin süreci direkt ya da endirekt olarak etkileyen kurumsallaşmış güce sahip ve toplumun sahip olduğu kaynakları denetler bir durumda bulunan bireyler anlamına gelmekte olup, söz konusu toplumsal kaynaklarla kastedilense etkileycilik, güdüleme, güç, vakit gibi bireysel kaynaklarla birlikte sosyal ve ekonomik kaynaklardır (Arslan, 2004: 4). Dolayısıyla yoksulluğun siyasi nedenlerinden biri olan elit burjuvazi ile belirtilense ekonomik elitlerdir.

Dahn ve Lindblom ekonomik açıdan elit sayılabileceklere imtiyaz tanıyarak ekonomik açıdan elit olanların diğer elitlerden daha üstün olduğunu, siyasi ekonominin denetiminde fazlasıyla ehemmiyetli rol oynadıklarını ve hükümetleri dengeleme görevinin daha çok ekonomi elitlerince gerçekleştiğine vurgu yapmaktadırlar (Arslan, 2003: 117).

Bunlara ilaveten imtiyazlı sınıfın efendilik bilinci, ihtişam ve hükmetme arzusu ile geniş halk tabakalarının durağan hayat anlayışı ve en alt tabakadaki köylü sınıfın teslimiyetçi yapısı (Ülgener, 2006: 5) ele alındığında elit burjuvazinin yoksulluğun potansiyel etkenlerinden biri olduğu rahatlıkla ifade edilebilir.

Siyasi bir amaçla yapılan, unsurlarının örgüt, ideoloji ve şiddet olduğu (Gençtürk, 2012: 3-5), genellikle kontrolsüz kitlelerin yarattığı aşırı şiddet ve katliamlar terör olarak nitelendirilir (TBB, 2006: 3).

Terör ortaya çıktığında bununla mücadele etmek için sosyal amaçlı kamu harcamalarının azalması; bu sebeple insanların yaşamlarını sürdürebilecek değerlerini yitirmesi, bu süreçte bakıma ihtiyaç olan kişi sayısının artması ve yine terörizm sebebiyle daha güvenli yerlere göç edenler yoksulluğun artmasında terörün sebebiyet verdiği süreci açıklamaktadırlar (Sarısoy ve Koç, 2010: 330).

Ancak burada unutulmaması gereken husus bireyin içinde bulunduğu faktörlerden biri olan yoksulluk bireyin toplumdan dışlanmasına ve aynı zamanda terör örgütlerine katılma konusunda motive olmalarına neden olabilmesidir

(Hudson,1999'dan aktaran Özeren vd., 2012: 63). Bir başka deyişle yoksulluk ve terör arasında iki yönlü bir nedensellik ilişkisi söz konusudur.

1.3.3. Sosyo-Kültürel Nedenler

Zenginlik ve yoksulluk öznel bir içerik taşımakta olup, toplumlara göre değişebildiğinden sosyo-kültürel koşullar da yoksulluğun kaynağı olabilmektedir (DPT, 2000: 27). Bu bağlamda sosyo-kültürel koşullardan eğitimde fırsat eşitliği ve işsizlik yoksulluğun nedenleri olarak belirmektedir (DPT, 2000: 27).

Ayrım yapılmaksızın toplumun bireylerinin tamamının kabiliyetlerini en elverişli şekilde ilerletmede eğitimle ilgili hizmetlerden eş bir şekilde faydalanması eğitimde fırsat eşitliği olarak tanımlanır (Kandemir ve Kaya, 2010: 560).

Eğitimin birinci fonksiyonu emeğin verimliliğini arttırması, ikinci fonksiyonu potansiyel yeteneklerin geliştirilmesi ve keşfedilmesi, üçüncü fonksiyonu büyüme ile ilişkili olan iş fırsatlarındaki değişimlere uyum sağlama yeteneği ve dördüncü olarak da öğrencileri akademisyen olarak yetiştirmek suretiyle bilimsel bilginin kuşaktan kuşağa aktarılmasıdır (Öztürk, 2005: 30-31). Dolayısıyla eğitim düzeyi artan toplumlarda ekonomik istikrar daha kolay sağlanacaktır (Kruger ve Lindahl, 2001: 1107'den aktaran Öztürk, 2005: 28). Ancak eğitimde fırsat eşitliği sağlanamadığı takdirde bireyler arası bilgi farklılıkları beraberinde gelir farklılığını da getireceğinden yoksulluk da kaçınılmaz olacaktır. Bu sebepten dolayı eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak yoksulluğu kaldırmada önemli bir etken olur.

Bir diğer sosyo-kültürel nedense işsizliktir. Çalışan için gelir elde etmek amacıyla emeğin kullanılması veya işveren için ürün elde edebilmek amacıyla iş gücünün değerlendirilmesi işsizlik olarak nitelendirilir (Odabaşı, 2009: 25). İşsizliğin nedenleri ise şu şekilde ifade edilebilir (Güney, 2009: 150-152):

- Tarım ağırlıklı ekonomiden sanayi ve hizmet ağırlıklı ekonomiye geçiş
- İşsizliğin yapısal bir hale bürünmesi
- Göç
- Ortaya çıkan yapısal değişimler neticesinde iş gücünün niteliğinin değişmesi ve buna bireylerin ayak uyduramaması

- 1980 sonrasında şirketlerin istihdam politikalarının nitelikli iş gücü ile birlikte niteliksiz bir iş gücüne dayanması
- Eğitim maliyetli bir yatırım olduğundan ve eğitimle işgücüne katılım arasında aynı yönlü bir korelasyon olduğundan eğitimsiz bireyler iş gücüne katılamayacak ve işsizlik ortaya çıkacaktır (Biçerli, 2007: 67).

Dolayısıyla işsizliği ortaya çıkaran nedenlerin engellenmediği bir durumda gelir elde etmekten yoksun olunacağı için yoksulluk olgusunun ortaya çıkması da kaçınılmaz olacaktır.

1.4. YOKSULLUKLA MÜCADELEDE İZLENEN STRATEJİLER

Yoksullukla mücadelede en etkin stratejileri AB, Dünya Bankası ve IMF izlemekle birlikte söz konusu stratejilerin dayandığı milenyum kalkınma hedefleri gibi bazı felsefi temelleri de bulunmaktadır.

1.4.1. Yoksullukla Mücadelede Milenyum Kalkınma Hedefleri

Milenyum Kalkınma Hedefleri dünyanın en yoksul insanların yaşamlarını iyileştirmek için ölçülebilir hedefleri ve açık bir zaman sınırı olan sekiz hedeften oluşur (www.mdgfund.org, 2013). Söz konusu hedefleri gerçekleştirebilmek ve yoksulluğu ortadan kaldırmak için 189 ülkenin liderleri 2000 yılında Birleşmiş Milletler Milenyum Zirvesi'nde tarihi milenyum bildirisini imzalamışlardır ve bu zamanda evrensel ilköğretimi sağlamaktan çocuk ve gebelikte anne ölümünden kurtulmaya kadar sıralanan sekiz tane hedef 2015 yılında ulaşılmak üzere planlanmıştır (www.mdgfund.org, 2013). Söz konusu hedefler şunlardır (www.und.org, 2013):

- Olağanüstü yoksulluk ve açlığı ortadan kaldırmak
- Evrensel düzeyde ilköğretime erişim
- Cinsiyet eşitliği ve kadının güçlenmesini teşvik etme
- Erişkin olmayan bireylerin ölümlerini azaltma
- Annenin sağlık durumunu geliştirmek
- HIV/AIDS, malarya ve bunların dışındaki hastalıklarla mücadele
- Ekolojik sürdürülebilirliği gerçekleştirmek
- Kalkınma için global partnerliklerin kurulması

1.4.2. Yoksullukla Mücadele Stratejilerinde Olması Gerekenler

Yoksullukla mücadelede olması gerekenler şunlardır (www.imf.org, 2013):

- **Ülke odaklı olma:** Sivil toplumun geniş tabanlı katılımı sayesinde stratejilerin ulusal ortaklığını teşvik etmeyle ilgilidir.
- **Sonuç odaklılık:** Yoksulların faydasına dokunacak sonuçlara odaklanmayla ilgilidir.
- **Kapsamlılık:** Yoksulluğun çok yönlü doğasını tanımlamayla ilgilidir.
- **Ortaklık odaklı:** Kalkınma ortaklarının koordine edilmiş katılımının gerektiği ile ilgilidir.
- **Uzun vadeli perspektif:** Yoksullukla mücadele stratejileri uzun vadeli bir perspektife dayanmalıdır.

1.4.3. Yoksullukla Mücadelede Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Rolü

Yoksullukla mücadelede rol oynayan faktörlerden biri sosyal güvenlik sistemleridir.

Sosyal güvenlik sistemleri Bismarck sistemi, Beveridge sistemi, Karma Sistem, güvenlik ağı sistemi, devletçe bakım sistemi ve özel sigorta sistemlerinden oluşmaktadır (Edizdoğan ve Giray, 2007: 33).

1.4.3.1. Bismarck Sistemi

Sosyal sigorta tekniği kullanılmak suretiyle sosyal risklere karşı çalışanların korunduğu bu modelde, devlet hem koruma hem de durumu kötü olan bireylerin daha iyi bir duruma getirilmesini hızlandırma görevlerini üstlenmektedir (Egeli, 2011: 44).

1.4.3.2. Beveridge Sistemi

Sağlık hizmetinin hükümetçe karşılandığı ve vergilerle finanse edildiği, ilkelerinin bireyin kendisine bakmakla yükümlü olduğu ve hasta insanların sağlığına

kavuşturulmasının devletin ve hasta insanların görevi olduğu sistem Beveridge sistemidir (Er, 2011: 76).

1.4.3.3. Karma Sistem

Bismarck ve Beveridge sistemlerinin özelliklerini muhteva eden bir sistemdir (Kitapçı, 2007: 29).

1.4.3.4. Güvenlik Ağı Sistemi

Hayek'in öncüsü olduğu bu sistemde, sosyal risklere karşı bireysel sorumluluk esas alınmakta, sosyal sigorta sektöründe devlet ve özel kesim rekabet etmekte ve ayrıca devletle birlikte gönüllü yardım kuruluşlarını da muhteva eden bir sistemdir (Akalin, 2000: 5).

1.4.3.5. Devletçe Bakım Sistemi

Bireyler arasında herhangi bir ayrımın gözetilmediği, bireylerin finansmanına herhangi bir katkıda bulunmadığı ve bireylerin koşulları önceden belirlenen bir mevzuat vasıtasıyla sosyal gelir talep etme hakkına sahip olduğu sistemdir (Gerek, 2004: 46).

1.4.3.6. Özel Sigorta Sistemleri

Sosyal güvenlik sistemi içinde bulunan yaşlılık ve bu paralelde emeklilik sigortalarının özelleştirildiği; bu bağlamda da temelini bireysel hesapların oluşturduğu emeklilik fonlarının kamusal dağıtım sistemi ile ikame edildiği ve bahsi geçen fonların özel emeklilik şirketleri tarafından işletildiği sistemdir (Egeli, 2011: 48).

1.4.4. Avrupa Birliği'nde Yoksullukla Mücadele Stratejisi

Avrupa Birliği yoksullukla mücadelede çeşitli yaklaşımlar uygulayarak yoksullukla mücadele etmekte ve bunu da gelecekte gerçekleştirmek istediği planların kapsamına dahil etmektedir. Şimdi bu stratejiler incelenecektir.

1.4.4.1. Minimum Gelir Yardımı

Minimum gelir kavramı genellikle iyi bir işe giremeyen ya da çalışmayan insanlar için bir sigorta sağlayan devlet tarafından yapılan ödemeyi tanımlamak için kullanılır ve yeterli minimum gelir herkes için kabul edilebilir ve onurlu bir yaşam standardını sağlamak açısından yoksulluk karşıtı hareketin temel bir talebidir (EAPN Explainer, 2010:9). Burada şunu belirtmek gerekir ki minimum gelir kavramı kolektif anlaşmalar veya yasalarca belirlenen minimum düzeyde bir maaş anlamına gelen minimum ücretle karıştırılmamalıdır (EAPN Explainer, 2010: 13).

Minimum gelir modeli garantili minimum gelir, negatif gelir vergisi, temel gelir ve artan oranlı destek olmak üzere dört kategoride incelenir (Guibentif ve Bouget, 1997 ile Middleton ve Roberts, 2004'ten aktaran www.avrupa.info.tr, 2012).

1.4.4.1.1. Garantili Minimum Gelir Yardımları

Toplumdaki hiçbir bireyin altına düşmesi kabul edilmeyecek toplumsal minimum standart garantili minimum gelir düzeyi olarak adlandırılır (Coşkun ve Tireli, 2008: 91). Garantili minimum gelir yardımlarının temel özellikleri ise şunlardır (Casas, 2005: 18):

- Sosyal koruma sigorta sistemlerine önceki katkılara bağlı olmadıkları ve evrensel bir tabana dayandıklarından primsiz ve garantilidirler.
- Sosyal korumanın nihai sigortası olarak algılandıklarından minimumdurlar ve ihtiyaçların ya da minimal yaşam standartlarının ulusal veya yerel algılamalarıyla ilişkilidir.
- Garantili minimum gelir yardımları sosyal yardımın öznel ve isteğe bağlı olmayan hakkının ifadesidir. Bunun anlamı şudur: Söz konusu yardımlar

bireyler tarafından öne sürülür ve otomatik olarak elde edilemez. Garantili minimum gelir yardımlarının düzeyi herkes için eşit bir düzeyde idari kanunlarca ya da hukuk tarafından düzenlenir.

- Garantili minimum gelir yardımları genellikle test edilmiş farklı nakit miktarlarının bir aracı olarak ödenir. Yani söz konusu yardımların katkı ve çabaları veri bir minimum düzeyi geçmemesi gereken bireylerin ya da hane halklarının diğer kaynakları ile kısıtlıdır.

1.4.4.1.2. Negatif Gelir Vergisi

Negatif gelir vergisi refah programlarının modern analizinin temel fikirlerinden birini temsil etmektedir ve ismi devletin gelirin bir kısmında hak iddia ettiği ve ödenen miktarın gelir arttıkça arttığı pozitif gelir vergisinin tersidir (Moffit, 2003:3). Negatif gelir vergisi parayı mükellefe geri iade etmekte ancak gelir arttıkça da yapılan ödeme azalmaktadır (Moffit, 2003: 3).

Negatif gelir vergisi garantili minimum gelirin olumsuz etkilerini bertaraf etmeye yönelik olarak uygulanmaktadır (www.avrupa.info.tr, 2012). Örneğin minimum gelirin 400 Avro, uygulanan marjinal vergi oranının % 75 olduğu ve bireyin gelirinin 200 Avro olduğu bir durumda negatif gelir vergisi sayesinde bireyin yeni geliri $200 + (400 - 200 \times \% 75) = 450$ Avro olacaktır (www.avrupa.info.tr, 2012).

Negatif gelir vergisini idare etmek ve anlamak oldukça zor olup, bazı kişilerin minimum gelir düzeyini geçtiklerinde yardımı hala almaya devam ettiklerinden ihtiyaç sahiplerinin ihtiyacından fazlasını almasıyla neticelenen bir vergidir (www.avrupa.info, 2012).

1.4.4.1.3. Temel Gelir

Temel gelir herhangi bir çalışma gereksinimi olmadan diğer kaynaklardan gelen gelirler önemli olmaksızın herkese bireysel bir temelde koşulsuz olarak sağlanan bir gelirdir (EAPN Explainer, 2010: 13).

Temel gelir minimum gelir garantisinin bir türü olup üç farklı şekilde garantili minimum gelirden farklı olmaktadır (www.basicincome.org, 2013):

- Hane halklarından ziyade bireylere ödenir.
- Diğer kaynaklardan gelen herhangi bir gelir önemli olmaksızın ödenir.
- Teklif edildiği takdirde kabul etmeye istekli olma ya da herhangi bir çalışma performansı gereksinimi olmadan ödenir.

1.4.4.1.4. Artan Oranlı Destek

Artan oranlı destek genel olarak şu şekildedir (HM Treasury, 2005: 9): Devlet daha fazlasına ihtiyacı olan tüm çocuk ve aileleri daha fazla desteklemeye yoğunlaşmıştır. Daha fazla ihtiyaç içerisinde bulunan söz konusu aileler ve çocuklarsa sosyal mobilitiyi geliştirmek ve en yüksek sosyo-ekonomik grupla en düşük sosyo-ekonomik grup arasındaki sürekli farklılık sorununu gidermek açısından finansal ya da diğer şekilde ek bir destek almalıdırlar. Bu da her çocuğun ihtiyacına göre hizmetlerin daha fazla kişiselleştirilmesinin sunumu ve daha uygun destek anlamına gelmektedir.

1.4.4.2. Avrupa Sosyal Fonu

Avrupa Birliği ülkeleri Avrupa Sosyal Fonu'nu işsizlere olan desteği genişletmek, çalışanları istihdam içerisinde tutmak ve emek piyasasına uyumda yapısal engellerle karşılaşan en zayıf bireylere yardım etmektir amacıyla kullanmaktadır (EC, 2010a: 5). Üye ülkeler Avrupa Sosyal Fonu'ndaki esnekliği operasyonel programları ayarlamak, gerekli olduğu yerde onları yenilemek ve fonun etkinliğini geliştirmek için komisyon tarafından teklif edilen kolaylaştırmaları kullanmaktadır (EC, 2010a: 5). Avrupa Sosyal Fonu programları ayrıca sosyal dayanışma ve toparlanmayı destekleyen uzun vadeli Avrupa Birliği sosyal içerme hedefleri açısından finansal destek sağlamaktadır (EC, 2010a: 5). Buradan hareketle Avrupa Sosyal Fonu'nun öncelikleri şu şekilde ifade edilebilir (ec.europa.eu, 2013):

- İşçilerin yeni gelişimlere ayak uydurmasını ve yeni çalışma koşulları olan teşebbüsleri desteklemek,
- İstihdama erişimi geliştirmek,
- Ezilen gruplardaki insanlara iş bulma konusunda yardımcı olmak.

1.4.4.3. Sosyal Dışlama ve Sosyal İçerme

Sosyal dışlama bireylerle, hane halklarıyla, mekânsal alanlarla ya da kitle gruplarıyla ilgili olarak sosyal, ekonomik ya da politik faaliyetin muhtemel normlarıyla ilişkili yoksunluk olarak tanımlanabilir (Smith vd., 2000: 3). Sosyal dışlamanın dayanışma, uzmanlaşma ve tekel olmak üzere üç paradigması vardır (Rawal, 2008: 168):

- **Dayanışma:** Bu paradigma ağırlıklı olarak gruplar arasındaki kültürel ve ahlaki sınırların sosyal bir şekilde dünya düzeni için ikili kategoriler oluşturduğuna vurgu yapmaktadır. Dışlama sosyal dayanışmayı hem tehdit etmekte hem de güçlendirmekte olup söz konusu kavramın tersi entegrasyondur ve entegrasyona ulaşma süreci baskın kültür içerisinde asimilasyon olduğunu açıklayan eklentidir.
- **Uzmanlaşma:** Uzmanlaşma bireylerin sınıflar arası özgür hareketi ve değişimi reddedildiğinde belirli bir sınıf için uygun olmayan kurallar uygulandığında ya da grup sınırları sosyal mübadeleye katılımda bireysel özgürlüğü engellediğinde ortaya çıkan ayrımcılığın bir türüdür.
- **Tekel:** Bu paradigmaya göre dışlama politik güç, statü ve sınıf arasındaki etkileşimden ortaya çıkar ve inhisar paradigması dışlanmayanların çıkarına hizmet etmekte olup dışlananlar grup dışındakiler ve baskın olanlardır.

Sosyal dışlama yoksunluk ve yoksulluğa sebebiyet verebilmekte olup bazı örnekleri adaletsizlik ve ilgili yoksulluk, emek piyasası dışlamaları, kredi piyasası dışlamaları ile cinsiyet odaklı dışlamalar ve adaletsizliktir (Sen, 2000: 40-42).

Dolayısıyla olumsuz bir sonuç olmasından ötürü sosyal dışlamayı negatif bir dışsallık olarak kabul etmek yanlış olmayacaktır. Negatif dışsallıklar nasıl içselleştirilmeye çalışılarak ortadan kaldırılmak isteniyorsa sosyal dışlamalar da sosyal içerme ile içselleştirilerek ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır.

Sosyal içermenin konusu eğitim, mesleki eğitim, sağlık ve ulaşım hizmetlerinden faydalanma, istihdama katılım, mal ve hizmetlere erişim, konut edinme, kültürel faaliyetlere katılma gibi hususlarda güçlük yaşayan bireylerdir (Gündüz, 2007: 11).

Avrupa Birliği yoksulluğu ortadan kaldırmak ve sosyal dışlamayı sosyal içirme haline getirmek amacıyla şu politikaları benimsemiş ve uygulamıştır (Coşkun ve Tireli, 2008: 81):

- İhtiyaç duyulan kaynaklar, hak ve hizmetlere erişim, dışlanmanın önleme ve çözülmesi ile dışlanmaya yol açan tüm ayrımcılık türleri ile mücadele edilerek herkesin topluma katılımının sağlanması
- Herkesin aktif sosyal katılımının sağlanması için yoksulluk ve dışlama ile mücadele edilip aynı zamanda iş piyasasına katılımı teşvik etmek
- Yoksulluğu yaşayan bireylerden yoksulluğa çözüm bulmaya çalışan birimlere kadar herkesin katılımının sağlanarak sosyal içirme politikaları ile eşgüdüm sağlanması, söz konusu içirme politikalarının ekonomik, bütçe, eğitim-öğretim, yapısal fon ve Avrupa Sosyal Fonu programları ile bütünleştirilmesi.

1.4.4.4. AB 2020 Perspektifinde Yoksullukla Mücadelede Kapsamlı Büyüme

Avrupa Birliği 2020 stratejisini belirlerken malumat ve inovasyon tabanlı bir iktisadi atmosfer anlamına gelen akıllı büyüme, kaynakları verim açısından daha iyi kullanan, çevreci ve rekabetçi bir ekonomi ile ilişkili olan sürdürülebilir büyüme ve iktisadi, toplumsal ve sınırsal manada entegrasyonu gerçekleştiren etkili istihdam ekonomisiyle ilgili olarak kapsamlı büyüme önceliklerini belirtmiştir (Akbaş ve Apar, 2010: 3). Bu önceliklerden yoksullukla ilgili olanı ise kapsamlı büyümedir.

Yoksullukla ilgili olarak kapsamlı büyümeyi gerçekleştirmek amacıyla Yoksulluğa Karşı Avrupa Platformu beş alanı temel almıştır (ec.europe.eu, 2013):

- Yapılan eylemleri emek piyasası, minimum gelir desteği, sağlık hizmeti, eğitim, barınma ve temel bankacılık hizmetlerine erişim gibi bütün politikalar dizisine iletme
- Sosyal içermeyi desteklemek için AB fonlarının daha iyi bir şekilde kullanımı. Komisyon Avrupa Sosyal Fonu'nun % 20'sini yoksullukla ve sosyal dışlamayla mücadele etmek için tahsis edilmesini teklif etmiştir.
- Sosyal Politika yeniliklerini geniş bir şekilde uygulamadan önce söz konusu politikada işleyen ve işlemeyen şeylerin sağlam kanıtlarını sunmak.

- Sosyal politika reformlarının daha etkin uygulanmasını desteklemek amacıyla sivil toplumla ortaklık çalışması. İçerme stratejileri açısından yoksulluğu yaşamış insanların katılımının şu anda bir katalizör olarak kabul edilmesi.
- AB ülkeleri arasında genişletilmiş politika koordinasyonunun sosyal koruma için açık koordinasyon yöntemi ve sosyal içermenin kullanımı ile özellikle sosyal koruma komitesi sayesinde oluşturulması.

Bu bağlamda Avrupa Birliği Platformu yoksullukla mücadelede kapsamlı büyümeyi desteklemek amacıyla şu konularda üye ülkelere yardımcı olmaktadır (ec.europe.eu, 2013):

- Ekonomik, sosyal ve bölgesel uyumu sağlama
- Yoksulluk ve sosyal dışlama deneyimini yaşamış insanların temel haklarına saygıyı güvence altına alma ve onların onurlu bir hayat yaşaması ve toplumun bir parçası olmalarını sağlama
- İnsanların yaşadıkları toplumla bütünleşmelerini sağlama, eğitim alma, iş bulma ve sosyal yardımlara erişimlerini sağlamada gereken desteği seferber etme.

Kapsamlı büyümede yoksullukla mücadele için Avrupa Komisyonu birlik düzeyinde şu işler için çalışacaktır (EC, 2010b: 19):

- Sosyal dışlama ve sosyal koruma üzerinde açık koordinasyon yöntemini işbirliği açısından bir platforma dönüştürmek, bağımsız denetim ve mal mübadelesi uygulaması, açık koordinasyon yöntemini sosyal dışlamayı azaltmak için kamu aktörlerini ve bireysel aktörleri sorumluluk almaya teşvik etmek amacıyla bir araca dönüştürme ve özellikle Avrupa Sosyal Fonu olmak üzere yapısal fonlardan gelen hedeflenmiş desteği içeren gerekli somut adımları atmak
- En zayıf bireyler için sosyal yeniliğin sunulması amacıyla programlar tasarlamak ve uygulamak, yoksun toplumlar için özellikle yenilikçi eğitim, mesleki eğitim ve istihdam fırsatları sağlamak, ayrımcılıkla (örneğin engelliler) mücadele etmek ve göçmenlerin entegrasyonu için kendilerine fırsatlardan faydalanmak adına yeni bir gündem geliştirmek
- Sosyal koruma ve emeklilik sistemlerinin sürdürülebilirliğinin ve yeterliliğinin değerlendirmesini yürütmek ve sağlık hizmetlerine daha iyi erişimi sağlamak için yöntemler belirlemek.

Kapsamlı büyümede ulusal düzeyde üye ülkelerin ihtiyaç duyacakları şeyler ise şunlar olacaktır (EC, 2010b: 19):

- Yoksulluk ve sosyal dışlamayla mücadelede karşılıklı kolektif ve bireysel sorumluluğu teşvik etmek
- Belirli riskteki grupların özel koşullarındaki sorunlara eğilerek önlemleri belirleme ve uygulama (tek ebeveynli aileler, yaşlı kadınlar, azınlıklar, Romanlar, engelli insanlar ve evsizler gibi)
- Yeterli gelir desteği ve sağlık hizmetlerine erişimi sağlamak için sosyal güvenlik ve emeklilik sistemlerini tamamıyla uygulamak.

Görüldüğü gibi Avrupa Birliği yoksulluk konusuna büyük önem vermekte ve bu amaçla çeşitli stratejiler geliştirmiştir. Bu stratejilerin çeşitli raporlarda, birlik hukukunda, birliğin misyon ve vizyonunda ve birlik birimlerinin görevleri içerisinde yer ettiği de dikkate alındığında yoksulluğun Avrupa Birliği açısından ne kadar ciddiye alınan bir konu olduğu daha iyi anlaşılabacaktır.

Bununla birlikte yoksullukla mücadele stratejileri sadece Avrupa Birliği tarafından değil Dünya Bankası tarafından da değişik şekillerde uygulanmaktadır. Şimdi Bu stratejiler incelenecektir.

1.4.5. Dünya Bankası'nın Yoksullukla Mücadelede İzlediği Stratejiler

Dünya Bankası yoksullukla mücadele stratejilerini belirlemeden önce bu stratejilere uygun olarak belirli alanlara odaklanmaktadır. Bu amaçla Dünya Bankası'nın odaklandığı alanlar şu şekildedir (www.worldbank.org, 2013):

- **İklim Değişikliği:** İklim değişikliğinin gelişmekte olan ülkeleri en sert şekilde etkilemesi beklenir. Daha yüksek sıcaklıklar, yağış şekillerindeki değişiklikler, deniz seviyesinin yükselmesi ve hava muhalefetiyle ilgili afetler tarım, yiyecek ve su arzı için risk yaymaktadır. Yoksulluk, açlık ve hastalığa karşı son zamanlardaki kazanımlar ile gelişmekte olan ülkelerdeki milyarlarca insanın geçimi ve yaşamları tehlike altındadır.
- **Toplum Odaklı Kalkınma:** Toplum odaklı kalkınma programları köylerin, kent mahallelerinin ya da hane halkı gruplarının kendi kalkınma kaynaklarını

yönetmesini teşvik eder. Söz konusu husus kalkınmaya alt-üst yaklaşımıdır ve bu yaklaşım toplumlarla hükümetlere planlama ve yatırım üzerinde kontrol vermeyi araştıran bir kalkındır. Toplum odaklı kalkınma çabaları ise karmaşık sonuçlara sahiptir.

- **Afet Risk Yönetimi:** Doğal afetler insanları yoksulluğa sürükler ve yoksullar daha yoksul bir hale bile gelir. Örneğin 2004 yılında Asya'daki tsunami felaketinden önce Endonezya'nın bazı sahil bölgelerindeki insanların üçte biri yoksulluk içinde yaşamaktaydı. Afetten sonra bu bölgelerde neredeyse nüfusun yarısı yoksulluk sınırının altında oldu ve yiyecek yardımına bağımlı kaldı. Erken uyarı sistemleri, daha iyi imar kanunu ve acil hazırlık stratejileri gibi maliyet etkili risk azaltma programları gelecekteki felaketlere karşı ve hızlı bir iyileşme için en iyi savunmadır.
- **Eğitim:** Eğitim kalkınmada güçlü bir faktör ve yoksulluğu azaltmada ve sağlık hizmetlerini geliştirmede, cinsiyet eşitliğinde, barış ve istikrarı sağlamada en güçlü araçlardan biridir. Son on yılda büyük bir aşama kaydedilmiş, birçok çocuk okula devam etmiş kızların eğitiminde gelişme sağlanmıştır. Hala düşük gelirli birçok ülke eğitim açısından 2015 Milenyum Kalkınma Hedeflerinin gerisinde kalmıştır. Çocuklar okulu bitirdiklerinde bile temel bilgi ve beceriler olmadan bitirmektedirler. Özellikle emek piyasaları öncesine göre daha yetenekli ve becerikli bir işgücü talep ettiğinde bu durum yoksulluk döngüsünü devam ettirmektedir.
- **Enerji:** 1.3 milyardan daha fazla insan elektriksiz yaşamakta ve bu durum söz konusu bireylerin eğitim alma, girişimci olma, çalışma ve dış dünyayla iletişim kurma yeteneklerini engellemektedir. Yaklaşık 3 milyar insan yemek ve ısınma için özellikle kadınlar ve çocuklar için ciddi sağlık sorunlarına yol açan katı yakıtlar (odun, odun kömürü, kömür ve gübre) kullanmaktadırlar. Enerji yoksullarının 2030 yılında çevresel olarak sürdürülebilir enerji hizmetlerine sahip olabilmeleri için her yıl 40 milyar dolarlık yeni sermaye yatırıma ihtiyaç duyulmaktadır. Enerji hizmetlerini cari düzeyde sürdürebilmek için bu durum 450 milyar dolarlık yıllık operasyon maliyetleri anlamına gelmektedir. Bundan dolayı çevresel olarak sürdürülebilir enerjiyi herkese getirmek zor bir iş olmakla birlikte yoksulluğun azaltılması ve sosyal içerme için gereklidir.

- **Açlık:** Dünya 2015 yılında aç insanların oranını yarıya indirmeyi bir hedef olarak belirlemiştir. Süreç ilerlemesine rağmen büyüyen dünyamızda aç insanların sayısını azaltacak kadar yeterli olmamaktadır. Ekonomik büyüme ve yoksulluğun azaltılması tek başına açlığı ortadan kaldırmaya yeterli olmayacaktır. Dünya Bankası tarımsal üretimi arttırmada ve yiyecek krizinde daha etkin cevap vermede ortaklarıyla birlikte çalışmaktadır.
- **Mikro Finans:** Mikro finans yoksul insanlara mikro kredi, para transfer hizmetleri, tasarruf ve kredi gibi temel finansal hizmetlere erişim imkanı sağlamaktadır. Yoksulluk içinde yaşayan insanlar herkes gibi işlerini devam ettirmek, varlık biriktirmek, rahat tüketimi garantilemek ve riskleri yönetmek için çeşitli finansal hizmetlere ihtiyaç duymaktadırlar. Örneğin bir borçlu yeni bir işe başladığında ve bunu büyüttüğünde iyi yönetilen bir mikro finans programı insanları ayrıca yoksulluğun dışına taşıyabilmektedir.
- **Beslenme:** 0-24 ay aralığında yetersiz beslenen bireyler hayat boyu sürecek fiziksel ve zihinsel engelleri açısından daha yüksek risklere sahiptirler. Söz konusu bireyler genellikle yoksulluk tuzağındadır ve kendi hane halkları ile toplumlarının sosyal ve ekonomik kalkınmalarına yetişkinler olarak tam bir katkıda bulunmazlar. Bazı ülkelerde yetersiz beslenmenin ekonomik maliyetleri kayıp ulusal verimlilik ve ekonomik büyüme açısından GSYİH'nın yüzde üçüne yakın bir civarda seyretmektedir.
- **Sosyal Güvenlik Programları ve Transferler:** Koşullu nakit transfer programları genellikle çocuklarının sağlık hizmetlerini ve okula katılımına ilişkin muhtemel gereksinimlerini karşılayan fakir hane halklarına yapılan ödemeleri sunmaktadır. Yoksullar için sosyal korumayı genişletmeyi arayan diğer sosyal güvenlik programları içerisinde küresel anlamda bu tip programlar artan bir öneme sahiptir.
- **Ulaşım:** Ulaşım altyapı ve hizmetlerindeki yatırımlar yoksul insanları ve yoksul insanların seyahat kalıplarını dikkate almak zorundadırlar. Doğru yapıldığında ulaşımındaki yatırımlar ekonomik büyümeyi ve yatırım gücünü harekete geçirebilir ve verimli fırsat ve işleri de beraberlerinde getirirler. Daha iyi yollar ve kamu ulaşımı kırsal izolasyonu kırmada, sağlık ve diğer hizmetlere erişim ile mobilitiyi geliştirmede anahtar bir rol oynamaktadırlar. Gelişmekte olan

ülkelerde çoğu yoksul olan yayalar ayrıca trafik kazalarının kurbanıdırlar. Trafik kazalarının ve ölümlerinin % 90'ından fazlası düşük ve orta gelirli ülkelerde gerçekleşmekte olup bu oran küresel hastalık yükü olarak sıtma ve tüberkülozun ikisini de geçmektedir.

- **Söylem Hakkı ve Hesap Verebilirlik:** Daha büyük sivil katılım vasıtasıyla devletin hesap verebilirliğini genişletmek ve söylem hakkı sürdürülebilir yoksulluğu azaltma ve yansız kalkınmada anahtar unsurlardır. Dünya Bankası vatandaşların toplumdaki sorunları özgürce tartışabilmesi için demokratik kamu alanları kurmaya destek vermenin yanında devletin reform çabalarına da destek vermektedir.
- **Su ve Temizlik Hizmetleri:** Yoksulluğu azaltmada kritik bir öneme sahip olan ve en uygun maliyetli kalkınma müdahalelerinden biri temiz su ve temizlik işlerine erişimdir. Halihazırda bulunan temiz su ile kadınlar her gün su doldurmak için saatlerce uğraşmazlar, tarımsal ürünler yetişir ve mal ve hizmetlerin maliyetleri azalır. Bir başka deyişle su hizmetlerine yatırıma sebebiyet verecek birçok ekonomik fayda ortaya çıkar. 1990-2010 yılları arasında 1.8 milyar insan temizlik hizmetlerine erişirken dünya çapında 2 milyardan fazla insan güvenli içme suyuna erişim imkanı kazanmıştır. Hala 2.5 milyardan fazla insan güvenilir temizlik hizmetlerden 783 milyon insan da güvenli içme suyuna erişimden yoksundur. Güvenli olmayan içme suyu ve zayıf temizlik hizmetlerinin yol açtığı hastalıklar dünya çapındaki en önemli çocuk sağlığı sorunlarıdır.

Dünya Bankası'nın odaklandığı bu alanlar çerçevesinde izlediği stratejiler fırsatların arttırılması stratejisi, güçlendirmenin kolaylaştırılması stratejisi ve güvenliğin genişletilmesi stratejisidir (WB, 2000: 33).

Fırsatların arttırılması stratejisi geniş kapsamlı büyümenin harekete geçirilerek ekonomik fırsatların arttırılması, yoksulların varlıklarını biriktirmelerini desteklemek ve piyasa ve piyasa dışı faaliyetlerin bileşimi vasıtasıyla fakirlerin söz konusu varlıklardan elde ettikleri getirileri arttırmakla ilgili bir stratejidir (WB, 2000: 33).

Güçlendirmenin kolaylaştırılması stratejisi devlet kurumlarının daha sorumlu ve yoksul insanlara karşı daha uyarlı hale getirilmesi, yerel karar verme ve politik süreçte yoksul insanların katılımının güçlendirilmesi ve cinsiyet, ırk, etnisite ve sosyal

statülerden kaynaklanan farklılıklardan doğan sosyal engelleri ortadan kaldırmakla ilgili bir stratejidir. (WB, 2000: 33).

Güvenliğin genişletilmesi stratejisi ise negatif şoklar ortaya çıktığında yoksullara bunun üstesinden gelmesi için yardım edilmesi kadar hastalıklara, ekonomik şoklara, politik temelli bölünmelere, doğal afetlere ve şiddete karşı yoksulların kırılganlığını azaltmakla da ilgili bir stratejidir (WB, 2000: 33).

Tablo 1.1: Dünya Bankası'nın Odaklandığı Alanların Stratejilerde Düştüğü Yer

	Fırsatların Arttırılması Stratejisi	Güçlendirmenin Kolaylaştırılması Stratejisi	Güvenliğin Geliştirilmesi Stratejisi
İklim Değişikliği			+
Toplum Odaklı Kalkınma		+	
Afet Risk Yönetimi			+
Eğitim	+		
Enerji	+		
Açlık			+
Mikro Finans	+		
Beslenme			
Sosyal Güvenlik Programları ve Transferler		+	
Ulaşım		+	
Söylem Hakkı ve Hesap Verebilirlik			+
Su ve Temizlik Hizmetleri		+	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 1.1’de Dünya Bankası’nın hangi stratejilerde hangi alanlarda odaklandığı “+” işareti ile gösterilmiştir. Buna göre Dünya Bankası fırsatların arttırılmasına yönelik stratejiyi takip ettiğinde eğitim, enerji, mikro finans ve ulaşım konularına; güçlendirmenin kolaylaştırılmasına yönelik stratejiyi takip ettiğinde toplum odaklı kalkınma, söylem hakkı ve hesap verebilirlik ve su ve temizlik hizmetlerine; güvenliğin genişletilmesine yönelik stratejiyi takip ettiğinde ise iklim değişikliği, afet risk yönetimi, açlık, beslenme, sosyal güvenlik programları ve transferler konularına odaklanmaktadır.

Bu noktaya kadar yoksullukla ilgili kavramlar, nedenleri ve çeşitli kuruluşların hangi düşünceler altında hangi stratejileri izledikleri dikkate alındığında gerçekten de yoksulluğun çok boyutlu ve karmaşık olduğu gerçeğiyle karşılaşılmaktadır. Özellikle uluslararası kuruluşların yoksulluk konusuna gösterdikleri önem izledikleri stratejilerin detaylarından da anlaşılabilir. Bu noktada yoksulluğun ne kadar hassas ve önemli bir konu olduğu izahtan varestedir. Bu bağlamda ikinci bölümde yoksullukla mücadele kapsamında mikro finans araçlarından biri olan mikro kredinin teorik altyapısı ve dünyadaki uygulamaları incelenecektir.

İKİNCİ BÖLÜM
BİR MİKROFİNANS ARACI OLARAK MİKROKREDİ VE DÜNYADAKİ
BAZI UYGULAMALARI

2.1. MİKROFİNANS VE MİKROKREDİ: TANIM VE AMAÇLAR

Birbirlerinin yerine sıkça kullanılmalarına rağmen mikrofinans ve mikrokredi birbirlerinden oldukça farklı kavramlar olup, mikrofinans mikrokrediden daha geniş bir içeriğe sahip ve krediler, tasarruflar, sigorta, para transferleri ve yoksullar ile düşük gelirli insanlara verilmesi planlanan diğer finansal hizmetleri ifade etmektedir (www.lendwithcare.org, 2013). Bir başka deyişle, mikrokredi bir mikrofinansman aracıdır.

Kurumsal statüler ve kaynak çeşitleri açısından Asya Kalkınma Bankası mikrofinans servislerini üç gruba ayırmaktadır (Bilen, 2003: 52):

- Kırsal bankalar ve kooperatifler gibi resmi kuruluşlar
- Sivil toplum örgütleri gibi yarı resmi kuruluşlar
- Kredi veren kişiler ve aracılar gibi kayıt dışı kaynaklar.

KOBİ'lerin desteklenmesi suretiyle öne çıkan mikrofinans bölgesel çalışmalarda önemli bir araç olarak ortaya çıkmış (Bilen, 2003: 52) ve bu gelişim süreciyle de kadınlar başta olmak üzere, insan ve sosyal sermayenin genişlemesini sağlamasının yanında kırsal finansal piyasaların derinleşmesine de sebebiyet vermiştir (Sakarya, 2005: 100).

Buradan hareketle mikrofinans kuruluşlarında finansman kaynağı bulunmasının gerektiği aşıkardır. Dolayısıyla mikrofinans kuruluşlarının birincil finansman kaynağına göre üç kategoride incelenmesi mümkündür (Wisniwski, 1999: 10):

- Mikro müşterilere ağırlık veren ticari bankalar gibi tam teşekküllü finansal aracılar
- Tasarruf ve kredi kooperatifleri ve özerk köy bankaları gibi tasarruf odaklı finansal kurumlar
- Özel fon sağlama programları olan, bağış odaklı sivil toplum kuruluşları.

Mikrofinansman kuruluşlarının verdikleri hizmetlerden bazılarıysa şu şekildedir (www.microfinance.li, 2013):

- **Tasarruflar:** Birçok ülkede nüfusun yalnızca küçük bir kısmının banka hesabı vardır. Birçok insan para tasarrufu için uygun fırsata sahip değildir. Hırsızlıktan korunma yetersiz olduğundan ötürü paranın çoğunluğu evde tutulamamaktadır.

Bundan dolayı insanlar çiftlik hayvanları satın almak gibi somut varlıklar şeklinde tasarruf yapmaktadırlar. Dolayısıyla, çok yönlü kullanılabilirlik ve bölünebilirlik gibi paranın sahip olduğu avantajlar kaybolmaktadır. Bir banka hesabı insanlara paralarını güvenli ve uygun bir şekilde tasarruf etmelerine olanak sağlamaktadır. Mikrofinans kurumları düşük gelirli insanlar için bu tip bir hesap açmada genellikle tek olanaktır.

- **Kişisel Nakit Krediler:** Genellikle, kişisel nakit kredileri insanlara kendi işinde çalışma ya da gelir durumlarını önemli şekilde düzeltme imkanı sunmaktadır. 50\$-500\$ dolar civarındaki düşük bir kredi bir birey için tamamıyla yeni perspektifler sunabilmektedir. Bununla birlikte geleneksel bankalar bu tarz kişisel nakit kredilerini onaylamamaktadırlar. Yönetici maliyetleri çok yüksek ve kar çok düşüktür. Mikrofinans kuruluşları onaylanacak olan bu tarz kişisel nakit kredilerini sunan araçlar geliştirmişlerdir. Genelde mikrofinans kuruluşlarının teklifleri bireylerin kredi almada tek çareleri olduğundan ve söz konusu bireyler bu fırsatı değerlendirmek için ellerinden gelen her şeyi yapacaklarından geri ödeme oranı şaşırtıcı derecede yüksektir.
- **Transferler:** Mal satın alma ya da benzer şeyler için nakit taşımadan sakınmak açısından birçok mikrofinans kuruluşlarının müşterileri transferleri idare edebilmektedirler. Söz konusu durum para ve nakit ödemeleriyle ilişkili risk için uzun mesafeli yolculuk yapma ihtiyacına bir çözüm getirmektedir.
- **Sigorta:** Bazı mikrofinans kuruluşları ayrıca mikro sigorta olarak da adlandırılan bir sigorta çeşidi teklifinde bulunmaktadır. Herhangi birinin kendi hesabı bile belirli bir sigorta olarak düşünülebilir. Sınırlı bir kapsamda küçük aksilikler ve kısa vadeli finansal ihtiyaçlar söz konusu kişinin kendi tasarruflarıyla karşılanabilir. Ancak gelişmekte olan ülkelerdeki insanların ve eşik değerdeki ülkelerin karşılaştıkları tehlikeler önemli derecede şu anda olduğundan daha fazladır: Kötü yaşam koşulları hastalıkları daha olası hale getirmektedir. İnsanlar genellikle yetersiz beslenmekte, su kalitesi kötü ve yeterli bir hijyen düzeyi mevcut bulunmamaktadır. Emniyet talimatları genellikle ihmal edildiğinden veya bunlara uyulmadığından kaza riski nispi olarak yüksektir. Son olarak, bir doğal afetten etkilenme ihtimali önemli derecede yüksektir. Dolayısıyla mikrofinans kuruluşlarının sunduğu muhtemel

bir koruma düzeyinin aksine yoksulluk sınırının altındaki insanlar çeşitli tehlikelere maruz kalmaktadırlar.

Bunlara binaen Asya Kalkınma Bankası mikrofinans ile ilgili olarak bilinmesi gerekenleri şu şekilde ifade etmektedir (www.adb.org, 2013):

- Dünya çapında yaklaşık 2.7 milyar insan ya da gelişmiş ülkelerdeki erişkin nüfusun % 70'i tasarruflar ya da vadesiz mevduatlar gibi resmi finansal hizmetlere erişimden yoksundur.
- Mikrofinans yoksul ve düşük gelirli hane halklarına tasarrufları, kredileri, para transferlerini, ödemeleri ve sigortayı içeren düşük maliyetli finansal hizmetleri sağlayan bir içeriği ifade etmektedir.
- Üç çeşit mikrofinans kaynağı mevcuttur: Resmi kurumlar (yani kırsal bankalar ve kooperatifler), yarı resmi kurumlar (yani STK'lar) ve resmi olmayan kurumlar (yani tefeci ve esnaf).
- Mikrofinans devrimi yoksullara fiziksel varlıklar yerine sosyal bir kefalet talep ederek kredi sağlamıştır. Söz konusu kredi 200 milyon müşterisi olduğu tahmin edilen 70 milyar dolarlık bir endüstriye ulaşmıştır (www.cgap.org, 2013).
- Mikrofinans başta kadınlar olmak üzere yoksul insanlara ulaşmayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte, fırsat eksikliği ya da kredi geri ödemesi için nakit yaratma sıkıntısından ötürü nüfusun en yoksul kesimleri mikrokredi müşterilerinin çoğunluğunu oluşturmamaktadır (www.microfinance gateway.org, 2013).
- Asya Kalkınma Bankası'nın desteklediği ülkelerdeki yoksullar arasında mikrofinansın ortalama etkisi 2011 yılı sonunda nüfusun yaklaşık % 20'sinin altında kalmaktadır.
- Mikrofinans hizmetleri ile tamamlayıcı müdahaleler arasında aşırı yoksul durumdaki insanları ekonomik olarak aktif ve kredi vermeye değer bireyler haline getirmede yardımcı olacak geçinme programları, yiyecek yardımı, beceri eğitimi ve varlık transferleri gibi bir bağlantı gereklidir.
- Mikrofinansın yoksullara ulaşma ve onların refahını geliştirme etkinliği üzerine süregelen bir tartışma söz konusudur. Asya Kalkınma Bankası'nın Pakistan ve Vietnam'daki mikrofinans programları incelemeleri göstermiştir ki yoksulları hedefleyen daha düşük krediler daha iyi olmakla beraber refah faydaları

üretimde daha büyük krediler kadar etkin değildir.

- Mobil telefon ve internet bankacılığı ile ödeme kartları ve elektronik para gibi teknolojik tabanlı çözümler mikrofinans kuruluşlarına işlem maliyetlerini düşürme ve söz konusu kuruluşların sundukları hizmetlere ulaşma olanaklarını genişletmede yardımcı olabilirler
- Mikrofinansdaki diğer trendler tüketicinin korunması, finansal eğitim ve sanayinin sosyal misyonu üzerine yenilenmiş bir vurguya daha büyük bir önem verme unsurunu içermektedir. Mikrofinans topluluğu sosyal ve finansal konuların takibine şimdiye kadar olduğundan daha fazla önem verilmesi gerektiğinin farkındadırlar (www.smartcampaign.org, 2010).
- Asya ve Pasifik bölgesinde en büyük mikrofinans destekçilerinden biri Asya Kalkınma Bankası olup 31 Aralık 2012 tarihi itibarıyla Asya Kalkınma Bankası'nın toplam mikrofinans onayı 2.59 milyar dolardır.
- Kredi alan ülkelerde Asya Kalkınma Bankası'nın mikrofinans portfolyosunun 2/3'ü mikrofinans açısından etkin bir politik atmosfer yaratılmasını destekledi.

Mikrofinansın bu kadar önemli bir durum olarak ortaya çıkmasında etkili olan olgu ise yoksulluğun çeşitli boyutlarıyla ilintilidir. Bir başka deyişle yoksulluğun boyutları mikrofinansmanın hedef kitlesini belirlemektedir.

Bu perspektiften bakıldığında mikrofinansın hedef kitlesini başta kadınlar olmak üzere yürürlükteki finansla sisteme giriş imkanı bulamayan yoksulların oluşturduğu görülecektir (Öner vd., 2008: 59).

Yoksulluğun aşağıdaki şekil-2.1'de de gösterilen boyutlarına göre mikrofinansın hedef kitlesini ilk etapta karşılıksız olarak finansman sağlanacak olan muhtaç durumdakiler oluştururken, daha sonra yoksulluk sınırının altındaki aşırı ve orta yoksullar ile yoksulluk sınırının biraz üzerinde bulunan hassas derecede yoksul olmayanlar oluşturmaktadır (Öner vd., 2008: 59).

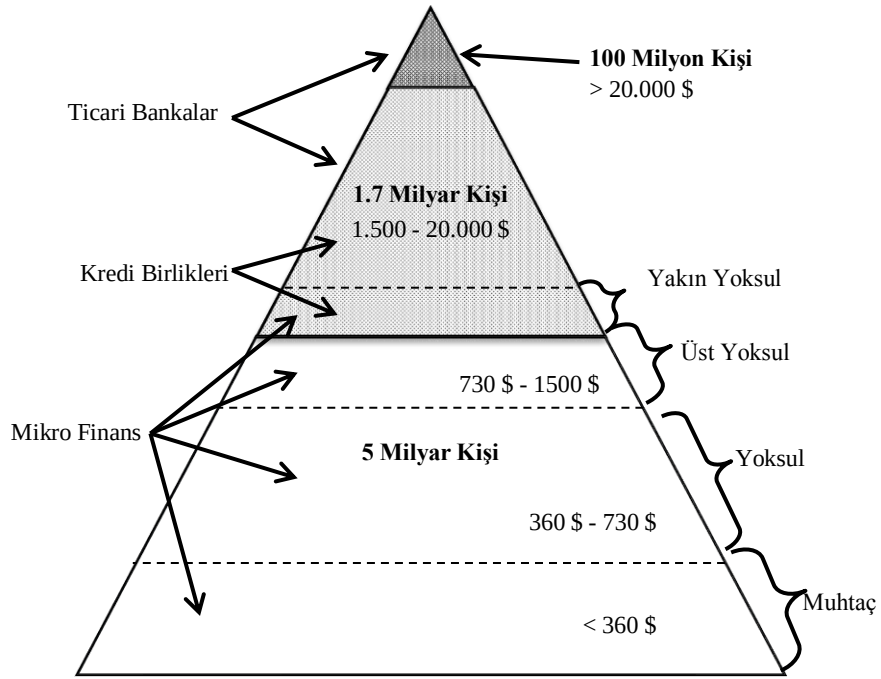
Şekil 2.1: Mikrofinansmanın Hedef Kitlesi. .

			Y O K S U L L U K			
Muhtaç	Aşırı yoksul	Orta Yoksul		Hassas Yoksul Değil	Yoksul Değil	Varlıklı
			S I N I R I			

Kaynak: Cohen, M. ve D. Burjorjee ,2002’den aktaran Öner vd., 2008: 59.

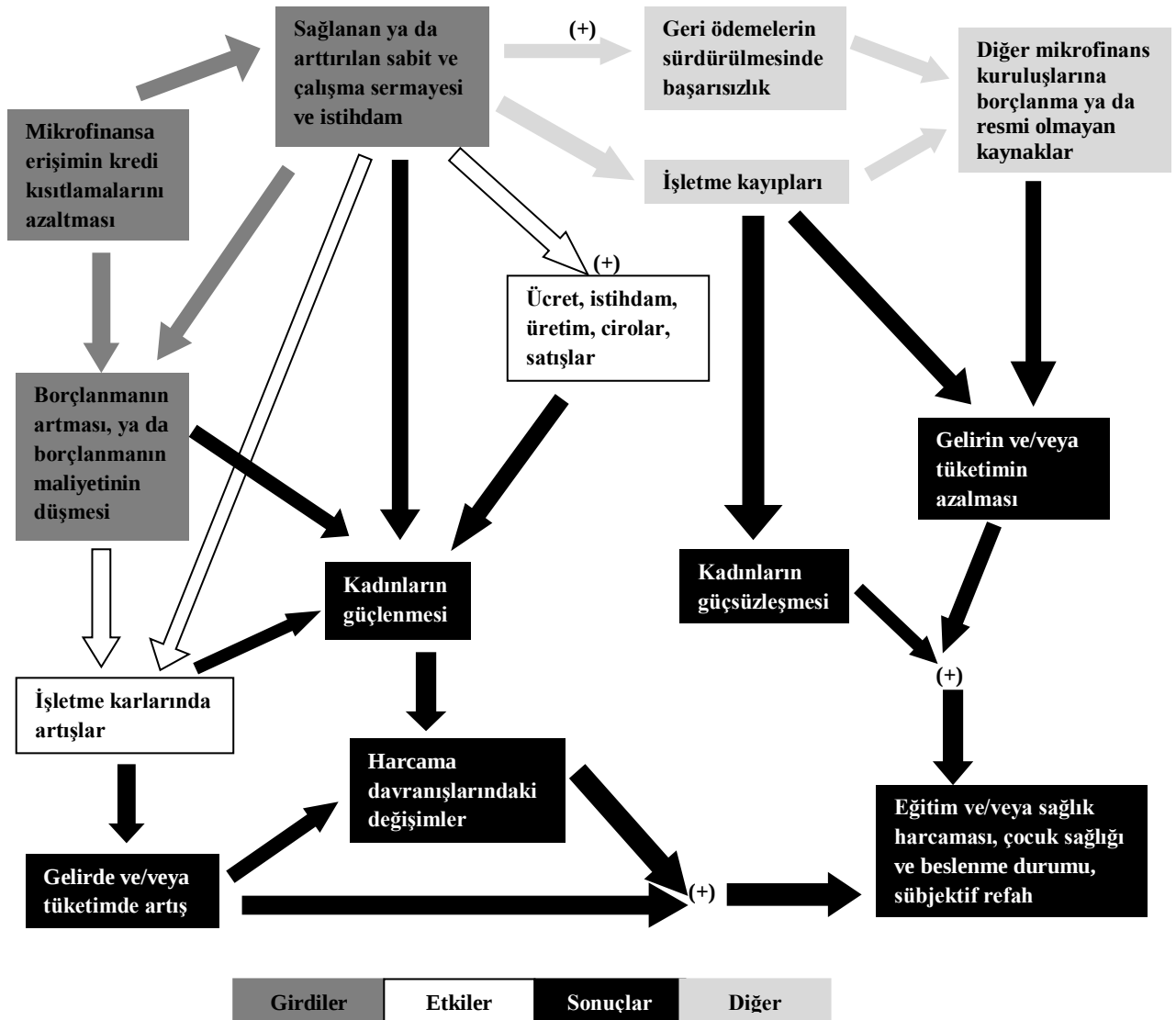
Mikrofinansmanın hedef kitlesinin yoksulluk olduğu ve yoksul bireylerin diğerlerine göre sayıca daha fazla olduğu gerçeklerinden hareketle dünya nüfusu bir piramide benzetilecek olursa piramidin en altında ve dolayısıyla en fazla nüfusa sahip olan bölgenin mikrofinans sektörünün hedef kitlesi olacağı anlaşılabacaktır.

Şekil 2.2: Mikrofinans Sektörünün Hedef Kitlesi

Kaynak: Pralahad, C. K.,2006'dan aktaran Dunford, C.,2006; Dunford, C.,2006'dan aktaran Özmen, 2012: 114.

Şekil 2.3: Mikrofinansman Yolları ve Sonuçları

Kaynak: Duvendack vd., 2011: 13.

Çeşitli senaryolar altında mikrofinansmanın ortaya çıkaracağı pozitif etkiler şekil-2.3 yardımıyla açıklanabilir:

- Sağlanan veya arttırılan sabit sermaye ve çalışma sermayesi ile istihdamın artışı neticesinde ücret, istihdam, üretim, ciro ve satışlarda meydana gelecek artışlar yoluyla kadınların güçlenmesi ve nihayetinde harcama davranışlarındaki olumlu değişimler
- Sabit sermaye ve çalışma sermayesi ile istihdamın arttırılmasının doğrudan kadınların güçlenmesine etkide bulunması ve bu yolla harcama

davranışlarındaki olumlu değişimler

- Sabit sermaye ve çalışma sermayesi ile istihdamın arttırılması işletme karlarında yarattığı artışlar ve bunun kadınların güçlü bir konuma getirmesi neticesinde harcama davranışlarında meydana gelecek olumlu değişimler
- Mikrofinans erişimde kredi kısıtlamalarının azaltılmasının borçlanma maliyetlerini azaltması, bu yolla işletme karlarında meydana gelen artış, sonrasında kadınların güçlenmesi ve neticede harcama davranışlarında meydana gelecek olumlu değişimler
- Mikrofinans erişimde kısıtlamaların kaldırılması ile borçlanma maliyetlerinin düşürülmesi, işletme karlarında artış, sonrasında gelirden veya tüketimde artış ve bu sürecin sonucunda harcama davranışlarında meydana gelecek olumlu değişimler
- Mikrofinans erişimde kredi kısıtlamalarının azaltılmasının borçlanma maliyetlerini azaltması ve kadınların güçlenmesi neticesinde meydana gelen olumlu harcama davranışları

Ortaya çıkabilecek negatif etkilerse şu şekilde özetlenebilir:

- İstihdamda meydana gelen azalmanın mikrofinans kuruluşlarından alınan kredilerin geri ödenmesinde yaşatacağı başarısızlığın bir başka kurumdan yapılacak borçlanmaya sebep olması ve gelirin ve/veya tüketimi azaltması
- İstihdamın azalması ile işletme kayıplarının ortaya çıkması ve sonuçta gelirin ve/veya tüketimin azalması
- İstihdamın azalması ile işletme kayıplarının ortaya çıkması ve neticede kadınların güçsüzleşmesi

Mikrofinansla ilgili bu senaryoların neticesinde eğitim, sağlık harcamaları, çocuk sağlığı ve beslenme durumu ile subjektif refahta gidişata göre olumlu veya olumsuz sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Bir başka deyişle mikrofinansın sadece olumlu değil olumsuz tarafları da söz konusu olabilme potansiyeline sahiptir.

Bütün bu gelişen süreçler anlamsız bir temelde işlememekte; aksine belirli felsefi ve sosyolojik temeller üzerinde yükselmektedir. Bir başka deyişle mikrofinansın işleyiş süreci içerisinde temel ilkeler bulunmaktadır. Söz konusu temel ilkeler şu şekilde ifade edilebilir (Muhammad, 2010: 89):

- Yoksul insanlar yalnızca kredilere değil; değişik türdeki finansal hizmetlere de

ihtiyaç duyarlar

- Mikrofinans yoksullukla mücadelede güçlü bir araçtır.
- Mikrofinans yoksullara hizmet eden finansal sistemler kurmak anlamına gelmektedir.
- Mikrofinans daha fazla sayıda yoksul insana ulaşmak için kendi kendini amorti etmelidir.
- Mikrofinans kalıcı yerel finansal kurumlar kurmakla ilgilidir.
- Mikrokredi herkes veya her durum için en iyi araç değildir.
- Faiz oranı tavanları yoksul insanların kredi almalarını daha da zorlaştırmaktadır.
- Devletin rolü finansal hizmetleri sunmak değil; finansal hizmetlere olanak tanınmasıdır.
- Bağışçı fonlar özel sermayeyle rekabet etmemeli; onları tamamlamalıdır.
- Temel engel güçlü kurumların ve yöneticilerin eksikliğidir.
- Mikrofinans, performansı ölçüldüğü ve bildirildiğinde en iyi şekilde çalışır.

Bir mikrofinansman aracı olan mikrokredi ise daha spesifik olarak yoksulların mali koşullarını ve temel ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak tasarlanan programlar vasıtasıyla özellikle geleneksel olarak finansal hizmetlerden dışlanan yoksul insanlar için mevcut kişisel nakit krediler teşekkül etmeyi ifade etmekte olup temel özellikleri şu şekildedir (www.lendwithcare.org, 2013):

- Krediler genellikle göreceli olarak kısa vadelidir. Bahsi geçen vade birçok durumda 20 aydan düşük olup, sıklıkla 6 ay veya daha az bile olabilmektedir. Krediler genellikle düzenli haftalık ya da aylık geri ödemeli çalışan sermaye içindir. Başlangıç için bu krediler oldukça küçüktür. Genel anlamda bu krediler 100-500\$ arasında olmaktadır. Borçlular kredilerini düzenli olarak geri ödedikçe ve güvenilirliklerini gösterdikçe daha büyük krediler için uygun şartlara sahip hale gelirler.
- Geleneksel borç verenlerin menkul ve gayri menkul gibi fiziksel ipotek talepleri bireysel kredilerin geri ödenmesini sağlamada ortak bir şekilde sorumlu olan üyelerin ait olduğu kolektif garanti (ya da dayanışma) grupları sistemiyle yer değiştirmektedir. Bundan farklı olarak borçlulardan bir ya da iki kefil istenebilmektedir. Söz konusu kefiller genellikle saygı duyulan yerel topluluk liderleri olmaktadır.

- Yerel olarak sağlanan ve minimum evrak işleriyle hızlıca erişilebilir olup anlaşılması oldukça kolay olan kredi başvuru ve masraf süreçleri, düşük gelirli borç talep edenlere yardımcı olabilecek şekilde tasarlanmıştır.
- Özellikle Kadınlara destek vermek esas olan unsurdur (Çiftçi ve Akkul, 2011:4).

Mikrokredi olgusu aslında orta çağdan beri insanoğlunun hayatında yer edinmiştir. Bu bakımdan mikrokreditinin tarihsel gelişimi kronolojik bir düzlemde şu şekilde ifade edilebilir (Helms, 2006: 3): Ortaçağ Avrupası'nda bir İtalyan papaz 1462 yılında aşırı yüksek faiz uygulamalarına karşı koymak amacıyla ilk resmi tefeci dükkanını açmıştır. 1515 yılında Papa 10. Leon söz konusu dükkanların işlem maliyetlerini karşılamak amacıyla faiz işletmek için otoritesi altına almıştır. 1700'lü yıllarda ise Jonathan Swift aralarında herhangi bir dayanışma bulunmayan küçük çiftçilere kişisel nakit kredileri sağlayan İrlanda Kredi Fon Sistemini başlatmıştır. Söz konusu sistemde yıllık olarak en yüksek düzeyde bütün İrlanda hane halklarının %20'sine borç verilmiştir. 1800'lü yıllarda Almanya'da Friedrich Wilhelm Raiffeisen tarafından finansal kooperatif konsepti geliştirilmiştir. 1865'den beri kooperatif hareketi hızlı bir şekilde Almanya ve Avrupa'nın diğer yerleri ile, Kuzey Amerika ve nihayetinde gelişmekte olan ülkelere doğru genişlemiştir.

Bu dönemlerde Osmanlı İmparatorluğu'nda ise nakit paraya sıkışan küçük esnaf para vakıflarına başvurur, böylelikle evini teminat göstererek nakit yardımı alır, sahibi olduğu evde kira vasıtasıyla ikamet eder ve söz konusu borç bitince tekrar evine malik olması hususu mevzu bahis olurdu. Söz konusu vakıflar ayrıca fakirlere yiyecek yardımı ve yol tamiri gibi işleri de yaparlardı. 1900'lü yılların başlangıcında ise finansal kooperatif modelleri Latin Amerika'nın kırsal bölgelerinde uygulanmaya başlandı. Ayrıca söz konusu dönemde küçük esnafın nakit ihtiyaçlarını karşılamak için Türkiye'de kredi birlikleri, kooperatifler ve emanet sandıkları küçük esnafın başvurabildikleri kurumlar haline gelmişlerdir (Dündar, 2007: 24).

1950-1970 dönemlerinde ise tarımsal krediye erişim yönündeki çabalar, imtiyazlı ve teminatlı kredilerini piyasa faiz oranlarının altında tüketicilere yönlendirmek için devlet destekli kalkınma finans kurumlarından faydalandılar. Söz konusu kurumlar sübvansé edilmiş kredi faiz oranları kitlesel temerrüt maliyetlerini de içeren maliyetleri karşılayamadığından ya sermayelerin çoğunu ya da hepsini kaybettiler. Deneme programları yoksul kadınların oluşturduğu gruplara mikro

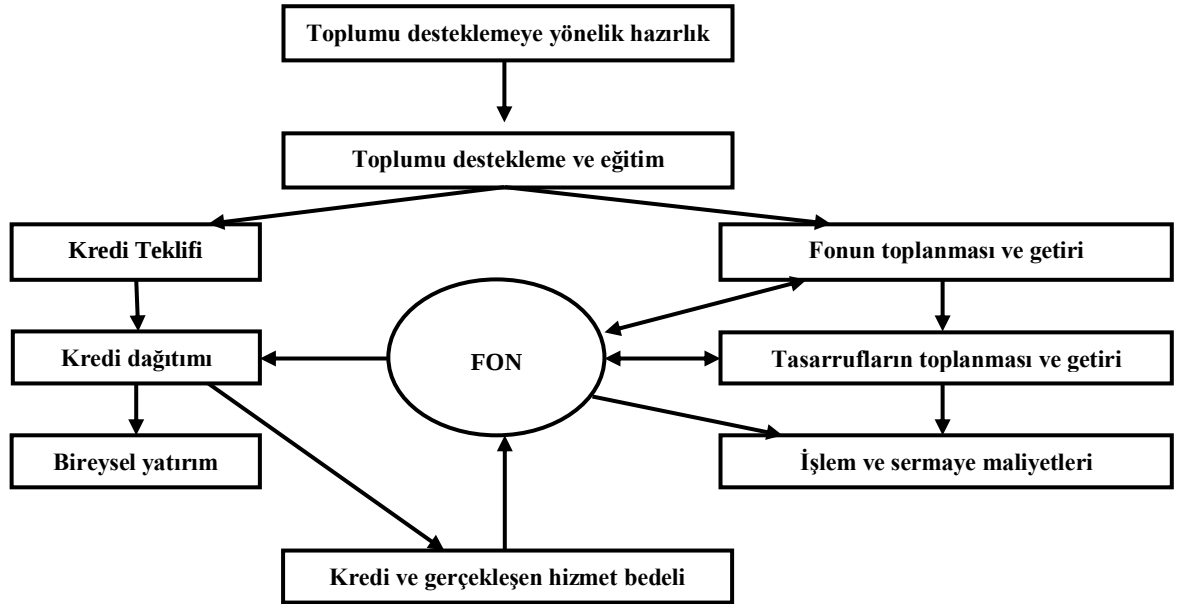
işletmelere yatırım yapmak için yaygın bir hale getirilmiş ve mikrokredi ortaya çıkmıştır. Bunun öncüleri de Bangladeş'te Grameen Bank, Latin Amerika'da başlayan ACCION International ve Hindistan'da Self-Employed Women's Association Bank'tır. 1980'lerde dünyada mikrokredi programları orijinal metodolojiler üzerinde gelişim göstermiştir. Bank Rakayat Indonesia gibi mikro düzeyde borç verenler yoksulların finansmanı konusunda yaygın inanişa meydan okudu. Maliyeti karşılayan faiz oranları ve yüksek geri ödeme söz konusu borç verenlere uzun vadeli sürdürülebilirliği başarmaya ve daha fazla sayıda müşteriye ulaşmaya olanak vermiştir. Mikrokredi kavramı yalnızca krediyi değil, ayrıca tasarruflar ile sigorta ve para transferi gibi diğer hizmetleri da kapsayan mikrofinans kavramı ile yer değiştirmiştir(Helms, 2006: 3).

2003 yılında Grameen Bankası gelişim göstermiş; şube sayısı 1188, çalışan sayısı 8000 ve müşteri sayısı 2.8 milyona ulaşmıştır . (TİSVA,2004a:14-16'dan aktaran Güneş, 2009: 48). Günümüzde geleneksel mikrofinans ve daha büyük finansal sistemler arasındaki sınırlar belirsizleşmeye başlamıştır. Bazı ülkelerde, bankalar ve diğer ticari aktörler mikrofinansmanla ilgilenmektedirler. Yoksullar için çalışan bütün finansal sistemler üzerinde günümüzde artan bir ilgi söz konusu olur hale gelmiştir (Helms, 2006: 3).

Tarihsel süreç içerisinde çeşitli aşamalardan geçerek günümüze kadar uzanan mikrokreditinin yapısı ise üç aşamadan oluşmaktadır (Shukran ve Rahman, 2011: 48):

- İlk aşama herkesin başaracağına ve alacağına ilişkin bir imkanı olduğuna ilişkin motivasyon yaratmak
- İkinci aşama toplumu desteklemek ve eğitim programı ayarlamak
- Üçüncü aşama ise kredi teklifini sunup sonrasında bireysel yatırım için fonu dağıtmak

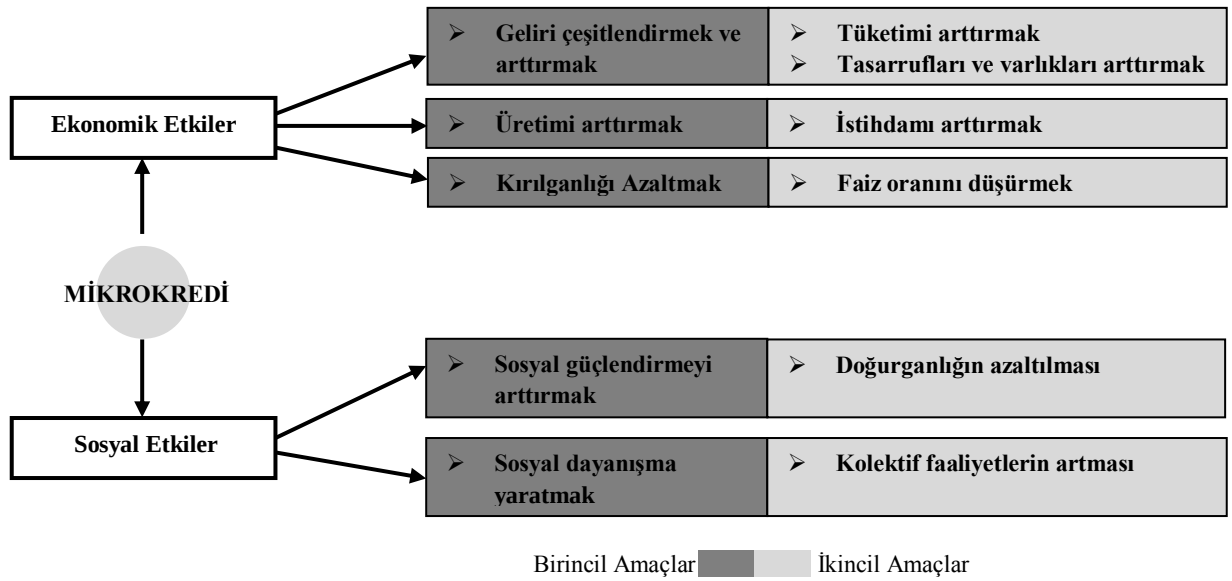
Şekil 2.4: Mikrokredi Yapısı

Kaynak: Shukran ve Rahman, 2011: 48.

Mikrokredinin hizmet ettiği amaçlar ise ekonomik ve sosyal etkiler ayağında incelenebilir.

Şekil 2.5: Mikrokredinin Ana Amaçları

Kaynak: UN, 2000: 55.

Mikrokredinin ekonomik etkiler ayağında birincil amaçlardan ilki geliri arttırmak ve çeşitlendirmektir. Gelir artar ve çeşitlenirse tüketim, tasarruf ve varlıklar da artar. Bir başka deyişle birincil amaç gerçekleştiği takdirde ikincil amaç da; yani tüketimin artması ve tasarruflar ile varlıkların yükselmesi de gerçekleşecektir.

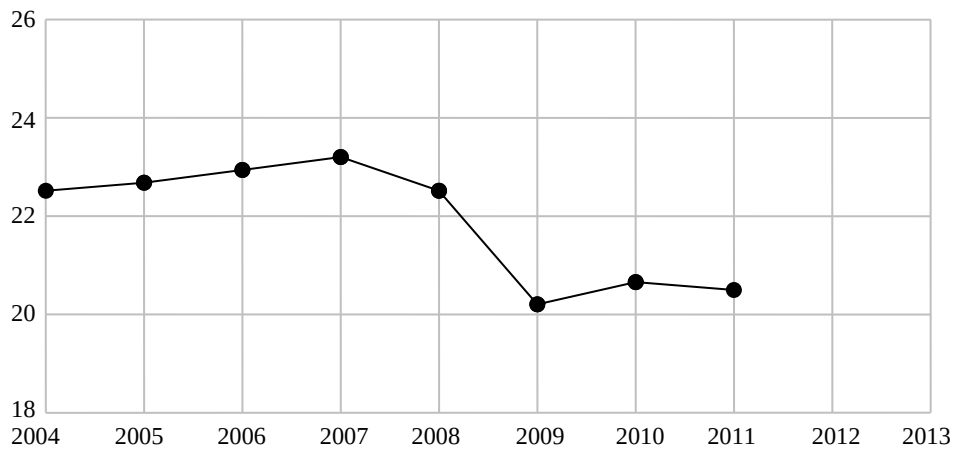
Bilindiği gibi bireyler gelirleri ile tüketim, tasarruf ve yatırım yapabilmektedirler. Gelirde bir artış meydana geldiğinde bireylerin tüketim ve tasarruf alışkanlıklarına bağlı olarak söz konusu üç unsur artış gösterme potansiyeline sahip olabilmektedir. Gelirdeki artış tüketim eğilimleri yüksek bireylerce tüketime kanalize edileceğinden ekonomide bir canlılık meydana gelecektir. Söz konusu canlılık toplam talebin artışı şeklinde ortaya çıkmaktadır. Toplam talepteki artışa bağlı olarak söz konusu talebi karşılamak için daha çok mal üretilecek, daha çok mal üretilmesi için daha fazla istihdam imkanı yaratılacaktır. Bu da işsizliğin düşmesi anlamına gelir.

Gelirdeki artış tasarruf eğilimleri yüksek bireyler tarafından tasarrufa kanalize edileceği için herhangi bir yerel kriz ya da küresel kriz meydana geldiğinde iç tasarruflar yüksek olacağından söz konusu bireylerin yaşadığı ülke krizlere karşı daha dayanıklı hale gelecek; bir başka deyişle krizden etkilenmeyecektir. Özellikle günümüzde bireysel emeklilik sistemlerinde sürekli bireylerin bu sistemlere girmeye

çalışmasının teşvik edilmesi genel olarak bu mantık çerçevesinde yürümektedir.

Şekil-2.6'da 2004 yılından 2013 yılına kadar dünyadaki toplam iç tasarruf oranları belirtilmektedir. Dikkat edildiği takdirde 2008 küresel finans krizinin olduğu yılda dünya iç tasarruf oranları giderek düşmekte ve krizin etkilerinin hissedildiği yıl olan 2009'da ise en düşük seviyelerde bulunmaktadır. Dolayısıyla teorik olarak da bütün dünyayı sarsan bu krizin sebeplerinden birinin de bu iç tasarruf yetersizliği olduğu rahatlıkla görülebilir.

Şekil 2.6: Dünya İç Tasarruf Oranları

Kaynak: www.worldbank.org, 2013.

Gayri safi yurt içi tasarrufların GSYİH'dan nihai tüketim harcamalarının çıkartılarak bulunduğu hareketle, 2012 yılı itibarıyla bazı ülkelerin iç tasarruf oranlarına bakıldığında Bosna Hersek -% 1, Yunanistan % 9, Türkiye % 15, Fransa % 18, İtalya % 19, Danimarka % 22, Almanya % 23, İsveç % 25'tir. Teorik olarak iç tasarruf oranlarına bakıldığında krize en yakın ülke yurt içi tasarrufları en düşük olan Bosna Hersek olurken, krize en dayanıklı en yüksek iç tasarruf oranıyla İsveç'tir. Dolayısıyla mikrokredilerin tasarruf oranlarını arttırmadaki rolü bu açıdan büyük önem taşımaktadır.

Tablo 2.1: 2012 Yılı İtibarıyla Bazı Ülkelerin Gayri Safi Yurt İçi Tasarruf Oranları

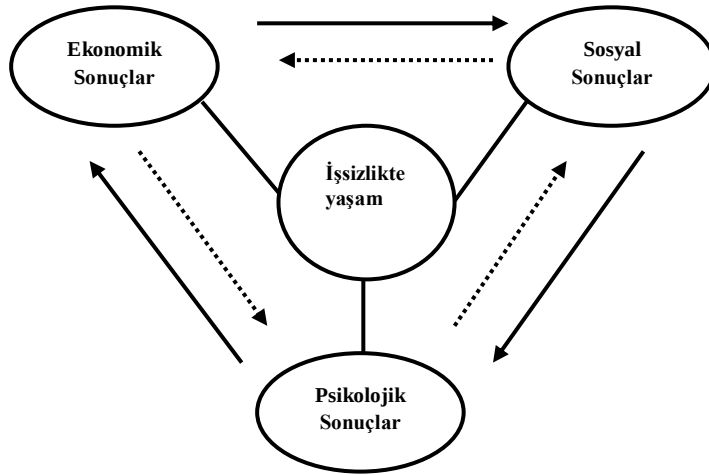
Ülkeler	2012 Gayrisafi Yurt İçi Tasarruf Oranları (% GSYİH)
Bosna Hersek	-%1
Yunanistan	%9
Türkiye	%15
Fransa	%18
İtalya	%19
Danimarka	%22
Almanya	%23
İsveç	%25

Kaynak: www.worldbank.org, 2013.

Mikrokredilerin uygulanması sonucunda varlıkların artışı meydana gelmesi Keynesyen parasal aktarım mekanizmasını da harekete geçirebilmektedir. Varlıklarda mikrokrediler neticesinde bir artış meydana geldiğinde bireylerin veya hane halklarının ellerinde tutmayı arzu ettiklerinden daha fazla para bulunabilir. Böyle bir durumda bireyler daha fazla parasal olmayan varlıklara talepte bulunabilirler. Parasal varlıkların talebi arttığında ise bu talebi karşılamak için daha fazla parasal olmayan varlık arz edileceğinden parasal olmayan varlıkların fiyatı yükselir. Parasal olmayan varlıkların fiyatı ile faiz oranı arasında ters orantılı bir ilişki olduğundan fiyat arttığında faiz oranı da düşmektedir. Faiz de yatırımın maliyeti olduğundan faiz oranları indiğinde yatırımlarda bir artış meydana gelecektir. Yatırımlarda meydana gelen artış istihdamı arttıracak ve istihdamın artmasıyla işsizlik düşecektir. İşsizliğin düşmesi ise refahta bir artış yaratacak ve toplam talep canlanacaktır. Bu vesileyle de ekonomide canlılık artacak ve piyasalar olduğundan daha iyi bir hale geleceği için ekonomide istikrarlı bir durum söz konusu olacaktır.

Mikrokredilerin amaçlarının ekonomik etkilerine göre üretimin artmasıyla istihdam da yükselmektedir. İstihdamın yüksek olması da işsizliğin düşük olması anlamına gelmektedir. İşsizliğin düşük olmasının ne kadar önemli olduğunu ise işsizliğin ortaya çıkardığı ekonomik, psikolojik ve sosyal sonuçlar vasıtasıyla ortaya koymak mümkündür.

Şekil 2.7: İşsizlikte Etkileşim Döngüsü

Kaynak: Yılmaz vd., 2004: 170.

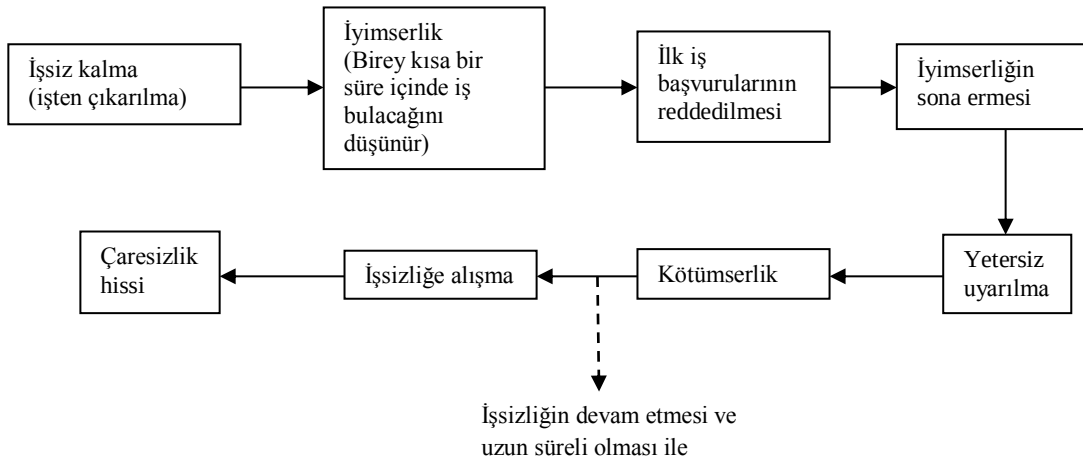
İşsizliğin ekonomik sonuçlarından birincisi üretime dahil edilmeyen işgücünün zaman dilimi değerini yitirmesi; ikincisi ise tüketici ve/veya üretici dengesinin bozulması neticesinde kişisel gelirin düşmesi ve gelir dağılımının bozulması sonuçlarıyla ortaya çıkmaktadır (Yılmaz vd., 2004: 166).

İşsizliğin psikolojik ve sosyal etkileri ise şu şekilde ortaya çıkmaktadır (Dursun, 2012: 53):

- Bireylerin stres, depresyon ve kaygı düzeylerinde bir artış meydana gelir.
- İşsizlik özsaygı ve kendine güven duygusu zedelenir.
- Topluma ve aileye karşı bireylerin üstlendiği roller işsizliğin ortaya çıkışıyla çelişmeye başlar.
- İşsizlik beslenmeye ilişkin dengesizlikler, kas kütlelerinin zayıf düşmesi, vücut direncinin gücünü yitirmesi, sari hastalık artışları, müstevli hastalık riskinin artması, mide ve bağırsaklara ilişkin rahatsızlıklar, iş yapma gücünün azalması vb. psiko-somatik sorunlara yol açar.
- Aile kurumunun zedelenmesi ve boşanma olaylarında artış gibi işsizliğin getirmiş olduğu sosyal maliyetler yüksek olabilmektedir.

İşsiz kalan veya işten çıkarılan bir birey öncelikle kısa bir süre içinde iş bulacağını düşüneceği için iyimser olur. Ancak yaptığı iş başvuruları reddedilen söz konusu birey daha sonraları kötümser olmaya başlar. Uzun süreli bir işsizlikten sonra işsizliğe alışan birey en sonunda da çaresizlik hissiyle baş başa kalır.

Şekil 2.8: İşsiz Kalmanın Çaresizliğe Neden Olması

Kaynak: Goldsmith, A. H. ve Veum, J. R.,1996:333-358'den aktaran Güler, 2005: 388.

Çaresizliğin yarattığı depresyon hissiyle de bireyler hırsızlık, karakter bozukluğu gibi bireysel olumsuzluklardan toplumsal patlamalara varan makro olumsuzluklara kadar bir çok negatif etmenin sebebi de olabilmektedirler. Dolayısıyla mikrokredi üretimi arttırıp istihdamı arttırarak bu olumsuzlukların çözümünde alternatif bir çözüm olarak ortaya çıkabilmektedir.

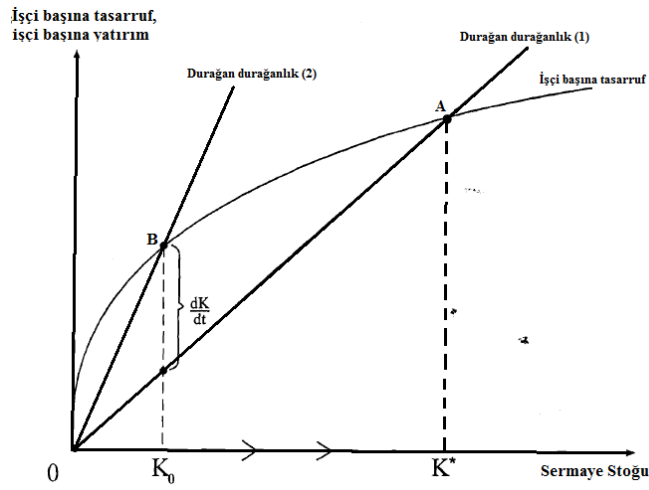
Mikrokreditin bir diğer ekonomik amacı ise ekonomik etkilerden birincil amaçta kırılganlığı azaltmak ikincil amaçta ise faiz oranlarını düşürmektir. Mikrokredi alan bireyler tasarruf oranlarını yükseltme şansına sahip olabilecekler ve böylelikle mikrokredi alan bireyler sayesinde iç tasarruflar artacak ve bu da ekonomik kırılganlığı azaltacaktır. Dolayısıyla mikrokreditin olmadığı bir durumda iç tasarruflarda artış yaşanmayacak ve bu da kırılganlığı arttıracaktır. Kırılganlığı artan ülkeler genellikle sıcak patates olarak nitelendirilebilecek kısa vadeli sermaye akımları ile cari açıklarını kapatacak ve bu durum da faiz oranlarını yükseltecektir. Ancak kısa vadeli sermaye akımları her an bir ekonomiden diğer ekonomiye doğru kaçabileceğinden krizlere de sebebiyet verebilecek ve bu da ülke ekonomisini çökertecektir. Bu noktada mikrokreditin varlığı ekonomik kırılganlığı azaltmada etkin bir rol oynayabilecektir.

Mikrokreditin bir diğer amacı ise sosyal etkiler bağlamında incelenebilir. Sosyal etkilerde ise ilk amaç sosyal güçlendirmeyi sağlamaktır. Bu noktadan hareketle, ikincil amaç da doğurganlık oranının azaltılmasıdır. Bir başka deyişle bu amacın altında yatan temel mantık kadınların sosyal açıdan güçlendirilmesidir. Sosyal açıdan

güçlendirmenin gerçekleşmesi ise ekonomik durumun iyileştirilmesi ile mümkün olabilmektedir. Ekonomik durumun iyileştirilmesi içinse çeşitli koşulların hazırlanması gerekmektedir.

Doğurganlık oranının yüksek olduğu bir toplumda kadınların iş gücüne katılması oldukça zor olabilmektedir. Çocuk sağlığı ve bakımı hususunda anne olan bir birey iş gücü ve çocuk bakımı ikilemi yaşadığında basitçe bir fayda maliyet analizi ile genel olarak çocuk bakımı olgusuna karşı daha yakın durmaktadır. Bu durum ise iş gücüne katılım oranını düşürmekle birlikte, toplum refahını azaltan bir netice vermektedir. Çünkü bir ailede iki birey yerine tek bir bireyin çalışması durumunda, toplumun en temel kurumu da aile olduğundan, bireylerin söz konusu durumunu makro boyutlara taşıdığımızda toplum refahı da bu yolla azalabilmektedir.

Doğurganlık oranının azalması Solow Modeli ile incelenebilir. Daha fazla nüfus büyüme oranı ile daha fazla çıktı yeni işçileri sermaye ile donatmak için kullanılmak zorunda ve bu durum işçi başına sermayenin artması ya da tüketim için mevcut çıktı miktarı azaltacağından nüfus büyüme oranında ortaya çıkacak bir artış uzun vadeli çıktı, tüketim ve işçi başına sermaye miktarını azaltacaktır (Bernanke, 2005: 229). Söz konusu durum Grafik 2.1 yardımıyla da açıklanabilir. Şekilde doğurganlık oranının azalması ile başlangıçta A noktasında olan sermaye stok dengesi nüfus büyüme oranının azalması ile B noktasına doğru gerilemektedir. Bir başka deyişle, doğurganlık oranının artmasıyla toplam refah azalma göstermektedir.

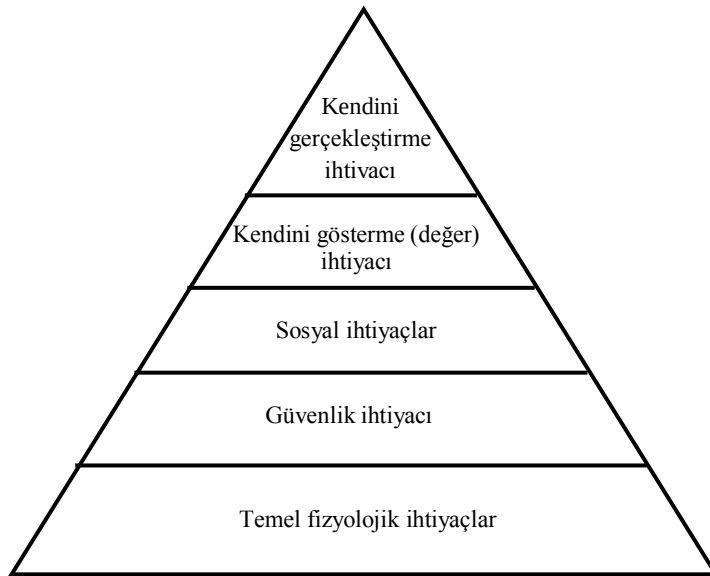
Grafik 2.1: Solow Modeli

Kaynak: Aghion ve Howitt, 1998: 13'den esinlenerek hazırlanmıştır.

Burada mikrokredi ile amaçlanan kadınların sosyal açıdan güçlü bir hale getirilmesi olsa da bunun doğrudan bir şekilde değil de; doğurganlık oranının azaltılması vasıtasıyla gerçekleştirilebileceği ima edilmektedir. Bir diğer ifadeyle, sosyal açıdan güçlendirmenin temeli güçlü bir ekonomik durumdan geçmektedir.

Mikrokredinin sosyal etkiler ayağında amaçlanan diğer unsursa sosyal dayanışmayı arttırmaktır. Sosyal dayanışmanın artması için de kolektif hareketlerde bir artış olması gerekmektedir. Kolektif hareketlerde artış olması ile kastedilen bir yerde bireysel özgürlüktür. Kapitalizmin ve dolayısıyla da serbest piyasa ekonomisinin ürünlerinden biri demokrasidir. Demokratik bir ortamda kişiler çeşitli sivil toplum örgütleri vasıtasıyla taleplerini seçilmiş iradeye ifade edebilmektedir. Bir bireyin kendi başına talebini ifade edebildiği yer genel olarak seçim sandığı olmaktadır. Ancak Sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla bireylerin kendini ifade etme şansı daha fazla olmaktadır. Bu noktada mikrokredi kişilerin ekonomik durumlarında bir artış yaratarak söz konusu kişilerin yaşam çevrelerini değiştirmeyi ve böylelikle toplum içinde mevcut durumdan daha fazla söz hakkı sahibi olmalarına olanak verebilmektedir. Bu durumu Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisi ile de ifade etmek mümkündür.

Şekil 2.9: Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi

Kaynak: Koçel,2005:639’dan aktaran Ünlü vd., 2013: 6.

Mikrokrediyi alan ve pozitif sonuçlar elde eden birey öncelikle açlık, susuzluk gibi temel fizyolojik ihtiyaçlarını karşılar. Temel fizyolojik ihtiyaçlarını karşılayan birey işsizlik, işten atılma gibi korkuları bertaraf ederek güvenlik ihtiyaçlarını karşılar. Bu ihtiyaçları karşılayan bireyler bu noktadan sonra diğer sosyal ihtiyaçlarını karşılar ve böylelikle kendini gösterme ihtiyacı hisseder. Kendini göstermek isteyen birey bu yolla kendini gerçekleştirme ihtiyacını çeşitli sivil toplum kuruluşlarıyla göstererek kolektif hareketlere girerler. Bu durum da toplumsal dayanışmayı arttıracaktır.

2.2. KREDİ İKRAZ MODELLERİ

Kredi ikraz modelleri birlikler modeli, banka garantileri modeli, toplum bankacılığı modeli, kooperatifler modeli, kredi birlikleri modeli, grameen modeli, grup modeli, birey modeli, aracılar modeli, sivil toplum kuruluşları modeli, kütle baskısı, döner tasarruf ve kredi birlikleri modeli, küçük işletmeler modeli ve köy bankacılığı modeli olarak ifade edilebilir (www.gdrc.org, 2013). Söz konusu modeller açıklaması şu şekildedir (www.gdrc.org, 2013):

- **Birlikler Modeli:** Birlikler modeli çeşitli mikrofinansal ve diğer faaliyetlerin başlatılması vasıtasıyla hedef topluluğun oluşturduğu bir birliktir. Bu tarz

faaliyetler tasarrufları kapsayabilmektedir. Birlikler ya da gruplar gençlerden, kadınlardan oluşabilir; politik/dini/kültürel konular çerçevesinde şekillenebilir; mikro girişimciler ve diğer iş tabanlı konular için destekleyici yapılar yaratabilir. Bazı ülkelerde bir birlik bir birlik istihkakların toplanması, sigorta, vergi muafiyetleri ve diğer koruyucu önlemler gibi belirgin avantajlara sahip olan yasal bir organ olabilir. Birlikler, topluluk grupları ve toplumsal gruplar arasında farklılık gözetilir.

- **Banka Garantileri:** İsimden de anlaşılacağı gibi bir banka garantisi bir ticari bankadan kredi elde etmek için kullanılır. Söz konusu garanti bir bağışçı, devlet ajansı vb. vasıtasıyla dışsal ya da üye tasarruflarını kullanarak içsel bir şekilde ayarlanabilir. Elde edilen krediler bireye ya da rant peşindeki gruplara verilebilir. Banka garantisi bir sermaye garanti projesi şeklindedir. Garanti edilen fonlar kredi geri ödemesi ve sigorta tazminat taleplerini içeren değişik amaçlar için kullanılabilir. Bazı uluslararası kuruluşlar ve BM borç alınan fonu başkasına borç vermek ya da mikrokredi programlarına başlamak için bankaların ve sivil toplum kuruluşlarının üye olabildiği uluslararası garanti fonları oluşturmuşlardır.
- **Toplum Bankacılığı Modeli:** Bu model esas olarak tüm topluma bir birim gibi muamelede bulunur ve mikrofinansın dağıtılması yoluyla resmi ya da yarı-resmi kurumlar oluştururlar. Bu tarz kuruluşlar topluluk üyelerini ayrıca toplum bankasının değişik finansal faaliyetlerinde eğiten sivil toplum kuruluşları ve diğer kuruluşlardan gelen ayrıntılı yardımlarla oluşturulurlar. Söz konusu kuruluşlar tasarruf bileşenlerine ve kendi yapılarında yer alan diğer gelir üretici projelere sahip olabilmektedirler. Birçok durumda, toplum bankaları ayrıca finansmanı bir teşvik aracı olarak fiile dökmek açısından kullanan daha büyük toplum kalkınma programlarının parçalarıdır.
- **Kooperatifler Modeli:** Bir kooperatif ortaklaşa sahiplikte bulunan ve demokratik bir biçimde denetlenen girişim sayesinde bireylerin arzularını, müşterek iktisadi, toplumsal ve kültürel gereksinimlerini temin etmek amacıyla çok istekli bir biçimde bir araya gelen bireylerin otonom kuruluşu anlamına gelmekte olup, bazı kooperatifler kendi yetkileri altında üye finansmanı ve tasarruf faaliyetlerini kapsamaktadırlar
- **Kredi Birlikleri:** Bir kredi birliği kendine özgü, üye odaklı, kendi kendine yeten

finansal bir kuruluş anlamına gelmektedir. Kredi birlikleri her birine makul faiz oranlarında kredi sağlayan ve kendi paralarını bir arada tasarruf etmek yönünde kabul veren kuruluşların ya da özel bir grubun üyelerinden oluşur ve söz konusu grup ile kuruluşlar tarafından organize edilirler. Kredi birliklerinin üyeleri bazı ortak tahvil sahipleridir. Bu kişiler aynı işveren için çalışan, aynı kiliseye, sendikaya, sosyal derneğe vb. ait olan ya da aynı toplulukta yaşayan/çalışan kişilerdir. Bir kredi birliğinin üyeliği ırk, din, mezhep ya da rengi önemli olmaksızın söz konusu gruba ait olan herkese açıktır. Bir kredi birliği kar amacı gütmeyen demokratik finansal bir kooperatiftir. Kredi birliklerinin her biri yöneticilerin ve komite temsilcilerinin seçiminde oy hakkı olan üyelere aittir ve bu üyeler tarafından yönetilir.

- **Grameen Modeli:** Bu model Bangladeş'te Prof. Muhammet Yunus öncülüğünde başlatılmış ve taban örgütlenmeleri yoksulluk odaklı olan Grameen Bank'tan vücut bulmuştur. Grameen Bankası Projesi bankacılık faaliyetlerini yoksul kadınlara ve yoksul erkeklere yönelik olarak genişletmek, yoksulların tefeciler tarafından sömürülmesini engellemek, Bangladeş kırsalında yaşayan işsiz halk yığınlarına serbest mesleğe yönelik fırsatlar yaratmak, çoğunluğu kadın olmak üzere en yoksul hane halklarının olduğu dezavantajlı grupları kendi kendine anlayabilecekleri ve yönetebilecekleri kurumsal bir düzenin içine getirmek ve eski çağın “düşük gelir, düşük tasarruf, düşük yatırım” kısır döngüsünü “düşük gelir, kredi enjeksiyonu, yatırım, daha fazla gelir, daha fazla tasarruf, daha fazla yatırım, daha fazla gelir” anlamına gelen makul bir döngüye çevirmek şeklinde sayılabilecek amaçları gerçekleştirmek üzere faaliyetlerine başlamıştır (www.grameen-info.org, 2013). Grameen modeli esas olarak şu metodolojiyi benimsemiştir: Bir banka birimi 15-22 köy kadarlık bir alandan sorumlu birkaç banka çalışanı ve bir alan yöneticisi ile kurulur. Yönetici ve çalışanlar köyleri ziyaret ederek banka işleminin şekli, fonksiyonları ve amaçlarını anlatmalarının yanı sıra olası müşterileri tanımlamak ve söz konusu kişilerin yapacakları işlemlerin olduğu yerel çevrede kendi kendilerini alıştırmak için başlangıç yapmaktadırlar. Beş kişilik olası borçlulardan oluşan gruplar kurulur. İlk aşamada bunlardan yalnızca iki tanesi kredi almaya yetkin olup, kredi almaktadır. Üyelerin banka kurallarına uyup uymayacağını görmek için

söz konusu grup bir ay boyunca gözlemlenmektedir. Yalnızca İlk iki borçlu anapara ve faizini elli haftalık bir periyotta geri ödediğinde grubun diğer üyeleri de kredi almaya yetkin olacaktır. Bu kısıtlamalar nedeniyle, bireysel kayıtların belirgin olarak tutulduğu yeterli grup baskısı olacaktır. Bu çerçevede, grubun kolektif sorumluluğu kredi üzerinde teminat olarak hizmet eder.

- **Grup Modeli:** Grup modeli şu şekilde açıklanabilir (WB, 2013: 214): Grup temelli yaklaşımlar ya gruba tek başına tek bir kredi olarak verilir ya da grubun üyelerine bireysel olarak verilirler. Grup modeli kredi sağlayıcıların risklerini ve işlem maliyetlerini düşürmek ve sıkça düşük kapasiteli ya da ipoteği veya kredi geçmişi olmayan uzakta ve kırsaldaki nüfusu oluşturan insanlardan finansal hizmetlere ulaşma imkanı zor ve maliyetli olan kişilerin daha fazla erişimini kolaylaştırmaktır. Grup mekanizması etkin olarak sorumluluk yükünü inceleme, denetleme ve faaliyete geçirme açısından kredi sağlayıcıdan borçlulara doğru değiştirir ve bundan ötürü de bazı maliyetlerin etkin olarak değişimine sebep olur. Grup modelinde sosyal sermaye bir ön koşuldur (UN, 2005: 21). Sosyal dayanışmanın zayıf, grupların heterojen ve baskı gösterme il denetimin yetersiz olduğu yerde, grubun geri ödemesi de risk altındadır. Söz konusu olan bu model grup üyelerinin ortak borç alıcılarının olası temerrütlerinden sorumlu olabilmesi açısından bir dezavantaja sahiptir (UN, 2005: 21). Bu durum grup katılımı ve borçlanmasını engelleyebilir ya da grup modeli girişiminin başarısızlığa uğramasına sebep olur (UN, 2005: 22).
- **Birey Modeli:** Bu model mikrokredilerin doğrudan borçluya verildiği basit bir kredi ikraz modelidir. Geri ödemenin sağlanması için çevre baskısı oluşturma ya da grupların oluşumunu kapsamamaktadır. Birçok durumda bireysel kredi modeli sunum şekli “kredi artı” diye ifade edilen beceri geliştirilmesi, eğitim ve diğer hizmetlerin sunulduğu daha geniş çaplı bir programın alt başlığı olarak yer bulmaktadır. İpotek eksikliği, kredilerin emek-yoğun doğası ve bundan ötürü de küçük kredilerin karlılığının eksikliği nedeniyle yoksul insanlar daha yüksek risk grubunda bulunur ve bundan dolayı da düşük gelirli insanlara bireysel kredi sağlayan finansal kuruluş sayısı mikrofinans kuruluşlarının aksine çok azdır (Murray ve Borros, 2002: 11’den aktaran Kahn ve Rahaman, 2007: 28). Bangladeş’te bulunan BASIC BANK, Endonezya’daki Bank Rakyat Indonesia

(BRI) ve Dominik Cumhuriyeti'ndeki ADEMI yoksul müşterilere kredi veren kuruluşlara başarılı örneklerdendir(Murray ve Borros,2002: 11'den aktaran Kahn ve Rahaman, 2007: 28). Bununla birlikte, ADEMI ve BASIC BANK alabilecekleri en iyi ipoteği alabilirken, BRI ipotek yanında bir kefil de talep etmektedir(Murray ve Borros,2002:11'den aktaran Kahn ve Rahaman, 2007: 28).

- **Aracılar Modeli:** Bu model borçlu ve borç veren arasında bir aracı kuruluş konumundadır. Aracılar modeli borçlular arasında krediler konusunda eğitim ve farklılık oluşturmada kilit bir rol oynamaktadır. Belirli faaliyetler borçlunun borç verenler açısından kredi anlamında daha güvenilir hale gelmesinde uyumlu hale getirilmektedir. Aracılar tarafından geliştirilen bağlantılar fon sağlamayı, program bağlantılarını, staj ve eğitim ile araştırmayı kapsamaktadır. Söz konusu faaliyetler ülkelerarası ve ülke düzeyinden bölgesel, yerel ve birey bazlı düzeylere değin değişik katmanlarda ortaya çıkabilmektedirler. Devlet tarafından finanse edilen programlarda aracılar bireysel borç verenler, sivil toplum kuruluşları, mikro girişim/mikrokredi programları ve ticari bankalar olabilmektedir. Borç verenler ise kamu ajansları, ticari bankalar, uluslararası bağışçılar ve benzerleridir.
- **Sivil Toplum Kuruluşları Modeli:** Sivil toplum kuruluşları mikrokredi alanında anahtar bir oyuncu olarak ortaya çıkmıştır. Bu kuruluşlar değişik boyutlarda aracı rolüne soyunmuşlardır. Mikrokredi programlarının başlangıcı ve iştirakinde aktiftirler. Bu durum değişik uluslararası ve ulusal bağış yapan ajansların yanında, topluluk içerisinde mikrokredinin öneminin farkındalığını ortaya çıkarma durumunu da kapsamaktadır. Söz konusu kuruluşlar iyi uygulamaları desteklemek ve süreci kontrol edebilmek amacıyla mikrokredi kuruluşları ve topluluklar için araçlar ve kaynaklar geliştirmişlerdir; ayrıca mikrokredinin uygulaması ve ilkelerini öğretmek için fırsatlar da yaratmışlardır. Bu fırsatlarla kastedilen ise yayınlar, çalıştaylar, seminerler ve eğitim programlarıdır.
- **Grup Baskısı Modeli:** Grup baskısı modeli şu şekilde ifade edilebilir (www.gdrc.org'tan aktaran Gökyay, 2008: 30-31): Mikrokredi programlarına katılımın ve düzenli geri ödemenin sağlanması hususunda borçlular ile proje

katılımcıları arasında ahlaki ve diğer bağlantılar kullanılır. Bu grupta baskıda bulunacak üyeler borçlular arasından olabileceği gibi kırsal kesimin saygın kişileri de olabilmektedirler. Söz konusu faaliyetleri STK veya kredi hizmetinde bulunan banka çalışanları da gerçekleştirebilmektedirler. Bu modeldeki baskı kavramı iki anlama gelmekte olup, bunlardan birincisi düzensiz ödemede bulunan bireye daha sık ziyaretlerde bulunulması olarak gerçekleşirken, ikincisi de düzensiz ödeme yapanların ifşa edilmesi olarak gerçekleşmektedir.

- **Döner Tasarruf ve Kredi Birlikleri Modeli:** Döner sermaye ve kredi birlikleri esas olarak her bir konjonktürde bir üyeye götürü gider olarak verilen ortak bir fona düzenli konjonktürel katkılar yapan ve bir araya gelen bireyler grubudur. Örneğin 12 kişiden oluşan bir grubun 12 ay boyunca her ay 33\$'lık katkı yapabileceğini varsayalım. Her ay toplanan 396 dolar bir üyeye verilir. Bundan dolayı bir üye düzenli aylık katkıları sayesinde diğer üyelere borç para verecektir. Götürü gider miktarını alan birey daha sonra söz konusu miktarı düzenli aylık katkılar halinde geri öder. Götürü gider miktarını kimin alacağına ise konsensusla, kurayla, teklifle ya da kabul edilen diğer metotlarla karar verilir. Bu modeldeki döner tasarruf ve kredi birliklerinin avantajları, dezavantajları ve temel sonuçları şu şekildedir:

Tablo 2.2: Döner Tasarruf ve Kredi Birliklerinin Avantajları, Dezavantajları ve Temel Sonuçları

Modelin Avantajları	Modelin Dezavantajları	Modelin Temel Sonuçları
Üyelere tasarruf yapma ve aynı zamanda bu tarz tasarrufları oldukça likit ve getiri düzeyini maksimize eden bir noktada tutma konusunda bir fırsat sunar.	Organizasyonu yapan kişinin toplu katkılarla birlikte kaçma imkanı olduğundan yanlış yönetim, yolsuzluk ve iflas riski söz konusudur.	Döner tasarruf ve kredi birlikleri fon fazlası kullanımı ve düşük gelirli hane halklarının tasarrufları için bir araç sağlamıştır- (kolay ve yerel bir tasarruflar mekanizması)
Toplu para ödenmesinin elverişliliğini kolaylaştırır. Bu da tasarruf birikiminden daha erken bir zamanda daha yüksek yatırımların yapılmasına olanak tanır.	Bir üyenin aldığı fonun zamanı kesinlikle o üyenin finansal ihtiyacıyla uyuşmayabilir.	Döner tasarruf ve kredi birlikleri kurumsal ve işlemsel açıdan karar verebilmek adına demokratik bir şekilde işlemekte ve bu nedenden ötürü toplum etkileşimini teşvik etmektedir-(etkileşime ve katılıma toplumun dahil olması)
Döner Tasarruf ve Kredi Birliklerinin çoğu işlem süreçlerinin ve diğer detayların üyeler tarafından kararlaştırıldığı demokratik bir çizgide organize edilmektedir.	Döngüsel zamanlama ayrıca bir üye fon fazlasına sahip olduğunda söz konusu üyenin tasarruf yapamadığı türdeki tasarruflara da uygulanabilir. Ancak bunun için bu üyenin toplantıyı beklemesi gerekmektedir.	Mevcut topluluğun liderlik biçimlerine ve karar verme süreçlerine saygılı bir yaklaşımda bulunur-(tasarruf ve kredi programlarını tasarlamada topluluk düzeninin kullanımı)
Toplu katkılar üzerindeki karlar ve diğer getiriler bütün üyelere eşit şekilde dağıtılır.		
Temerrüt riski bütün üyeler tarafından paylaşılr ve bundan dolayı bütün üyelerin katkılarının zamanında yapılmasını sağlayan bir çevre baskısı oluşturulmasına olanak tanır.		

Kaynak: Bouman,1979 ve Geertz,1962:241-263'ten aktaran www.gdrc.org, 2013.

- **Küçük İşletmeler Modeli:** Gayri resmi sektörün hakim öngörüsünden geriye kalan tek şey düşük verimlilik ve çok küçük katma değerdir. Ancak KOBİ'ler üzerinde istihdam oluşturma, gelir artışı ve eksik olan hizmetlerin sağlanması açısından gittikçe artan bir önem verildikçe söz konusu durum değişecektir. Politikalar genellikle staj, teknik öneri, yönetim ilkeleri vb. gibi destekleyici sistemler şeklinde doğrudan müdahalelere yoğunlaşmıştır. Söz konusu politikalar aynı zamanda etkin bir politika ve piyasa çevresi şeklinde dolaylı müdahalelere de yoğunlaşmaktadır. Bir ortak payda türü olarak sürekli

birleştirilen anahtar bir bileşen ise farklı kullanımlar için ve farklı şekillerde; özellikle mikrokredi olmak üzere, finanstır. Mikrokredi KOBİ'lere doğrudan ya da daha büyük işletmeleri geliştirme programlarının bir parçası olarak diğer girdilerle birlikte sağlanır.

- **Köy Bankacılığı Modeli:** Köy bankacılığı modeli de kısaca şu şekildedir (www.fınca.org, 2013): Çok yoksul ailelere kendi girişimlerine yatırım yapmada küçük krediler sağlayan köy bankacılığı söz konusu ailelere kendi işlerini yaratma, gelirlerini arttırma, varlıklarını oluşturma ve refahlarını arttırmada bir güçlendirme sağlamaktadır. Yakın kişiler köy bankaları adı verilen finansal gruplar içerisinde bir araya gelirler. Bireyler kendi mikro girişimleri için borç olarak bir iş sermayesi alırlar ve bu bireyler teminat vermek için çok az şeye sahip olduklarından söz konusu grup bu kredileri garantilemiştir. İşletmeler büyüdükçe aileler daha çok kazanır, daha fazla besleyici yiyecekler satın alır ve ebeveynler çocuklarını okula gönderme konusunda daha rahat olurlar. Bir yıl veya daha sonrasında birçok köy bankacısı kendi evlerinde, işletmelerinde ve yaşamlarında önemli gelişimler yaratır. Yakın kişiler gruptaki diğer bireyleri kendi işlerini büyütmede destek verdiğinden, köy bankacılığı tüm toplulukların güçlenmesine yardımcı olmaktadır.

Bu modellerden ayrı olarak başka bir kredi ikraz modeli de söz konusudur. KIVA modeli olarak da adlandırılan bu model şu şekilde açıklanabilir (Kabakçı, 2012: 119): KIVA modelinde sanal bir ortamda kredi ikrazında bulunanlarla istikraz işlemini gerçekleştirmek isteyenler bir araya getirilir. İstikrazda bulunmak isteyenler söz konusu işleme ilişkin gerekli bilgilerini kendi profillerine aktarır ve ikrazda bulunmak isteyenler bu profillere bakarak Pay Pal ya da kredi kartı ile kredi verebilmektedir.

Yukarıda açıklanan modellerle ilgili analizler yapılırsa şu sonuçlara ulaşılabacaktır:

- Birlik modelinin özü birbirine çeşitli açılardan yakın olan gruplar arasında kurulabilecek bağlarla tasarrufları arttırmak yönünde bir meyil sergilemek yönündedir.
- Bilindiği gibi bankalardan kredi alınması çeşitli garantiler karşılığında sağlanmaktadır. Kredi ikraz modellerinden biri olan banka garantileri modelinde

ise çeşitli uluslararası kuruluşların garanti vermesi koşuluyla yoksulluğu en yoğun düzeyde yaşayan insanlar bir yandan iş sahibi olabilmekte diğer yandansa finansal sisteme dahil edilebilmektedir.

- Topluluk Bankacılığı modelinde çeşitli sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla bireyler kredi kullanabilmektedir. Bu da demokrasinin unsurlarından biri olan sivil toplum kuruluşlarıyla gerçekleştiğinden bir yandan kredi akışı yoksul bireylere kanalize edilirken öte yandan demokrasinin güçlendirilmesiyle serbest piyasa ekonomisinin devamı sağlanmaktadır.
- Kooperatifler modelinde bireylere sadece gelir açısından değil diğer ihtiyaçlarının da karşılanması esastır. Bu yönüyle söz konusu model sadece gelir yoksulluğunu değil diğer yoksulluk türlerine de bir yerde karşı koymaya çalışmaktadır.
- Kredi birlikleri modeli üyeler arasında dayanışma esasına yönelik işlemektedir. Üyeler kendi paralarını bir araya getirmek suretiyle yoksullukla kendi kendilerine başa çıkmaya çalışmaktadır. Böylelikle amaçlanan şey insanların kendilerine bir fırsat verilmesi suretiyle insan onuruna yaraşır asgari bir seviyede yaşamlarını devam ettirebilmelerine olanak sağlamaktır.
- Türkiye’de de uygulama alanı bulan Grameen modelinde bireylerin kredi alabilmesi kredi alan bireylerin geri ödeme yapabilmesine mümkün olduğundan grup arasında ister istemez bir yardımlaşma ortaya çıkacaktır. Bunun sebebi diğer bireylerin de kredi almaya ihtiyaç olmasıdır.
- Bir birey kredi almak istediğinde çeşitli aksaklıklar veya gelir gücünün düşük olması nedeniyle çeşitli zorluklarla karşılaşabilmektedir. Bu tip zorlukları aşabilmek için de kolektif felsefe içerisinde kendine yaşam alanı bulmaya çalışan yoksullar için de grup modeli uygun bir kredi ikraz modeli olarak karşımıza çıkmaktadır.
- Birey modelinde ise normal bir bankadan kredi alır gibi birey kredi alabilmekte; ancak söz konusu kredi daha kolay koşullarla bireye verilmektedir. Görüldüğü gibi bu modelde herhangi bir engelle karşılaşmadan ya da herhangi bir aracı olmadan yoksul olan bir bireyin kredi almasına olanak sağlanmaktadır.
- Aracılar modelinde ise daha çok insana ulaşmak amacıyla geniş çaplarda aracılar kullanılmaktadır. Böylelikle daha çok yoksula ulaşılabilir ve bu yolla

yoksulluk azaltılmaya çalışılacaktır.

- Sivil Toplum Kuruluşları Modelinde aktif olarak rol oynayan söz konusu kuruluşlar aktif bir rol oynayarak mikrokredinin hem teorik hem pratik uygulamasının bireylere aktarılmasını sağlamakta; böylelikle sorumluluk sahibi yaptıkları bireylere kredi kullandırma, iş sahibi olma, bu yolla gelir elde etme ve alınan krediyi geri ödeyebilme güdülerini yerleştirmeye çalışmaktadır.
- Bireyler belirli ihtiyaçlarını tatmin etmek istediklerinde söz konusu tatmin duygusunun meşru ve ahlaki sayılabilmesi için toplum tarafından belirli bir düzen içinde karşılanması gerekmektedir (Güngör, 1995: 101). Grup baskısı modelinde de böyle bir düstur söz konusudur. Nasıl ki vergi bilincinin yüksek olduğu toplumlarda vergi ahlakı yüksekse (Türk, 2010: 142) grup modelinde de kredi bazında böyle bir sosyal ahlak yaratılması amaçlanmaktadır. Bir başka deyişle yaratılan manevi baskı neticesinde kredilerin geri ödenmesi ve bundan diğer grup üyelerinin de faydalanması söz konusu olacaktır.
- Döner tasarruf ve kredi birlikleri modeli ise yoksul bireyler arasında para toplanması suretiyle yoksulluğun aşılmasını öngörmektedir.
- Küçük işletmeler modelinde yoksul olan insanlara KOBİ'ler kurdurmak suretiyle içinde bulundukları yoksulluk olgusundan kurtarmak esas olan unsurdur. Böylelikle de bir yandan büyük işletmeler yanında bu tarz işletme yapıları sayesinde rekabet de artabilecektir.
- Köy bankacılığı modelinde ise yoksul ailelere kredi verilmesi öngörülmektedir. Toplumun temelini aile olduğu gerçeğinden hareketle yoksul ailelere kredi vermek suretiyle iş sahibi olmasının sağlanması toplumun sosyal bir patlama yaşamasını engelleyici bir mekanizma olarak köy bankacılığı modeli önemli bir işlev görmektedir.
- KIVA modeli ise kredi işlemlerini daha hızlı ve daha yaygın bir şekilde gerçekleştirilebilmesi söz konusu olmaktadır. Fakat buradaki problem istikrazda bulunan kişinin profilinin sahte olup olmadığı ve dolayısıyla kredilerin hedef kitlelere ulaşp ulaşılmadığının belirlenememesidir (Kabakçı, 2012: 120).

Görüleceği üzere kredi ikraz modellerinde yoksullukla mücadele edilirken bu mücadelenin temeline demokrasi, ahlak, itimat, dayanışma gibi unsurlar yerleştirilerek yoksullukla mücadelede kullanılan araçları güçlendirmek suretiyle bireyler bulundukları

yoksulluk durumundan kurtarılmaya çalışılmaktadır.

2.3. MİKROKREDİ TÜRLERİ

Muhammed Yunus mikrokredileri şu şekilde sınıflandırmıştır (www.grameen-info.org'dan aktaran www.microsfere.org, 2013):

- Geleneksel gayrı resmi mikrokredi (Banka kredisi, tefeci dükkanları, arkadaşların ve akrabaların verdikleri krediler, gayrı resmi piyasada tüketici kredisi vb.)
- Geleneksel resmi olmayan gruplara dayalı mikrokredi (tontin, susu, ROSCA gibi)
- Geleneksel ya da uzmanlaşmış bankalar vasıtasıyla faaliyet tabanlı mikrokredi (tarımsal kredi, hayvancılık kredisi, balıkçılık kredisi, dokumacılık kredisi vb.)
- Uzmanlaşmış bankalar aracılığıyla kırsal kredi
- Kooperatif mikrokredisi (Kooperatif kredisi, kredi birliği, tasarruflar ve kredi birlikleri, tasarruf bankaları vb.)
- Tüketici mikrokredisi
- Banka-STK ortaklığına dayalı mikrokredi
- Grameen tipi mikrokredi
- STK mikrokredilerinin diğer türleri
- STK dışındaki ipoteğe dayalı olmayan mikrokredinin diğer türleri

2.4. DÜNYADA MİKROKREDİ UYGULAMALARINA İLİŞKİN BAZI ÖRNEKLER

Dünyada birçok yerde mikrokredi uygulaması olmakla birlikte bunlar arasında en göze çarpanları Bangladeş, Çin, Bolivya ve Brezilya mikrokredi uygulamalarıdır.

2.4.1. Bangladeş Mikrokredi Uygulaması

Bangladeş tahmini olarak 140 milyonluk nüfusu ile dünyanın en yoğun nüfuslu bölgelerinden biridir (Haque ve Yamao, 2008: 584). Nüfusun % 18.7'si gelirlerinin % 80'inden fazlasını yiyecek için ayırmakta; hatta bazen gelirlerinin % 100'ü bile yiyecek için yetmemektedir (Kahn,2007'den aktaran Haque ve Yamao, 2008: 584). Dolayısıyla mikrokredinin bir yoksulluk aracı olarak kullanılmasından önce Bangladeş'te mevcut olan ekonomik boyutların iyi irdelenmesi gerekmektedir.

Bangladeş'in yıllar itibarıyla gayrı safi yurt içi hasılatı aşağıdaki tabloda olduğu gibidir:

Tablo 2.3: 1980-2012 yılları arasında Bangladeş GSYİH'sı.

Yıllar	GSYİH (Cari Fiyatlarla, \$)
1980	18.114.645.161
1981	19.762.945.710
1982	18.087.000.000
1983	17.155.798.869
1984	19.670.160.944
1985	21.613.230.769
1986	21.160.234.384
1987	23.781.404.932
1988	25.638.749.373
1989	26.825.240.347
1990	30.128.776.344
1991	30.957.444.767
1992	31.708.863.730
1993	33.166.530.060
1994	33.768.661.427
1995	37.939.752.960
1996	40.666.015.641
1997	42.318.798.538
1998	44.091.754.148
1999	45.694.072.379
2000	47.124.925.462
2001	46.987.842.847
2002	47.571.130.071
2003	51.913.661.485
2004	56.560.744.012
2005	60.277.560.976
2006	61.901.116.736
2007	68.415.421.373
2008	79.554.350.678
2009	89.359.767.442
2010	100.357.022.444
2011	111.905.655.335
2012	115.609.650.525

Kaynak: www.worldbank.org, 2013.

Tablodan görüleceği üzere Bangladeş'in GSYİH'sı 1980 yılından günümüze kadar bir artış trendi göstermektedir. 1980 yılında yaklaşık 18 milyar \$ olan GSYİH 2012 yılında yaklaşık 115 milyar \$ civarına ulaşmıştır. Bu duruma bakılarak Bangladeş ekonomisinin iyi bir ekonomiye sahip olduğu iddia edilebilir. Ancak 2011-2012 dönemi itibarıyla nüfusun yaklaşık 151 milyon olduğu düşünüldüğünde kişi başına gelirin 2012

yılı için 766 \$ (www.sid.gov.bd, 2013) olduğu görülecektir.

2013 yılında nüfusu 153.6 milyon ve kişi başına Gayrı Safi Hasılası 838 \$ olan Bangladeş'te (www.sid.gov.bd, 2013) GSYİH'nın sektörel dağılımları tablo 2.4'de verilmiştir.

Tablo:2.4. Bangladeş'te GSYİH Sektörel Dağılımları

Sektör	GSYİH Sektör Payı (%)
Tarım ve Ormancılık	% 13.66
Balıkçılık	% 3.6
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	% 1.24
İmalat	% 17.55
Elektrik, Gaz ve Su Arzı	% 1.11
İnşaat	% 8.97
Toptan ve Perakende Ticaret	% 14.31
Oteller ve Lokantalar	% 0.82
Nakliyat, Depolama ve İletişim	% 11.84
Finansal Aracılık	% 2.05
Emlak, Kiralama ve İşletme Faaliyeti	% 6.55
Kamu Yönetimi ve Savunma	% 2.83
Eğitim	% 2.79
Sağlık ve Sosyal Hizmetler	% 2.35
Toplumsal, Sosyal ve Bireysel Hizmetler	% 10.38

Kaynak: www.sid.gov.bd, 2013.

Sektörel dağılımlara bakıldığında Bangladeş'te gelire en çok katkıda bulunan sektörlerin imalat sektörü, tarım ve ormancılık sektörü, toptan ve perakende ticaret sektörü ile nakliyat, depolama ve iletişim sektörünün olduğu görülmektedir. Bir başka deyişle bireyler geçimlerini sağlayabilmek için söz konusu sektörlerde kümelenmişlerdir. Bu noktada 838 dolar olan kişi başı gelirin satın alma gücü paritesi

dikkate alınmadan düşük olarak nitelendirilmesinin yanlış olacağı savunulabilir. Böyle bir durumda ise Bangladeş'te yoksulluk boyutunun irdelenerek söz konusu miktarın düşük olup olmadığı hususunda gerçekçi bir kanıya varılabilir.

Bangladeş'te yoksulluk çok boyutlu özelliklere sahiptir. İstihdam olanaklarının kısıtlı ve ortalama gelir düzeyinin düşük olması nedeniyle yoksulluk düzeyi nispi olarak yüksektir. Söz konusu yoksulluk yalnızca gelirin düşük olmasıyla ilgili değil; ayrıca eğitim, sağlık, su, barınma ve kanalizasyon hizmetlere gibi hizmetlerin düşük kaliteli olması ve söz konusu hizmetlere erişimin sınırlı olmasıyla da ilgilidir (Chowdhury, 2008: 20). Bu bağlamda Bangladeş'in yoksullukla ilgili 2012 yılı verileri şu şekildedir (www.undp.org, 2013):

- Çok boyutlu yoksulluk içerisindeki nüfus % 57.8,
- Çok yönlü yoksullukta yoksulluk yoğunluğu % 50.4,
- Yoksulluğa karşı kırılgan olan nüfus % 21.2,
- Aşırı yoksulluk içinde bulunan nüfus % 26.2,
- Eğitim yoksunluğunun yoksulluğun tamamı içindeki payı % 18.7,
- Sağlık yoksunluğunun yoksulluğun tamamı içindeki payı % 34.5,
- Yaşam standartları yoksunluğun yoksulluğun tamamı içindeki payı % 46.8,
- 2002-2011 yılları için satın alma gücü paritesi dikkate alındığında bir gün için 1.25 \$ dolar olan gelir yoksulluğu sınırının altındaki nüfus % 43.3,
- 2002-2011 yılları için ulusal yoksulluk sınırı açısından gelir yoksulluğu sınırının altındaki nüfus % 31.5.

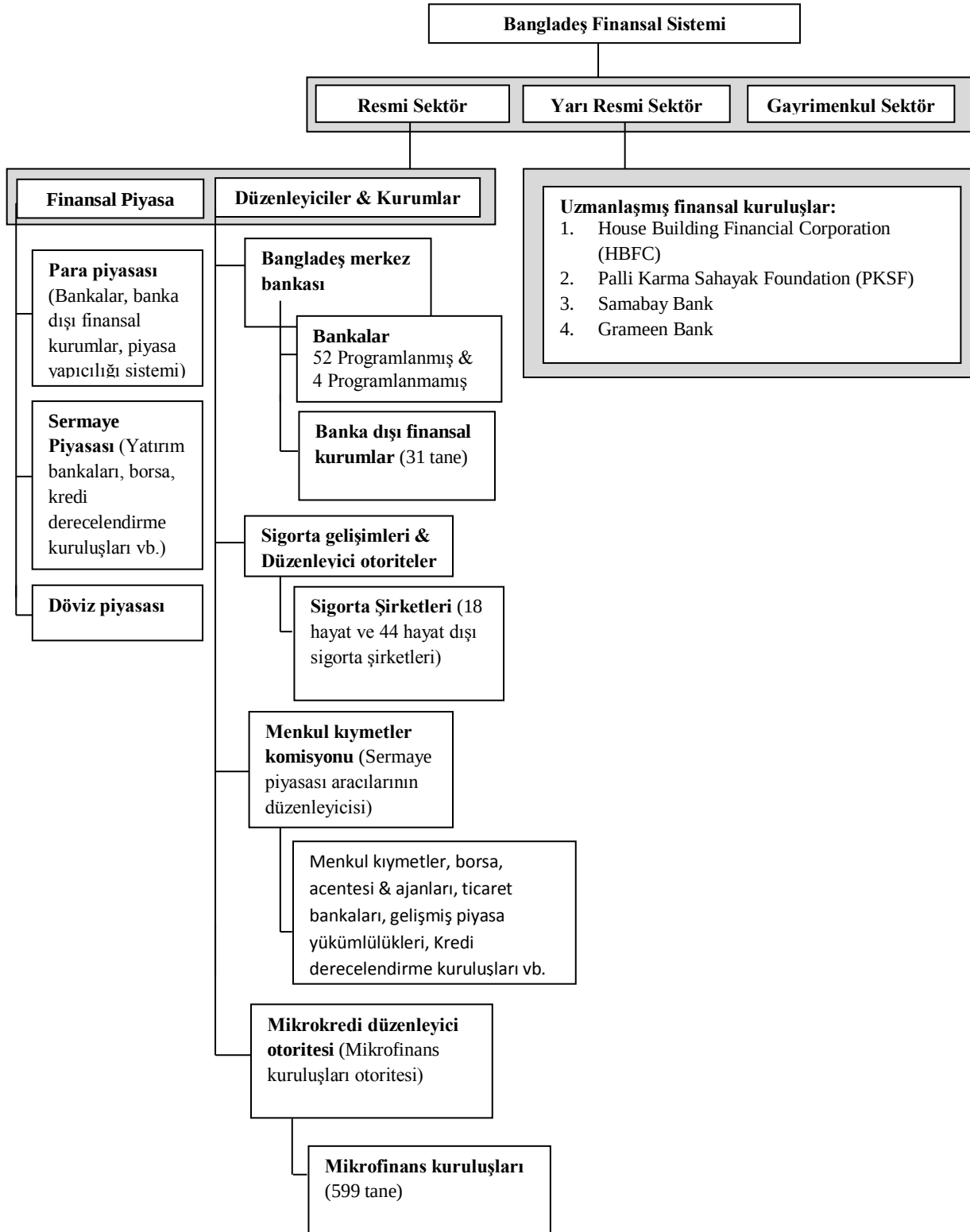
Bu verilerden yola çıkılarak Bangladeş'te neredeyse nüfusun yarısından fazlasının yoksul olduğunu söylemek mümkündür. Bu yoksulluklar eğitim açısından ele alındığında yaklaşık nüfusun beşte biri, sağlık açısından ele alındığında nüfusun 2/3'ünün yoksul olduğu görülecektir. Yaşam standartları açısından ise nüfusun neredeyse yarıya yakını yoksul olarak kabul edilmektedir. Son iki veriye dikkat edildiğinde gelir yoksulluğu sınırının altındaki oranların farklı olduğu görülecektir. Bunun sebebi de satın alma gücü paritesi faktörüdür. Normalde gelir yoksulluğu sınırı altındaki nüfus % 31.5'tir. ancak aradaki fiyat farklılıkları kaldırıldığında; yani bir sepet içerisindeki mal ve hizmet için ödenen fiyatlar birbirine eşitlendiğinde oran daha da yükselmektedir. Örneğin bir ülkede bir sepetin içinde bulunan iki tane ekmeğin fiyatının 6 dolar olduğunu, Türkiye'de ise 1 \$= 1 TL olduğu varsayımından hareketle iki tane

ekmeğin 2 dolar olduğu varsayıldığında hayat standartlarının söz konusu ülkede Türkiye'ye göre daha pahalı olduğu neticesine varılabilir. Böyle bir durumda Türkiye'de olan bir bireyin aylık kazancı 600 \$, aynı koşullarda söz konusu ülkede başka bir bireyin kazancının 1800 \$ olması durumunda iki ülke arasında satın alma gücü paritesi açısından bakılacak olursa bir fark bulunmamaktadır. Satın alma gücü paritesi sayesinde aradaki fiyat farklılıkları nötralize edilmektedir. Dolayısıyla satın alma gücü paritesi açısından bakıldığında daha gerçekçi sonuçlara ulaşılabileceğinden Bangladeş için satın alma gücü paritesine göre gelir yoksulluğu sınırının altındaki nüfusun oranını gösteren % 43.5 daha objektif bir veri olacaktır. Dolayısıyla bu kadar büyük boyutlarda olan yoksulluğun çözümüne yönelik arayışlar da buna paralel olarak artacaktır. İşte mikrokredi de bu arayışlardan biri olmuştur. Özellikle finansal açıdan çok zayıf finansal piyasalara sahip olan Bangladeş'te bir finansal yenilik olan mikrokredi 1970'li yılların sonlarında başlamış (Ahshanullah vd., 2011: 12) ve günümüze kadar Bangladeş'te uygulama alanı bulmuştur.

Bangladeş'in finansal sistemi üç büyük parçalı sektöre ayrılmıştır (www.bangladesh-bank.org, 2013):

- **Resmi Sektör:** Resmi sektör bankalar, banka dışı finansal kurumlar, sigorta şirketleri ile aracı kurumlar, ticari bankalar ve benzeri mikrofinans kuruluşları gibi sermaye piyasaları aracıları tarzında düzenlenmiş kurumları kapsamaktadır.
- **Yarı Resmi Sektör:** Bu sektör temel olarak House Building Finance Corporation (HBFC), Palli Karma Sahayak Foundation (PKSF), Samabay Bank, Grameen Bank ve benzeri sivil toplum kuruluşları gibi uzmanlaşmış finansal kurumlar ile ifade edilir.
- **Resmi Olmayan Sektör:** Resmi olmayan sektör tamamıyla kontrol edilmemiş özel aracıları kapsamaktadır.

Şekil 2.10: Bangladeş'te Finansal Sistem

Kaynak: www.bangladesh-bank.org, 2013.

Finansal sistem içerisinde yer alan mikrofinans kuruluşları Bangladeş'te hızla büyüyen bir kırsal finansal piyasalar bölümü kurmuştur. Bangladeş'te mikrokredi programları değişik resmi finansal kuruluşlar (millileştirilmiş ticari bankalar ve uzmanlaşmış bankalar), uzmanlaşmış devlet kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları tarafından uygulanır. Toplam üye sayıları yanında mikrofinans kuruluşlarının sayısı bakımından mikrofinans kuruluşları sektöründeki büyüme 1990'larda harikulade bir haldeydi ve bu durum günümüze kadar da devam etmiştir (www.bangladesh-bank.org, 2013).

Mikrofinans programlarına yönelik faaliyetleri yürüten binden fazla kuruluş bulunmasına rağmen sadece 10 büyük kuruluş ve Grameen Bankası sektörün toplam tasarruflarının % 87'sini ve sektörün toplam ödenmemiş kredilerinin % 81'ini oluşturmaktadır. Mikrokrediye yönelik finansal hizmetler sayesinde yoksul insanlar kendi kendilerine değişik gelir oluşturma faaliyetleri ile meşgul olmaktadır ve yaklaşık 30 milyon yoksul insan doğrudan mikrokredi programlarından faydalanmaktadır (www.bangladesh-bank.org, 2013).

Bu sektörün kredi hizmetleri altı büyük grupta ele alınabilir (www.bangladesh-bank.org,2013):

- Küçük ölçekli serbest mesleğe odaklı faaliyetler için genel mikrokredi
- Mikro girişimci kredileri
- Aşırı yoksullar için krediler
- Tarımsal krediler
- Mevsimlik krediler
- Afet yönetimi için krediler

Elbette bu hizmetler izinsiz düzenlenmemektedir. Bangladeş'teki finansal yapıda söz konusu mikrokredi hizmetlerini verebilmek için izin alınacak kuruluş mikrokredi düzenleyici otoritesidir.

Mikrokredi düzenleyici otoritesi "2006 Mikrokredi Düzenleyici Otoritesi Kanunu" ile Bangladeş'teki mikrofinans kuruluşlarından sivil toplum kuruluşları için etkin bir çevre yaratma vasıtasıyla mikrofinans sektörünün kalkınmasının sürdürülebilmesi ve teşvik edilmesi için Bangladeş Cumhuriyeti Hükümeti tarafından kurulmuştur (www.mra.gov.tr, 2013). Söz konusu kanun 7 bölüme ayrılmıştır

(www.bu.edu, 2013):

- Bir mikrokredi kuruluşunun tanımlanmasını kapsayan değişik terimlerin açıklanmasının yanında yasanın yürürlüğe girdiği tarih, bölge ve başlık
- Mikrokredi düzenleyici otoritesinin genel yönetim, sorumluluk ve faaliyetler; yönetim kurulunun bünyesi ve oluşumu; aday gösterilen üyelerin işlevleri gibi bilgilerle oluşturulması,
- Fonlar, yıllık harçlar, yıllık bütçe, muhasebe ve denetim gibi mikrokredi düzenleyici otoritesiyle ilgili finansal konular
- Mikrokredi programlarını faaliyete geçirmek için mikrokredi kuruluşları açısından gerekli olan ve mikrokredi düzenleyici otoritesi tarafından verilen sertifikanın önemi
- Mevduat sigorta sandığı ve yapı değişimi gibi şeyler için süreçleri açıklayan mikrokredi kuruluşları ile alakalı konular; mikrokredi kurumlarının yetki ve faaliyetleri
- Suç ve cezalar
- Devlete teslim edilecek raporlar gibi değişik bölümler; emir vermek için takip edilecek prosedürler, sirküler vb.

Bangladeş'te bir sivil toplum kuruluşu olarak mikrokredi faaliyetlerini yürütmek için söz konusu otoriteden izin alınması zorunludur (www.mra.gov.bd, 2013). Bu durumun tek istisnası ise sahip olduğu yönetmelik nedeniyle Grameen Bank'tır (www.bangladesh-bank.org, 2013).

Bütün bunlardan hareketle Bangladeş'teki mikrofinans durumu şu şekilde açıklanabilir (www.mra.gov.bd, 2013): Birçok ülkenin mikrokredi sektöründe küresel çift dipli resesyon ve aşırı borçluluk krizleri zemininde Bangladeş mikrofinans sektörü güçlü bir direnç göstermiş ve makroekonomik büyümenin genişlemesine yönelik katkıda bulunmaya devam etmişlerdir. Günümüzde Bangladeş mikrofinans sektörü olgunlaşmış bir vaziyettedir ve varlıkları 2011 yılı itibarıyla GSYİH'nın % 3'ünü oluşturmaktadır. Söz konusu sektörün toplam geri ödenmemiş kredisi 2010 Haziran'da 145 milyar BDT¹'den 2011 Haziran itibarıyla 173.8 milyar BDT'ye yükselerek % 20 artış sağlanmıştır. Söz konusu miktar 20.7 milyon yoksul insana tediye edilmiş ve

¹ BDT taka anlamına gelmekte olup Bangladeş resmi para birimidir (İTO,2005:3) ve 1 dolar 77.66 Taka'ya eşittir (tr.coinmill.com, 2013).

yoksul insanlara serbest meslek sahibi olmaları ve ülkenin tüm ekonomik kalkınmasını hızlandırmaya yardımcı olmuştur. Toplam tasarruflar da Haziran 2011 itibarıyla % 23.25 artarak 63.3 milyar BDT'ye yükselmiştir. 26.1 milyon müşterinin % 93'ünden fazlası kadındır.

Tablo 2.5: Bangladeş'te Sivil Toplum Kuruluşları-Mikrofinans Kuruluşları Temel İstatistikleri

Özellikler	Haziran 2008	Haziran 2009	Haziran 2010	Haziran 2011
Lisanslı Sivil Toplum Kuruluşları Sayısı- Mikrofinans Kuruluşları	293	419	516	576
Şube Sayısı	15.077	16.851	17.252	18.066
Çalışan Sayısı	98.896	107.175	109.597	111.828
Müşteri Sayısı (Milyon)	23.45	24.85	25.28	26.08
Toplam Borçlular (Milyon)	17.79	18.89	19.21	20.65
Ödenmemiş Kredi Miktarı (Milyon Taka)	134.680.96	143.134.03	145.022.66	173.797.60
Tasarrufların Miktarı (Milyon Taka)	47.386.19	50.610.04	51.362.93	63.304.44

Kaynak: www.mra.gov.bd, 2013; MRA, 2010:3.

Buraya kadar mikrokredi ile ilgili olumlu gelişmelerin görüldüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Bunlara ilaveten Bangladeş'te mikrokredi uygulamalarının olumlu olup olmadığına yönelik çeşitli çalışmalar da yapılmıştır.

Nai (2010) çalışmasında mikrokredi ve eğitim arasındaki ilişkinin uzun vadede Bangladeş'teki kadınların sosyal açıdan kendilerini güçlendirmeleri için özgürlüğe ulaşma yolunda çok önemli olduğunu belirtmiştir.

Zaman'ın (1999) yaptığı çalışmada Bangladeş'te 1998 yılında meydana gelen sel felaketine BRAC adlı sivil toplum kuruluşunun mikrokredi programı ile iyileştirme

yoluna gittiğini ifade etmiştir. Söz konusu iyileştirmeler şu şekilde açıklanabilir (Zaman, 1999: 16-17):

- Söz konusu kuruluş Bangladeş'teki diğer büyük mikrokredi kuruluşlarıyla uyumlu olarak ülke çapında bir kredi ertelemesinde bulunmamasına rağmen kendi yöneticilerine geri ödeme yapamayan borçlular için yargıda bulunma ve insiyatif kullanmaları yönünde direktiflerde bulunmuşlardır. Kuruluş yöneticileri de ciddi sel felaketiyle karşılaşılacak yerlerde borçların ertelenmesi yönünde takdir haklarını kullanmışlardır.
- BRAC müşterileri cari kredi miktarlarının % 50'si kadarını yeni bir kredi olarak çekebildiler ve kredi süreleri 6 ay uzatıldı.
- BRAC kredilerini geri ödemede iyi kayıtlara sahip olan müşterilerine ödemedikleri kredi miktarlarını yeni bir kredi başvurusunda bulunabilmeleri için gelecek zamanlarda ödeyebilmelerine imkan sağladı.
- BRAC müşterilerine tasarruflarından % 50'sine kadar çekebilme olanağı sağladı.

Schroeder (2012) mikrokredinin etkilerine yönelik yaptığı çalışmada Bangladeş'teki Grameen Bank ve benzer iki mikrofinans kuruluşundan yapılan borçlanmalar neticesinde mikrokredinin kişi başına hane halkı tüketimi üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi olduğunu bulmuştur.

Osmani ve Sen (2011) 2000'li yıllarda Bangladeş kırsalında eşitsizlik üzerine çalışma yapmışlar ve şu sonuca ulaşmışlardır: Mikrokredinin hızla yayılması kredi kısıtı üzerinde bir esneme yaratmış; bu sayede gelir ölçeğinin alt ucunda yer alan bireyler daha yüksek düzeylerde tüketimde bulundular. Böylelikle de gelir eşitsizliği yükselmemiştir.

2.4.2. Çin'de Mikrokredi Uygulamaları

Çin dünya nüfusunun % 19.30'unu teşkil etmesiyle dünyadaki en büyük ülkedir (worldpopulationreview.com, 2013). Tayvan, Hong Kong ve Macao olmaksızın 2013 Eylül ayı itibarıyla nüfusu 1,354,040,000'dur (worldpopulationreview.com, 2013). Eylül 2013 itibarıyla nüfus büyümüş 1.362.391.579 olmuş; bu rakama söz konusu ülkelerin nüfus sayıları da eklendiği takdirde 1.362.391.575 Çin'in bugünkü nüfusedir (worldpopulationreview.com, 2013).

Çin ekonomisi 30 yıldır hızlı bir şekilde büyüme göstermektedir (Haltmaier, 2013: 1). Bu durum Çin'in son 30 yılındaki GSYİH oranlarına bakılarak da anlaşılabilir. Çin'de 1980 yılında 190 milyar dolar olan GSYİH, 2012 yılı itibarıyla 8 trilyon dolara ulaşmış vaziyettedir. Özellikle 1978'den 2011 yılına kadar olan süreçte milli gelirdeki 20 kat artıştan daha fazla bir artışla sonuçlanan reel GSYİH'daki % 10'luk büyüme (Haltmaier, 2013:1) bu durumu destekler niteliktedir.

Tablo 2.6: Çin'de GSYİH

Yıllar	GSYİH (Cari Fiyatlarla, \$)
1980	189.399.992.474
1981	194.111.112.580
1982	203.183.214.982
1983	228.455.947.880
1984	257.432.147.241
1985	306.666.660.698
1986	297.831.879.942
1987	270.372.194.997
1988	309.522.625.242
1989	343.973.680.226
1990	356.936.901.184
1991	379.468.656.246
1992	422.660.918.111
1993	440.500.898.965
1994	559.224.707.281
1995	728.007.199.936
1996	856.084.729.312
1997	952.652.693.079
1998	1.019.458.585.326
1999	1.083.277.930.360
2000	1.198.474.934.199
2001	1.324.806.914.358
2002	1.453.827.554.714
2003	1.640.958.732.775
2004	1.931.644.331.142
2005	2.256.902.590.825
2006	2.712.950.886.698
2007	3.494.055.944.791
2008	4.521.827.288.304
2009	4.991.256.406.735
2010	5.949.785.721.835
2011	7.314.432.078.360
2012	8.358.363.135.690

Kaynak: www.worldbank.org, 2013.

Eşitsizlik çeşitli konular içerisinde Çin'in ekonomik dönüşümüne, sosyal istikrarına ve yönetişimine doğrudan bir engel olarak durduğu için Çin'in günümüzde karşılaştığı önemli bir faktördür (www.brookings.edu, 2013). Geçmiş 30 yıldaki ekonomik büyüme Çin'i az gelişmiş bir ülke konumundan orta gelirli bir ülke haline dönüştürdü (www.brookings.edu, 2013). Bu esnada Çin politik, sosyal ve ekonomik olarak çok istikrarsız bir ülke haline geldi (www.brookings.edu, 2013). Eşitsizliğin kuşaklararası aktarımı ve sınıf katılaşmasının kısa bir zaman içerisinde ortaya çıkması eşitsizliğin temel köklerini kurumsallaştırdı (www.brookings.edu, 2013). Eşitsizliğe gelir perspektifinden bakıldığında Çin'de kentsel bölgelerdeki gelir kırsal bölgelerdeki gelirin üç katıdır (www.ruralpovertyportal.org, 2013). Bir başka deyişle Çin'de mevcut olan yoksulluk türü kırsal yoksulluktur. Söz konusu yoksulluğun temel neden ve özellikleri şu şekilde ifade edilebilir (IFAD, 2013: 2):

- İklim değişikliğiyle alakalı olan uç hava koşullarının yarattığı doğal afetlerde (özellikle sel ve kuraklık) sıklıkla meydana gelen artış
- Fakir toplumların yaşadığı yerlerde yapılmış yollar, piyasalar ve güvenli içme suyu gibi altyapı ve hizmetlerin uzaklığı
- Tükenen doğal kaynaklar ve azalan çiftlik alanları
- Yetenek ve kapasite eksikliği ile yüksek bir okuma yazma bilmeme oranı ile kadınlar arasında yetenek eksikliği
- Girdilere, finansal hizmetlere, piyasalara ve tedarik zincirlerine sınırlı erişim
- Geleneksel tarım tekniklerine bel bağlamak

Çin'de mevcut olan bu yoksulluğu azaltmak için Dünya Bankası asıl sorunun çözümünün daha fazla fon kullanılarak sağlanması değil, mevcut fonların etken ve etkin kullanılmasında yattığını ifade etmiş ve bunun için şu önerilerde bulunmuştur (web.worldbank.org, 2013):

- Mevcut olan yoksulluğu azaltmaya yönelik finansmanın bütün yoksul ilçelere doğru yönlendirilmesi
- Yoksulluğu azaltmaya yönelik fonların kullanımının finansal denetim ve gözetiminin daha fazla güçlendirilmesi
- Yaylalardaki tarımda verimliliği arttırmak için finansman etkinliğinin daha çok genişletilmesi
- Yoksullara temel eğitim, sağlık, kredi, su arzı, yollar ve diğer temel altyapı

hizmetlerine gelişmiş erişim imkanları sunulması

- Kırsal girişim kalkınması için yerel yönetimlerin etkin bir çevre sağlamaya odaklanması
- Yoksulluğu azaltmaya yönelik yapılan çalışmaların diğer hükümetlerle, akademik ve sivil kurumlarla güçlü bir ilişki içinde ilerletilmesi

Bu bağlamda bu çözüm önerilerinden biri olan kredi imkanlarına yoksulların erişiminin sağlanması ile yoksulluğun çözümünde mikrokredinin kullanılması gerektiği ima edilmiştir. Dolayısıyla mikrokredinin bir mikrofinans aracı olması nedeniyle öncelikle mikrofinans sektörünün gelişimini incelemek gerekecektir.

Çin’de mikrofinans sektörünün gelişimi üç aşamada ele alınabilir (Rahman ve Luo, 2011: 162-163):

I. Kalkınma Aşaması (1994-1998): Bu aşama bir deneyim aşaması olarak tanımlanabilir. Mikrofinans aktiviteleri farklı kalkınma projeleri ile sınırlıdır.

II. Kalkınma Aşaması (1999-2004): Bu aşama tüm resmi finansal kurumların katılımı ve değişik projelerin kurumsallaşması olarak ifade edilebilir.

III. Kalkınma Aşaması (2005-Devam Eden): Bu aşama ise mikrofinansın kurumsallaşma aşaması ve normalleşme olarak ifade edilebilir.

Müşteriler ve ürünler açısından Çin’de mikrokredi arz eden kuruluşların karşılaştırılması aşağıdaki tabloda olduğu gibidir.

Tablo 2.7: Çin’de Mikrokredi Arz Eden Kuruluşların Karşılaştırması-Müşteriler ve Ürünler

	Kurum Türü	Başlangıç	Bölgeler	Hedef Müşteriler	Geleneksel İpotek	Ortalama Kredi Büyüklüğü	Yıllık Faiz Oranı	Tasarruf	Havaleler
1	STK’lar	1993’ten Beri	Ülke Çapında	Orta/düşük Gelirli & Yoksullar	Yok	Birkaç bin	%3 - 18	Yok	Yok
2	ABC	1996’dan Beri	Ülke Çapında	Orta/düşük Gelirli & Yoksullar	Yok	Birkaç bin	%2-3 ya da 0	Yok	Yok
3	RCC’ler	1999-2000’den Beri	Ülke Çapında	Çiftçilik yapan hane halklarının hepsi	Büyük Krediler için var, bunun dışında yok	Birkaç bin – Onbinler	Esas Tarifenin 0,9-2,3 katı	Var	Var
4	Kırsal Ticari Bankalar	2002’den Beri	Kırsal Alanlar	İşten atılmış işçiler	Kefil Şirketleri	Birkaç bin – Birkaç onbin	0 yada düşük faiz oranı	Var	Var
5	MCC’ler	2005’ten Beri	Ülke Çapında	Vatandaşlar & Mikro/küçük Girişimler	Var	Birkaç bin – birkaç yüzbin	%14-28 ama ortalama %21	Yok	Yok
6	Köy Bankaları	2006’dan Beri	Ülke Çapında	Vatandaşlar & Mikro/küçük Girişimler	Var	Birkaç bin – birkaç yüzbin	Esas tarifenin 0,9-2,3 katı	Var	Yok
7	RMCC’ler	2006’dan Beri	Ülke Çapında	Üye çiftçiler / Teşebbüsler	Yok	Birkaç bin	Esas tarifenin 0,9-2,3 katı	Var	Yok
8	İkraz Şirketleri	2006’dan Beri	Ülke Çapında	Vatandaşlar & Mikro/küçük Girişimler	Var	Birkaç bin – birkaç yüzbin	Esas tarifenin 0,9-2,3 katı	Yok	Yok
9	Yoksulluk Azaltma Kredileri	2004’dan Beri	Ülke Çapında	Orta/düşük Gelirli & Yoksullar	Yok	Birkaç bin	Esas tarifenin az	Var	Var
10	CPSB	2006’dan Beri	Ülke Çapında	Çiftçilik yapan hane halklarının hepsi	İpotekli ya da İpoteksiz	Birkaç Bin - Yüzbinler	Esas tarifenin 0,9-2,3 katı	Var	Var
11	Ticari Bankalar	2005’ten Beri	10 Bölgeden Fazla	Vatandaşlar	Yok	Birkaç Bin	%20 Civarı	Var	Var

Kaynak: Xiaoshan, 2010: 3.

Söz konusu kuruluşların performansı ise aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 2.8: Çin’de Mikrokredi Arz Eden Kuruluşların Karşılaştırması- Performans

	Kurum Türü	Aktif Müşteri Sayısı	Müşterilerin Cinsiyeti	Yuan cinsinden dağıtılan Kredilerin Değerleri	Portfolyo Kalitesi	Sürdürülebilirliği sağlamadaki yetenek
1	STK’lar	150.000	Sınırlama yok veya temel olarak kadın	Bir milyonun üzerinde	İstikrarsız	Birkaç tane
2	ABC	Bilgi yok	Temel olarak erkek	On milyonun üzerinde	Genelde zayıf	Olumsuz
3	RCCC’ler	70 Milyar	Temel olarak erkek	Yüz binin üzerinde	İstikrarsız	İstikrarsız
4	Kırsal Ticari Bankalar	Yüzbin üzeri	Temel olarak erkek	Yaklaşık on milyar	İstikrarsız	Olumsuz
5	MCC’ler	Binin üzerinde	Temel olarak erkek	Yüz milyonun üzerinde	İyi	Var
6	Köy Bankaları	Binin üzerinde	Temel olarak erkek	200-300 milyon	Genelde iyi	Olumlu Eğilim
7	RMCC’ler	Binin üzerinde	Temel olarak erkek	Birkaç milyar	Genelde iyi	Olumsuz
8	İkraz Şirketleri	Binin üzerinde	Temel olarak erkek	Birkaç milyar	Bilgi yok	Bilgi yok
9	Yoksulluk azaltma kredileri	On binin üzerinde	Temel olarak erkek	İstatistik yok	Genelde iyi	Sübvansiyona dayalı
10	CPSB	Binin üzerinde	Temel olarak erkek	10 milyar üzeri	Genelde iyi	Olumlu Eğilim
11	Ticari Bankalar	Bilgi yok	Temel olarak erkek	Birkaç milyar	İyi	Var

Kaynak: Xiaoshan, 2010: 3.

Çin’de bulunan kuruluşların performansı, bazı başarı öyküleri ve kırsal bölgelerin kalkınmasının teşvik edilmesini amaçlayan devlet politikaları ile yeni düzenlemelere rağmen, Çin’de mikrokredi endüstrisi henüz tam olarak gelişmemiş olup; bu eksikliğin nedenlerini şöyle ifade etmek mümkündür (Geraci vd., 2010: 9):

- Çin’de mikrokredi daha çok sosyal amaçlara odaklanmıştır. Yani mikrokreditin odak noktasını bu alana kar amaçlı sermaye girişinin hafif bir şekilde girmesini bile engelleyen bağış tabanlı bir sistem oluşturmaktadır.
- Kuruluşların tesis edilmesinde etken olan günümüzdeki düzenlemelerin ve mikrokredi şirketlerinin faaliyetlerinin ekonomik olarak uygulanabilir bir biçimde işleyebilmesi açısından çok kısıtlayıcıdır.
- Büyük bankalar piyasanın en altındaki bireylere hizmet sunmak için faaliyet ölçeklerini düşürmek konusunda çok da istekli değildir.

22 Ekim 2013 tarihinde Çin Merkez Bankası’nın yaptığı açıklamaya göre Çin’in mikrokredi şirketleri Ocak 2013- Eylül 2013 için 26.3 milyar dolarlık bir dağıtımda bulunmuştur (www.china.org.cn, 2013). Bu da Çin’de sektörün eskiye nispeten arttığını göstermektedir.

2.4.3. Bolivya’da Mikrokredi Uygulaması

Bolivya 2012 yılı itibarıyla 10.5 milyon nüfusu olan (www.worldbank.org, 2013), Latin Amerika’daki en fakir ve en az gelişmiş ülkedir (www.cia.gov, 2013).

1980’den günümüze Bolivya ekonomisinin geçirdiği aşamalar şu şekilde özetlenebilir (www.cia.gov, 2013):

- 1980’lerin ilk dönemlerinde korkunç bir ekonomik kriz gerçekleşmiş ve bunu takip eden yıllarda yapılan reformlar özel yatırımı teşvik etmiş, ekonomik büyümeyi harekete geçirmiş ve 1990’larda yoksulluk oranlarını azaltmıştır.
- 2003-2005 yılları ise politik istikrarsızlık, ırksal gerilim ve Bolivya’nın yeni keşfedilmiş gaz rezervlerinin kuzey yarımküre piyasalarını ihraç edilmesini öngören ancak daha sonra vazgeçilen bir plana karşı yapılan şiddetli protestolarla ifade dilen yıllardır.
- 2005 yılında Bolivya hükümeti önemli derecede yüksek telifler uygulayan bir hidrokarbon yasasını onayladı ve firmalardan risk paylaşım sözleşmesi altında

bütün ürünleri devlet enerji şirketine bırakması için firmalardan önceden belirlenmiş bir hizmet ücreti karşılığında talepte bulundu.

- Küresel durgunluk ekonomik büyümeyi yavaşlatmasına rağmen Bolivya 2009 yılı boyunca Güney Amerika’da en yüksek büyüme oranı gösteren ülke rekorunu kırdı.
- 2010-2012 yılları boyunca yüksek dünya mal fiyatları hızlı büyümeyi ve dış ticaret fazlasını devam ettirdi. Bununla birlikte temel sektörler olan madencilik ve hidrokarbon sektörlerinde yabancı yatırım eksikliği ve sosyal gruplar arasındaki büyüyen çekişmeler Bolivya ekonomisi için çeşitli zorluklar ortaya çıkarmaktadır.
- 2012 yılı itibarıyla GSYİH 56.14 milyar dolardır.

Bu gelişmeler ışığında Latin Amerika’nın en fakir ülkesi olarak Bolivya’da da mikrokredi uygulanması kaçınılmaz olması olası olacaktır. Dolayısıyla mikrofinans sektörünün de varlığının bilinmesi gerekmektedir. Çünkü önceki bölümlerde de ifade edildiği gibi mikrokredi bir mikrofinans aracıdır.

Bolivya’da mikrofinans sektörü piyasa doygunluğuna 1990’ların sonunda ulaşmıştır (Bateman, 2013: 13). Bolivya mikrofinans piyasası büyüklüğü 1999 yılında 232,000 mikrokredi dağıtacak büyüklükteyken, sonrasında 380,000 mikrokredi dağıtacak büyüklüğe gelerek piyasa giriş oranını (penetrasyon oranını) % 163’e çıkarmıştır (Christen,2000:24’ten aktaran Bateman, 2013: 13). Günümüzde ise mikrofinans kuruluşları ve genel bilgileri aşağıdaki tabloda olduğu gibidir.

Tablo 2.9: Bolivya’da Bulunan Mikrofinans Kuruluşlarının Performansları

Kuruluş İsmi	Gayri Safi Kredi Portfolyosu	Toplam Borçlular	Mali Varlıkların Getirisi	Portfolyo Riski-30 Günlük	Toplam Varlıklar(\$)
AgroCapital	14.967.314	10.348	% 1.24	% 0.90	17.302.896
ANED	6.558.936	-	% -3.75	-	9.468.491
Banco FIE	759.656.781	211.391	% 1.46	% 0.97	937.053.376
Fortaleza FFP	130.169.711	16.745	% 1.63	-	175.316.001
BancoSol	732.962.082	193.208	% 2.14	% 0.66	891.855.652
CIDRE	34.075.609	7.180	% 1.89	% 3.72	38.036.086
Coop Fatima	45.150.479	5.293	% 1.14	-	62.543.395
Coop Jesus Nazareno	123.949.969	21.832	% 0.23	-	164.172.420
CRECER	122.424.524	129.737	% 2.71	% 0.59	143.613.575
Diaconia	75.008.036	66.623	% 8.30	% 0.44	79.778.052
EcoFuturo FFP	204.153.037	53.836	% 1.54	% 1.49	237.505.621
Emprender	6.938.122	9.423	% 2.30	% 1.97	7.148.362
FADES	22.751.800	21.782	% 0.89	% 4.03	29.502.100
Fassil FFP	306.297.290	58.333	% 1.37	% 0.36	492.453.630
FONCRESOL	2.763.351	4.714	% 1.47	% 3.32	3.248.307
FONDECO	21.999.104	14.458	% 1.31	% 1.27	25.753.633
Fondo de la Comunidad	62.371.482	2.902	% 1.14	% 3.19	82.428.325
FUBODE	21.384.996	27.609	% 4.14	% 0.44	23.991.016
FUNBODEM	17.104.403	8.768	% -1.02	% 10.95	17.340.650
GRUSOL	-	350	-	-	-
IDEPRO	34.728.217	9.254	% 1.93	% 3.31	39.641.229
IMPRO	2.727.049	2.315	% 1.28	% 5.65	3.245.393
PDAI	271.982	161	-	% 28.34	-
Porvenir	1.301.744	-	-	-	1.512.992
Pro Mujer-BOL	52.385.771	111.974	% 3.32	% 0.87	59.568.358
ProCredit-BOL	511.679.820	50.988	% 1.17	% 1.78	654.972.911
PRODEM-FFP	570.127.855	127.313	% 1.95	% 1.28	691.480.547
Sartawi	20.308.976	11.607	% 0.41	% 3.08	22.664.382

Kaynak: www.mixmarket.org, 2013.

Bu kuruluşlarla ilgili bilgiler şu şekildedir (IMF, 2006: 16):

- Finansal sistemin küçük bir parçası olmalarına rağmen mikrokredi kuruluşları son yıllarda hızla büyümektedir.
- Özel bireysel fonların ikraz oranları havuzdaki müşterilerin doğasından ötürü bankacılık sistemine nazaran daha yüksektir.
- Devletin küçük işletmelere kalkınma kredisi sunma politikası girişiminin mikrokredi kurumlarının faaliyetleri üzerinde bazı etkilerinin olması beklenmektedir.

Bahsi geçen kuruluşların Bolivya'da sundukları kredi türleri toplum bankacılığı, dayanışma grubu mikrokredileri, birleşmeli kredi, ve bireysel mikrokredi olup bunlardan mikrokredilerle ilgili olan dayanışma grubu mikrokredileri ve bireysel mikrokrediler şu şekilde açıklanabilir (Escobar, 2010: 20-21):

- **Dayanışma Grubu Mikrokredileri:** Bu mikrokredi mal ve hizmet üretiminde çalışan ancak reel bir ipoteğe sahip olmayan kişilere verilir. Grup üyeleri, her biri döner sermaye ve/veya sabit yatırımlar için aldıkları krediyi desteklemek ve garanti etmek üzere katılımda bulunurlar.
- **Bireysel Mikrokredi:** Toplulukçu ya da dayanışmacı kredi teknolojilerinden mezun olan ve döner sermaye/yatırım sermayesi için daha yüksek miktarlarda krediye ihtiyaç duyan müşteriler bu tarz bir krediye başvuruda bulunurlar. Müşterinin ödeme istekliliği ve kapasitesi araştırıldıktan sonra bireysel mikrokredi sağlanır. Yapılan değerlendirme başvuruda bulunan kişinin ekonomik ve sosyal çevresi ile kredi bürosuna başvuruda bulunup söz konusu kişinin krediler konusundaki yaklaşımı ve aşırı borçluluğu hakkında elde edilen bilgilere dayanılarak yapılır.

Navajas vd. (2000) BancoSol, Caja Los Andes, FIE, PRODEM ve Sartawi adlı mikrofinans kuruluşlarını ele alarak Bolivya-La Paz'da mikrokredi uygulamalarını araştırmış ve şu sonuçları elde etmiştir:

- Mikrokredi uygulamalarıyla ortaya çıkan iyileşmiş sosyal refah yalnızca sosyal yardımların derinliğine değil, söz konusu bedele, maliyete, genişliğe, büyüklüğe ve kapsama bağlıdır.
- La Paz'da borç veren kişiler yalnızca en yoksullara değil yoksulluk sınırına yakın kişilere de yardım da bulunuyorlar.

- Talep dağılımı ve arz üzerindeki kredi güvenilirliğinin koşulsuz olması nedeniyle Bolivya'da borç veren birimlerin mutlak bir mantık içerisinde sosyal yardımlarda daha derinlere inip inmediği hakkında bir şey söylemek mümkün değildir.
- La Paz'da borç veren gruplar bireysel borç verenlere göre sosyal yardımlarda derine inebilmede daha başarılıdırlar.
- La Paz'da kırsal kesimdeki borç verenler merkezi yerlerdeki borç verenlere göre sosyal yardımda daha geniş alanlara ulaşmışlardır. Bunun sebebi de en yoksul kesimleri genelde kırsaldakilerin oluşturmasıdır.

2.4.4. Brezilya'da Mikrokredi Uygulaması

2013 yılı itibarıyla 199.321 milyon nüfusu olan Brezilya mil kare başına 60.63 kişilik nüfus yoğunluğuna sahip (www.worldpopulationstatistics.com, 2013) olan bir Latin Amerika ülkesidir.

Brezilya'da genel ekonomik görünüm ise şu şekildedir (www.cia.gov, 2013): Büyük ve iyi gelişmiş tarımı, madenciligi ve hizmet sektörleriyle Brezilya diğer Güney Amerika ülkelerine göre dominant bir ekonomik karaktere sahip olup, dünya piyasalarındaki mevcudiyetini genişletmektedir. 2003'den beri Brezilya reel olarak ifade edilmiş ve yerli olarak elde bulundurulmuş enstrümanlar doğrultusunda borç yükünü değiştirerek borç profilini azaltmış ve yabancı rezervler biriktirmiştir. Bu şekilde de makroekonomik istikrarını olması gerektiği şekilde sağlamıştır. 2008 yılında Brezilya net bir dışsal kreditor haline geldi ve iki derecelendirme kuruluşu da borçlarından ötürü Brezilya'ya yatırım derece statüsü ödülü vermiştir. 2007 ve 2008'de güçlü büyümeden sonra, küresel finans krizinin başlangıcı 2008 yılında Brezilya'yı olumsuz olarak etkilemiştir. Brezilya'nın ticari mal yoğunluklu ihracatına olan küresel talep azaldığından ve dışsal krediler de tükendiğinden Brezilya 6 ay boyunca resesyon dönemini yaşadı. Bununla birlikte Brezilya iyileşme emaresi gösteren ilk piyasalardan biri olmuştur. 2010 yılında tüketici ve yatırım güveni canlandı ve GSYİH % 7,5'lik bir büyüme oranı gösterdi. Söz konusu oran son 25 yılın en yüksek büyüme oranıdır. Artan enflasyon otoriteleri ekonomiyi soğutmak için önlemler almaya itti. Bu eylemler ve kötüleşen uluslararası ekonomik durum büyüme oranını 2011'de % 2.7'ye, 2012'de %

1.3' indirmiştir. İşsizlik tarihi inişler göstermekte ve Brezilya'nın geleneksel yüksek gelir düzeyi eşitsizliği geçmiş 14 yılın her bir yılı için düşüş göstermiştir. Brezilya'nın tarihi yüksek faiz oranları yabancı yatırımcıları cezbeder hale gelmiştir. Geçmiş yıllar içindeki büyük sermaye girişleri Brezilya'nın parasını değerli hale getirmiştir. Ancak bu durum Brezilya'nın imalat sektöründeki rekabete olumsuz olarak yansımış ve devleti döviz kuruna müdahale etmeye sevk etmiş; bazı sermaye girişleri üzerindeki vergiler de arttırılmıştır. Brezilya Başkanı Dilma Roussef önceki yönetimin enflasyon hedefini merkez bankası, dalgalı döviz kuru ve mali daralma ile devam ettirdi. Hükümet büyümeyi arttırmaya yönelik bir çabayla 2012 yılında daha fazla büyümeyi sağlamada başarısız olan neredeyse daha genişletici bir para politikası takip etmiştir.

2012 yılında verileri yayınlanan raporlar açısından mikrofinans hizmeti veren kuruluşlar aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 2.10: Brezilya’da Bazı Mikrofinans Şirketlerinin Profili

Kuruluş İsmi	Krediler (USD)	Borçlular	Mevduatlar (USD)	Mevduat Sahipleri
ACCION Microfinanças	1.528.056	1.963	0	0
Agroamigo	651.161.480	758.730	0	0
ASCOOB CENTRAL	17.696.347	7.679	19.979.922	33.958
Banco da Familia	9.216.026	9.441	0	0
Banco da Gente	975.919	698	0	0
Banco do Povo ACP	70.106	-	0	0
Banco do Povo CS	1.978.537	2.875	0	0
Banco do Vale	6.453.933	4.323	0	0
Banco popular da Mulher	153.538	-	0	-
CEADe	1.512.725	2.647	0	0
CEAPE MA	22.315.638	24.995	0	0
CEAPE PE	4.458.668	3.747	0	0
CEAPE PI	3.335.491	5.042	0	0
CREDCIDADNIA	892.453	822	0	0
CrediAmigo	806.688.733	1.360.170	0	0
Credimais	1.927.509	1.317	0	0
CREDIOESTE	2.303.660	1.475	0	0
Credisol	8.612.396	2.226	0	0
Extracredi	4.318.984	2.529	0	0
ICC BlueSol	9.606.229	7.963	0	0
ICC Conquista Solidaria	1.255.266	1.466	0	0
ICC Itabuna Solidaria	5.028.597	-	0	0
ICC Portosol	1,076,509	-	0	-
Instituto Estrela	2.336.568	5.305	0	0
MCS Credito Solidario	746.669	535	0	0
Profomento	2.976.880	1.134	0	0

Kaynak: www.mixmarket.org, 2013.

Bu bilgiler ışığında Brezilya’da mikrokredi uygulamaları ile ilgili sonuçlar şöyle özetlenebilir:

- Jayo vd. (2008) tarihsel bir yaklaşım kullanarak Banco Palmas’ın karma ve güçlü bir mikrokredi yaklaşımı geliştirdiği üç çok önemli adımı (sosyal döviz, mesleki eğitim, yerel üretim ve tüketim haritası) tanımlamış ve projenin nasıl

uygulandığını ve Conjunto Palmerias’da bulunan yerel topluluğu nasıl etkilediğini araştırmıştır. Sonuçta söz konusu mikrokredi metodolojisinin bölgesel birimde geliri çeşitlendirmiş, refahı arttırmış ve sosyal kalkınmayı sağlamıştır.

- Agier (2011) mikrofinans kuruluşlarında çalışan memurların mikrokredilere ilişkin performanslarını bir Brezilya STK olan Vivacred’den aldıkları verileri kullanarak araştırmış ve şu sonuçlara ulaşmıştır: İlk sonuç örneklem içinde bulunan kredi çalışanları yeterince heterojen olması, ikinci sonuç kredi çalışanlarının yeteneğinin kredi başarıları üzerinde ölçülebilir bir etkisi olması ve üçüncü sonuç da kredi çalışanlarının yeteneğinin deneyimle doğru orantılı olması olarak ortaya konulmuştur.
- Aroca (2009) Brezilya’da 5 tane mikrokredi programının gelir etkisi üzerine etkisini araştırmış ve mikrokredi programlarının müşterilerin gelirleri üzerinde yüksek bir pozitif ve önemli etkileri olduğunu bulmuştur.
- Serpa (2008) Brezilya hükümetinin mikrofinans endüstrisinin teşvikinde başarılı olduğunu, düşük gelirli nüfus arasında finansal hizmetlere erişimin arttığını ve gelir ile istihdam yaratma çabası içinde olan resmi ve gayri resmi mikro girişimciler arasında mikrokrediye erişimin teşvik edildiği sonucuna varmıştır.

2.5. DÜNYA MİKROKREDİ UYGULAMALARINA İLİŞKİN GENEL DEĞERLENDİRME

Bangladeş’te mikrokredilerin düzenleyici bir otoritesinin bulunması mikrokredilerin hukuki bir boyutu olduğunu göstermektedir. Bu hukuki boyut çerçevesinde mikrokredi düzenleyici otoritesine çeşitli yetkiler ve sorumluluklar verilerek özerk bir yapı oluşturulmuştur. Bir başka deyişle yetkiler ve sorumluluk açısından bir bağımsızlık söz konusuysa, çeşitli suç ve cezalara da yer verilmesi söz konusu kuruluşun ayrıca denetime tabi olduğunu göstermektedir. Mikrokredi düzenleyici otoritesinin denetime tabi olması ayrıca mikrokredilerin de Bangladeş’te verimli dağıtılmasına yardımcı olacak bir kapasiteye sahip olunması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla çeşitli yasal düzenlemelerle Bangladeş’te mikrokredi alanında verim sağlanabilmesi olasıdır. Mikrokredide de ekonomik verimin artması da doğal

olarak yoksulluğu azaltabilecektir.

Küresel finans krizinin yarattığı negatif etkiler hemen hemen bütün ülkelerde hissedilmiştir. Bu etkiler ekonomisi iyi olan ülkeler de bile hissedilirken Bangladeş'te hissedilmemesi elbette mümkün değildir. Bu negatif etkilere rağmen mikrofinans şirketlerinin Bangladeş'te gösterdiği direnç mikrokredilerin de şüphesiz ekonomik verimini arttıracaktır. Çünkü iyi işleyen ve krizlere karşı dayanıklı olan finansal birimler finansal işlemlerini de herhangi bir hasar olmadan devam ettirebilmektedirler.

Eğitimli bir insan bir ülkenin beşeri sermayesinin artması ve dolayısıyla ekonomik büyümenin artması anlamına gelmektedir. Mikrokredinin Bangladeş'teki kadınları eğitim açısından güçlendirmesi kadınların aynı zamanda sosyal açıdan güçlendirilmesi anlamına gelmektedir. Kadınların sosyal açıdan güçlü olması da teorik olarak Solow modeli dikkate alındığında, işgücüne katılımın da artması neticesinde ekonomide bir büyüme yaratır ki Bangladeş'in ekonomisi de özellikle son 6 yılda büyüme göstermiştir. Bunun yanında yoksulluğun ortaya çıkardığı düşük yaşam kalitesi de kadınlar sosyal açıdan güçlendikleri için artış gösterme olasılığına sahiptir.

Doğal afet gibi negatif arz şoklarına sebebiyet verebilecek durumlarda ekonomiler kolaylıkla düzelme gösteremez. Böyle durumlarda yoksulluğun ortaya çıkması muhtemelken söz konusu yoksulluğu azaltabilecek araçlardan biri olarak mikrokredinin kullanılabileceği de Bangladeş'te 1998 yılındaki afette ortaya konmuştur. Bir başka deyişle mikrokredi bir doğal afet durumunda yardımcı bir güç olarak ortaya çıkabilmektedir.

Mikrofinans şirketlerindeki müşteri sayısının yaklaşık 26 milyon kadar olmasından hareketle mikrokredi kullanımının Bangladeş'te kullanımının hızla yayılması kırsal alanda yoksulluğu azaltmış ve bu durum da kişi başına tüketimi arttırmıştır. Bu olumlu etki kırsalda yaşayan insanların da finansal sisteme entegre olmasına yardımcı olmuştur.

Bangladeş'te mikrokredi hizmetleri için mikrofinans şirketlerinin lisans alma zorunluluğu ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarının da mikrokredi hizmetleri vermesi demokrasinin gelişimine de katkıda bulunmaktadır. Çünkü kendi geçimini kendi imkanlarıyla, belirlenmiş hukuk kuralları altında, sağlayabilen bireyler liberalleşme rüzgarlarını getirir. Liberalleşme de demokrasi sürecini hızlandırır ve serbest piyasa

ekonomisinin kökeninde de liberalleşme ve demokrasi unsurları bulunduğundan daha fazla demokrasi daha etkin işleyen bir piyasa ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla mikrofinans sektörünün borçlanmaya ve küresel finans krizine gösterdiği direncin de bu mekanizmayla yakından ilişkili olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Çin’de ise durum biraz daha farklıdır. Çin’de mikrokredi endüstrisinin gelişimini henüz tamamlamış olduğunu söylemek çok zordur. Yönetimde hakim olan ideolojinin ağırlıklı olarak kolektif bir yapıya sahip olması yasal düzenlemelerin yeterince yapılmasına olanak vermemektedir. Ayrıca bazı kuruluşların mikrokredi için ipotek istemesi söz konusu endüstrideki eksikliğin bir diğer nedenidir. Bu durum hakim olan ideolojiyle bir çelişki yaratmaktadır. Çünkü kolektif anlayışa sahip olan bir devlet teorik olarak en azından ipotek için toplumsal bir destek sağlamak mükellefiyetindedir. Ancak böyle bir durum söz konusu olmadığından herhangi bir şeye sahip olmayan, özellikle aileden yoksulluğu miras alan kişiler, yani kronik yoksullar, yoksulluğu aşmada bir araç olarak kullanılabilecek mikrokrediyi de elde edemediklerinden nesiller boyu aynı yoksulluk sınırında bulunmak zorunda kalacaklardır.

Yine hakim olan ideolojiden, yani kolektif yapıdan yola çıkılacak olursa teorik olarak toplumun esenliği düşünüldüğünde sürekli müdahalede bulunmak da hem mikrokredinin sadece sosyal amaçlı olmasını hem de mikrokredi endüstrisinin karlılığını azaltacak bir seyir izlemesine neden olacaktır. Mikrokredinin sosyal amaçlı olması mikrokredi için sermaye yaratan kaynakların bu sektöre girmesine engel olacak ve bu da mikrokredinin amaçlarına ulaşmasına engelleyici bir unsur olacaktır. Bunun için de Çin’in serbest piyasa ekonomisine şimdikinden daha fazla entegre olmasını gerektirmektedir.

Çin’de kırsal yoksulluk yoğun bir şekilde yaşandığından, kırsal kesimlere ağırlık verilmiş. Ancak buna rağmen bireysel bazda başarı sağlanmış, finansal sisteme kazandırılacak birey sayısı sınırlı kalmıştır. Söz konusu sınırlılığın bir başka nedeni de mikrokredinin genel olarak erkekler üzerine yoğunlaşması ihtimal dahilindedir. Daha çok kadına daha çok mikrokredi sağlanarak pozitif ayrımcılık yapılması kadınları sosyal açıdan güçlendirecek ve Çin’in beşeri sermayesini arttıracakken durumun ters yönde bir seyir izlemesi Çin’in bu konudaki bir başka eksikidir.

Çin’deki sivil toplum kuruluşlarının üye sayısının 150 bin olması Çin’in serbest piyasa ekonomisine ayak uydurmasında bireysel bazda umut verici bir

gelişmedir. Sivil toplum kuruluşları demokrasinin bir unsurudur ve demokrasi de yukarıda belirtildiği gibi liberalizmle birlikte serbest piyasa ekonomisinin sağlıklı işlemesi anlamına gelmektedir.

Yine Çin'in mikrokredi politikasının sosyal amaçlara dayalı olmasının faiz oranları üzerinde dengesiz bir dağılıma sebep olduğunu söylemek de mümkündür. Faizlerin bazen Yüzde 2-3'lerde bazen de % 20'nin üzerinde bir seyir izlemesi bu dengesizliğin yansımasıdır. Konuya yine ipotek açısından bakılacak ipotek edecek bir mala sahip olmayan bir bireyin risk payı yüksek olmaktadır. Temerrüde düşmek açısından risk payı yüksek olabileceği için de faiz oranları da yüksek olacaktır. Ters bir durumda ise faiz oranları düşük olacaktır. Dolayısıyla yapılacak hukuki bir düzenlemeyle söz konusu faiz oranlarının her bir birey için makul bir seviyeye getirilmesi mümkün olabilir. Ancak bunun için kolektif yapıdan uzaklaşarak bireysel bazda politikalar üretilmelidir ki Çin bunu eskiye nazaran daha çok yapsa da henüz yeterli seviyeye ulaşamamış ve bundan ötürü de mikrokredi piyasasından yoksulluk açısından henüz istediği verimi tam olarak alamamıştır.

Bolivya'da ise Çin'in aksine ipotek sahibi olmayanlara mikrokredi verilirken, bu grubun dışındakiler için bireylerin mali gücü ve ödeme istekliliğine bakılmaktadır. Dolayısıyla sadece en yoksullar değil, yoksulluk sınırına yakın kişiler de mikrokrediden faydalanabilmektedir. Böylelikle finansal sisteme daha çok insan kazandırılmasının yanında mikrokrediden ekonomik bir veri alınabilmesi daha olası bir hale gelecektir.

Bolivya'daki mikrokrediler Bolivya'da da bir kırsal yoksulluk söz konusu olduğundan daha çok kırsal kesimde kümelenmişlerdir. Böylelikle alt tabakalarda kaliteli hizmeti alamayan insanların bu yoksulluğu aşmasında mikrokredi aracılığıyla bir yol açılmış olmaktadır.

Bolivya hükümeti mikro girişimcilere kalkınma kredileri verdiği için mikrokredi hizmeti veren kuruluşlarda çeşitli olumlu ve olumsuz etkiler ortaya çıkabilme ihtimalleri söz konusudur. Eğer Bolivya devleti sunduğu kredi de belirli bir eşik değerini aşarsa; bir başka deyişle bireylerin daha yüksek maliyetle satın alacağı krediyi daha düşük maliyetle vermesi durumunda mikrokredi hizmeti veren kuruluşlar bundan olumsuz etkilenecektir. Bu durum kamu yatırımlarının özel yatırımları dışlaması anlamına gelen dışlama etkisi (crowding-out effect) olarak da adlandırılmakta ve daha çok sosyal amaca hizmet eden bir politika görünümüne bürünmektedir. Tam

tersi bir durumda, Bolivya hükümeti belli bir eşik değerin altında kredi sunumunu yaptığında bu durumda sadece özel sektör piyasada tek aktör olacaktır. Bu da vahşi kapitalizme bile sebebiyet verebilecek bir noktaya kadar gidebilme potansiyeline sahiptir. Dolayısıyla makul düzeyde sunulacak bir kredi hem sosyal hem ekonomik amaca hizmet edeceğinden Bolivya hükümetinin belli bir eşik değerde kredi sunumu mikrokredinin yoksulluğu azaltmada etkin bir araç olarak kullanılmasını sağlayabilir.

Son olarak Brezilya'ya bakıldığında uygulanan programların gelir üzerinde olumlu etkisi olduğu ortaya çıktığından ötürü gelir yoksulluğunun azaltılması söz konusu olabilecektir.

Brezilya hükümeti mikrofinans sektörünün teşviklerinde olumlu politikalar izlemekte olduğundan finansal sisteme daha çok birey kazandırılması da mümkün olmaktadır. Mikro girişimcilerin de bundan pay aldığı hesaba katılacak olursa bir istihdam ve istihdamdan ötürü de gelir yaratma çabası göze çarpmaktadır. Bu durum önceki nesillerden devralınan yoksulluğu (kronik yoksulluğu) ortadan kaldırma yönünde bir hizmet verirken bir yandan da gelir yaratılması hasebiyle gelir yoksulluğunu azaltmaktadır.

Brezilya'da aynı zamanda gelirin çeşitlenmesi yönünde etkilerin ortaya çıktığı düşünülürse, mikrokredinin yoksulluğu azaltmada ekonomik amaç minvalinde ilerlemesi ve buna binaen sosyal amaçların da gerçekleştirilebilmesi söz konusu olacaktır. Bir başka deyişle mikrokredi yoksullukta bir alternatif politika olarak belirecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE YOKSULLUK VE BİR ÇÖZÜM OLARAK MİKROKREDİ

3.1. YOKSULLUKLA MÜCADELEDE TÜRKİYE’NİN DENEYİMLERİ

29 Ekim 1923 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyeti Osmanlı Devleti’nden dış borçlar, dışa bağımlılık, sanayileşme vb. sorunlar yanında yoksulluğu da miras olarak almıştır (Kaynak, 2009: 1). Bu dönemde devlet her ne kadar özel sektörü yatırım yapmaya yönelttiyse de özel sektör imkanlarının kısıtlı olması nedeniyle devlet ekonomiye müdahalede bulunmak zorunda kalmış ve genel yapı ve kurumlar İzmir İktisat Kongresi’nde alınan kararlara paralel olarak oluşturulmuştur (Özçelik ve Tuncer, 2007: 257). Amaçlanan unsur sanayileşme olmasına rağmen, sanayileşmenin gerçekleşmesi için gereken döviz, işgücü ve sermayenin bir tek tarımdan geleceği bilincinden hareketle İzmir İktisat Kongresi’nde şu doğrultuda kararlar alınmıştır (Eroğlu, 2007: 65):

- Yerli üretimin teşvik edilmesi
- Lüks ithalattan kaçınılması
- Girişimcilik ve çalışma izni verilmekle birlikte, tekelleşmenin engellenmesi
- Yasalara uyması şartıyla girişine izin verilen yabancı sermayenin iktisadi kalkınmaya katkıda bulunması

Birinci dünya savaşından çıktığında Türkiye fakir bir ülke konumuna gelmekle birlikte, savaş sonrasında barış döneminin de etkisiyle milli gelirde bir artış sağlanmış, reel gelir artışları bütün sosyal sınıf ve tabakalara yayılmış ve ekonomik anlamda en belirgin biçimde düzelen grup ise tarım sektörü olmuştur (Boratav vd., t.y.: 321). Bir başka deyişle İzmir İktisat Kongresi tarımla ilgili düşünceleri açısından hedefine ulaşmış ve bununla birlikte yoksulluk da nispeten azaltılmıştır.

Türkiye ekonomik hayatına bu olumlu gelişmelerle başlamasına rağmen çeşitli dönemlerde bazı ekonomik ve politik problemler neticesinde yoksulluk problemiyle de karşı karşıya kalmıştır. Bu nedenle söz konusu dönemlerde bazı stratejileri yürüterek bu sorunu ortadan kaldırmak için çeşitli yasal stratejiler takip edilmiştir. Bu stratejileri şu şekilde özetlemek mümkündür (Kaya, 2009: 62-65):

- 1926 yılında Borçlar Kanunu
- 1930 yılında Umumi Hıfzıssıhha Kanunu
- 1930 yılında Askeri ve Mülki Tekaüt Kanunu
- 1932 yılında yoksulluğa yola açan adaletsiz çalışma koşullarının düzeltilmesi

amacıyla ILO'ya üye olunması (Kaya, 2008: 89)

- 27 Haziran 1945 tarih ve 4772 sayılı İş kazaları, meslek hastalıkları ve Analık sigortaları Kanunu
- 1949 yılında İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin kabulü
- 1959 yılında kabul edilen “Sosyal Hizmetler Enstitüsü kurulmasına dair kanun” ve “Umumi hayata müessir afetler dolayısıyla alınacak tedbirlerle yapılacak yardımlara dair kanun”
- 1961 tarihinde Sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi yasası
- 1965 yılında yürürlüğe giren sosyal sigortalar kanunu
- 1976 yılında “65 yaş aylığı”
- 1983 yılında “Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu”
- 1986 yılında “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu”

3.2. GÜNÜMÜZDE TÜRKİYE’DE YOKSULLUK

Türkiye’de yoksulluk olgusunun hangi boyutlarda olduğunu anlayabilmek için tüketici güven endeksi, Gini katsayısı, gelir dağılımı gibi göstergelere bakılarak fikir elde edilmesi mümkündür.

Tablo 3.1: Tüketici Güven Endeksi

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haz.	Tem.	Ağ.	Ey.	Ek.	Kas.	Ar.
2004	98,2	98,7	97,8	97,8	94	93,4	92,2	88	89,6	90,5	89,5	91,9
2005	92,2	92	88,8	87,1	87,1	85,8	86	84,2	82,3	84,8	86,3	86,2
2006	88,5	87,9	88,5	89	86,8	78,9	75,4	78,2	78,1	78,3	80,1	78,8
2007	78,6	79,5	79,2	80,4	81,7	80,9	82,3	85	83,9	83	79,3	80,7
2008	78,9	74,4	68,7	63	62,1	61,8	63,8	66,6	67,5	61	55,7	56,7
2009	58,3	60,8	61,6	67,5	70,1	72	69,1	68,1	68,7	67,2	65,2	65,6
2010	66	68,6	71,5	72,6	73,4	74,8	74,3	74,1	77,2	75,8	78,1	77,8
2011	78,1	80,3	80,2	80,2	79,6	83,2	81,6	78,5	80,5	76,5	77,8	78,8
2012	79	79,6	79,3	75,7	78,1	76,8	77	74,3	72,1	69,3	72,6	73,6
2013	75,8	76,7	74,9	75,6	77,5	76,2	78,5	77,2	72,1	75,5	77,5	75

Kaynak: www.tuik.gov.tr, 2014.

Tüketici güven endeksi ülke çapında bir ekonomik gösterge olup, tüketicilerin cari ve gelecek döneme ilişkin beklentilerini yansıtır (www.tuketici.gov.tr, 2014). Söz konusu endekste ki iyimserlik tüketicinin harcama yapma yönünde çok istekli olduğunu ve borca girme eğiliminin yüksekliğini ifade ederken, kötümserlik ise tüketiciler açısından harcama kısıtı ve mali durumun gözden geçirilmesi anlamlarını ifade etmektedir (www.tuketici.gov.tr, 2014).

Ekonomide bir kırılma noktası olan 2008 yılı küresel finans krizi odak noktası olarak ele alındığı takdirde 2004 yılından 2008'e yılına kadar olan süreçte tüketici güven endeksinde ciddi düşüş eğilimleri gözükmemektedir. 2004 yılında yüzde doksan civarlarında seyreden endeks küresel finans krizinin gerçekleştiği yıl olan 2008 yılında yüzde elli civarlarını görmüştür. Bu durum da söz konusu süreçte tüketicilerin harcama yapma istekliliğinin düşük olduğunu ve ekonomik ve mali durumlarını gözden geçirerek bir yerde yoksul olduklarını algıladıklarını göstermektedir.

2008 yılından sonraki süreçte ise güven endeksinde kriz dönemine göre bir artış söz konusu olmuştur. Ancak bu artış 2004 yılı güven endeksi ile kıyaslandığında 2004 yılına göre düşük bir düzeyde seyretmektedir. Burada dikkat çekici olan nokta söz konusu trendin artan bir düzeyde hareket etmesidir. Bu noktada bireylerin zamanla yoksulluk olgusundan kurtuldukları yönünde bir algılarının olduğunu göstermektedir. Bir başka deyişle bireyler kriz dönemine göre harcamalarını arttırma ve borçlanmaya gitme yönündeki eğilimlerini arttırma niyetindedirler.

Tablo 3.2: Türkiye’de Gini Katsayısı Değerleri

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Türkiye	% 42,8	%40,6	% 40,5	% 41,5	% 40,2	% 40,4	% 40,2
Kent	% 41,5	% 39,4	% 39,5	% 40,5	% 38,9	% 39,4	% 39,1
Kır	% 40,6	% 37,5	% 37,8	% 38	% 37,9	% 38,5	% 37,7

Kaynak: www.tuik.gov.tr, 2014.

Gini katsayısı bir ülkedeki bireyler ya da hane halkları arasında gelir veya tüketim dağılımının sapmasını ölçen bir katsayı olup, 0 değeri mutlak eşitliği temsil ederken 1 değeri de mutlak eşitsizliği temsil etmektedir (<http://data.undp.org>, 2014). Bir başka deyişle gelir dağılımının sıfıra yaklaşması gelir dağılımında düzelmeyi işaret ederken, gelir dağılımının yüze yaklaşması gelir dağılımının bozulduğuna işaret etmektedir.

Bu noktadan hareketle Türkiye’nin gelir dağılımının 2006 yılına göre nispeten daha düzgün olduğunu söylemek mümkündür. Her ne kadar söz konusu durumda gelir dağılımının iyileşmiş bir vaziyette olduğu anlaşılrsa da durum aslında bu şekilde değildir.

Türkiye ekonomisine sarsan 2001 krizinde % 44 olan Gini katsayısı 2005 yılında % 38 düzeyine inmiş; bir başka deyişle kriz esnasında alınan önlemlerin etkisiyle gelir dağılımı düzelme yoluna girmiş (www.mahfiegilmez.com, 2014) ancak sonraki yıllarda gelir dağılımının yüzde 40 civarlarında seyretmesi gelir dağılımının 2005 yılına göre daha da bozulduğunu göstermektedir. Ayrıca gelir dağılımı açısından OECD ülkeleri arasında Meksika ve Şili’den sonra en kötü üçüncü ülkenin de Türkiye

olduğu görüldüğünde (www.mahfiegilmez.com, 2014) bireylerin refah artışından aldıkları payda daralma yaşanmış, bir başka deyişle orta gelirli bireyler ve hane halkları önceki durumlarına göre yoksullaşırken, yoksul grupta bulunan bireyler yoksulluk olgusunun daha güçlü olduğu bir ekonomik atmosfere yerleşmişlerdir.

TÜİK'in (2013) yaptığı araştırmaya göre gelir ve yaşam koşullarında Türkiye'nin en son durumu şu şekilde özetlenebilir:

- Zengin olan ekonomik birimlerin elde ettikleri gelir yoksul olan ekonomik birimlerin elde ettiği gelirin sekiz katı oldu.
- Gelir dağılımında bir önceki yıl baz alındığında 0,002 puanlık bir iyileşme ortaya çıkmıştır.
- Maaş ve ücret gelirleri toplam gelirler içinde en yüksek paya sahip olmuştur.
- Yoksulluk sınırının altında kalan bireyler kurumsal olmayan nüfusun % 16,3'ünü oluşturmaktadır.
- Kurumsal olmayan nüfusun % 16'lık kısmı ise sürekli yoksulluk sınırının altında bulunmaktadır.
- Maddi yoksunluk üst düzeylerde yaşandığı takdirde sosyal dışlamaya yol açacak bir potansiyele sahiptir (Çakır, 2002: 84-85). Maddi yoksunluk oranı ise Türkiye'de % 59,2 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu da kurumsal olmayan nüfusun yarısından çoğunun sosyal dışlama tehdidi altında bulunduğunu göstermektedir.
- Kurumsal olmayan nüfusun % 60,6'sı kendi konutunda oturmaktadır.
- Bir konut sahibi olanların % 40,6'sı ise konutunda yaşam kalitelerini etkileyecek düzeyde sorunlar olduğunu belirtmiştir.
- Kurumsal olmayan nüfusun % 46,6'sı ısınma sorunu, % 61,3'ü taksit ödemeleri ve borçları olduğunu beyan etmiş olup; % 85,9'u evden uzak bir haftalık tatili, % 61,8'i beklenmedik harcamaları ve % 78,82'si eski mobilyaları yenilemek için yapılması gereken harcamaları karşılayamadığını ifade etmiştir.

Türkiye'deki yoksulluk rakamları ise genel olarak şu şekildedir:

Tablo 3.3: Gelire Dayalı Nispi Yoksulluk Sınırına Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları

	Yoksul Sayısı (Bin)	Yoksulluk Oranı (%)
2006	21.682	32,1
2007	20.320	29,7
2008	21.171	30,6
2009	21.740	30,8
2010	21.700	30,4
2011	21.519	29,7
2012	22.307	30,3

Kaynak: www.tuik.gov.tr, 2014.

Yoksul sayısı ve yoksulluk oranları minvalinde yoksul sayısı 2012 yılı itibarıyla 22,307,000 olup, oransal olarak toplumun yüzde 30'luk bir kesimine denk düşmektedir. Bir başka deyişle günümüzde Türkiye'deki nüfusun üçte biri yoksul bireylerden oluşmaktadır.

3.3. TÜRKİYE'DE YOKSULLUKLA MÜCADELEDE İZLENEN BAZI STRATEJİLER

Türkiye'de yoksullukla mücadelede izlenen stratejiler çeşitli olmakla birlikte bunların arasından uluslararası yönleri olması hasebiyle sosyal riski azaltma projesi, sosyal hizmetler çocuk esirgeme kurumu yardımları, sosyal riski azaltma projesi çerçevesinde uygulanan şartlı nakit transferi ve çalışmanın ana konusu olması nedeniyle mikro kredi incelenecektir.

3.3.1. Sosyal Riski Azaltma Projesi

Sosyal riski azaltma projesi 14 Eylül 2001 tarihinde kısa ve uzun vadeli yoksulluğun ortadan kaldırılması amacıyla Türkiye Cumhuriyeti hükümeti ile Dünya Bankası arasında imzalanan bir ikraz anlaşmasıdır (www.bornova.gov.tr, 2014). Söz konusu kısa ve uzun vadeli yoksulluğu ortadan kaldırılması amacıyla belirlenen hedeflerse şu şekildedir (WB,2001 PID:5 ve PAD:1'den aktaran Zabcı, 2003: 232):

- Sosyal riski hafifletme bağlamında krizin olduğu ekonomik bir atmosferde söz konusu krizden direkt etkilenen yoksullara anında ulaştırılabilecek şekilde gelir

desteği tedarik etmek.

- Sosyal risk yönetimi bağlamında yoksullarla devlet arasında iletişimi sağlayabilecek devlet kurumlarının sosyal açıdan mevcut kapasitelerini arttırmak.
- Sosyal riski hafifletme ve engelleme bağlamında temel sağlık ve eğitim hizmetlerinde kullanılmasına şartına bağlı olarak nüfusun en yoksul olan % 8’lik kısmına hitap edecek temel bir sosyal yardım sisteminin oluşturulması.
- Sosyal riski azaltma bağlamında gelir ve istihdam oluşturacak fırsatları yoksullar lehinde arttırmak.

3.3.2. Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Yardımları

Sosyal hizmetler sosyal yardımları şekillendiren önemli bir değişken olup, evdeki uzmanlarla ya da söz konusu uzmanlar olmadan sadece uzmanlaşmış kurumlarda ihtiyaç sahibi kişilerin yaşam kalitelerinin artırılmasını öngören uygulamalar bütünüdür (Şener, 2010: 15-16). Bu bağlamda SHÇEK da çeşitli görevler yüklenmekte olup söz konusu görevler 2828 sayılı kanun kapsamında şu şekilde özetlenebilir (SHÇEKK, Md.9):

- Politika ve hedeflere uygun bir şekilde plan ve programları hazırlayıp Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı adına ilgili kuruluşlar arasında eşgüdümü sağlamak
- Çocuk gelişimi için aile desteği sağlamak, bakıma muhtaç olan çocuk, özürlü ve yaşlı bireylerin tespiti
- Ebeveynleri çalışan çocuklar ve yurtdışındaki işçilerin çocuklarının bakımı için yatılı okullar işletilmesi
- Yoksulluk sınırının altındaki bireylere ayni ve nakdi yardımlarda bulunulması amacıyla ilgili program ve hizmetleri geliştirip uygulamak
- Toplum içerisinde gönüllü katılımın sağlanması ve bunun organizasyonu ile yardımda bulunmak isteyenlere yol göstermek
- Sosyal hizmetler alanında faaliyet gösteren vakıf dernekleri yönlendirici desteklerde bulunmak ve bütçelerinde yer alan kaynakların etkin ve verimli kullanılması amacıyla önerilerde bulunmak.

3.3.3. Şartlı Nakit Transferi

Şartlı nakit transferini şu şekilde özetlemek mümkündür (Doetinchem vd., 2008: 1): Şartlı nakit transfer programları belirli davranışsal şartları yerine getirme karşılığında yoksullara para verilmesini sağlamaktadır. Söz konusu koşullar çocukların okula devamlılığı, günü gelen aşıların yaptırılması ya da hamile kadınların sağlık tesislerine sıkça uğraması şeklinde olabilir. Şartlı nakit transferleri yoksulluğu azaltmayı temel ilke edinen sosyal programların yeni bir türüdür. Bir şartlı nakit transferi yoksullar için acil bir ek gelir sağlayarak yoksulluk üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. Yoksullar ise söz konusu parayı nasıl tasarruf edecekleri ya da harcayacakları yönünde kendi tercihlerini yapabilmektedirler. Bu programdan ayrıca uygulanan koşullara bağlı olarak transferi alan kişinin sağlığı, eğitimi ya da diğer sosyo-ekonomik refahı üzerine olumlu bir etkisinin olması beklenmektedir. Bundan dolayı şartlı nakit transferleri yoksullukla mücadelede nakit paraların kullanılması suretiyle gelişmiş sağlık ve eğitim hizmetlerini kullanarak beşeri sermayeyi kurmasının yanında yoksullukla da mücadele etmektedir. İşte bu nedenle de söz konusu transferler yoksulluğun bir nesilden diğerine aktarımını kırmak yönünde bir hedef gütmektedir.

Türkiye’de uygulanan şartlı nakit transferi programının gelişimi ve özellikleri ise şu şekillerde ifade edilebilir (Kaya, 2008: 139):

- 2001 yılında yürürlüğe girmiştir.
- Çankırı, Ankara-Keçiören, K. Maraş-Göksun, Zonguldak-Ereğli, Gaziantep-Yavuzeli ve Sinop-Durağan 2002 yılında pilot il olarak seçilmiş yerler olup, 2002 yılında uygulanmaya başlanmıştır.
- 2003 yılında ülke çapında yaygınlaştırılmıştır.
- Çocukların okul masraflarını karşılamak, yoksul ailelerin çocuklarına okuma imkanı sunmak, anne adaylarının doğum öncesi sağlık sorunlarını gidermek ve doktor kontrolünde doğum yapamayan ailelere ekonomik yardım yapmak programın temel amacıdır (www.eceabat.gov.tr, 2014).
- Türkiye’de bu programın yürütülmesi çerçevesinde sorumluluk verilen paydaşlar ilk ve orta öğretim kurumları ile sağlık ocaklarıdır.

3.3.4. Mikro kredi

Türkiye’de mikro kredi programı 1999 yılındaki deprem felaketi sonrası Kocaeli’de KEDV tarafından benimsenmiştir (www.anatolianartisans.org, 2014). TİSVA ise 11 Haziran 2003 tarihinde TGMP ismiyle Diyarbakır’da uygulanmaya başlanmıştır (israf.org, 2014).

3.4. TÜRKİYE’DE MİKROKREDİ UYGULAMALARI

Türkiye’de mikro kredi uygulamaları tek boyutlu değildir. Söz konusu uygulamalar alım süreçleri, mikro kredi çeşitleri, yasal dayanakları, krediye destek veren kuruluşlar ile kredi veren kuruluşlar gibi karmaşık bir yapıya sahiptir.

3.4.1. Türkiye’de Mikro kredi Veren Kuruluşlar

Türkiye’de mikro kredi veren kuruluşlar Maya mikro kredi işletmesi vasıtasıyla KEDV ve doğrudan bir şekilde mikro kredi veren TİSVA’dır.

3.4.2. Türkiye’de Mikro kredi Alım Süreci

Mikro kredi veren kuruluşlardan biri olan TİSVA’da kredi süreci şu şekilde işlemektedir (www.ekonomiyekadimgucu.com, 2014):

- Kredi talebinde bulunmak isteyen kadınlar bir araya gelerek beşer kişilik grup oluştururlar.
- TİSVA söz konusu kadınlara üç gün boyunca eğitim verir.
- Başvuran kadınlar tanınmaya çalışılır.
- Olumlu bir intiba edinilmesi halinde TİSVA krediyi kadınlara verir.
- Kadınlar tasarladıkları işe başlar.
- Nihayetinde 46 haftalık bir periyot dahilinde alınan borç TİSVA’ya düzenli olarak geri ödenir.

Bir diğer mikro kredi kuruluşu olan KEDV’de ise söz konusu süreç şu şekilde süregelmektedir (www.anneysen.com, 2014):

- Kadınlar 3-10 kişiden oluşan dayanışma grubu oluştururlar ve kredi bahsi geçen

gruba verilir.

- Verilmek istenen kredi miktarının x olduğu varsayımı altında kredi miktarı şu aralıklarda yer alır: $100 \leq x \leq 900$.
- Kredi ödemeleri aylık olarak yapılmakta olup, vadeleri 3 ay ile 12 ay arasında değişmektedir.
- Dayanışma grubunda bulunan her kadın aldığı kredinin yüzde onluk kadar bir kısmını grubun tasarrufunda bulunan bir hesaba yatırır.
- Kredi alan bir birey tekrar kredi talebinde bulunduğunda alacağı kredi önceki kredinin dörtte biri kadar artar.
- Dayanışma grubunda bulunan bireylerin ipotek gösterebilmeleri durumunda bireysel iş yapma kredileri ve iş kurma kredileri alabiliyorken, temerrüde düşmeden düzenli olarak ödeme yapan bireyler için çeşitli faturalar için acil ihtiyaç kredisi tedarik edilmektedir.

3.4.3. Mikrokredinin Yasal ve Anayasal Boyutları

Mikrokredinin diğer ülkelerde olduğu gibi hukukla ilgili dayanakları vardır. Bu dayanakları hukuki ve anayasal boyutlarda irdelemek mümkündür.

Mikrokredinin hukuki boyutlarını şu şekilde ifade etmek mümkündür (COMCEC, t.y.: 20-21):

- Hukuki dayanaklardan ilki 5411 sayılı bankacılık kanunudur. Söz konusu kanunda mikrokredi veren mikrofinans işletmelerinin bunları ayrı bir kanunla değil, şubeleri vasıtasıyla gerçekleştirdiği öngörülmektedir.
- Mikrokredinin bir diğer hukuki dayanağı ise 90 sayılı ödünç para verme işlemleri hakkında KHK'dir. Söz konusu kararname faiz geliri elde etmek isteyen birimlerin yürüttüğü faaliyetlerinin denetimi ve düzenlenmesidir (KHK/90). Dolayısıyla bu kararnamede mikrokredi faaliyetlerinin yapısının kurumsal bir çerçeveye oturtulması hedeflenmektedir.
- 5253 sayılı dernekler kanunuysa dernek üyelerine çeşitli şekillerde kredi sunulabilmesi yönünde sandık oluşturmalarına izin verilerek mikrokredi uygulamalarına imkan tanınmış olup, söz konusu kanunun 21. maddesiyle de yurt dışından gelecek ayni ve nakdi yardımların da önü açılmıştır

(COMCEC,t.y.’den aktaran Ateş ve Öğütoğulları, 2012: 45).

- 1163 sayılı kooperatifler kanununda da kooperatiflerin üyelerine kredi kullandırabilmeleri minvalinde mikrokrediye ilişkin yasal yapı sağlanmış olmaktadır.
- KEDV ve TİSVA örneklerinden hareketle kendi amaçları paralelinde ticari işletme kurup, bu yolla mikrofinansman sağlayabilmektedir.
- 22 Şubat 2005 tarihinde 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu’nun altıncı maddesine mikrokredinin yoksullara tahsis edilmesi yönündeki hükmüyle de bu alanda bir yenilik sağlanmıştır (Altay, 2007b: 65).

Mikrokredinin dayandığı anayasal dayanaklar ise şunlardır (www.izmirözelidare.gov.tr, 2014):

- 1982 Anayasası’nın başlangıç bölümlerinde “.....*Her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak milli kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu.....*” hükmü yer almaktadır.
- 1982 Anayasası’nın 2. Maddesinde ise “*Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, ... sosyal bir hukuk devletidir.*” hükmü yer almaktadır.
- Yine aynı anayasanın 50. Maddesinin ikinci fıkrasında “*Küçükler ve Kadınlar ile bedeni ve ruhi yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar.*” hükmü yer alır.

Bu noktadan hareketle Anayasanın başlangıç bölümü, ikinci maddesi ve ellinci maddesiyle mikrokredi anayasal olarak daha sağlam zemine oturtulabileceği ve dolayısıyla mikrokredinin bir refah devleti uygulaması olduğu görülür.

3.4.4. Türkiye’de Mikrokredi Çeşitleri

Türkiye’de verilen mikrokrediler şu şekildedir (TGMP, 2011: 3-6):

- **Temel Kredi:** Tüm üyelerin faydalanabildiği bir kredi türüdür.
- **Sözleşmeli Kredi:** Kredilerin geri ödenmesinde zorluk yaşandığı esnada verilen bir kredi türüdür.

- **Girişimci Kredisi:** Nitelikli ve işini büyütmek isteyen üyelerin faydalandırıldığı bir kredidir.
- **Mücadeleci Vatandaş Kredisi:** Dilencilere ve evsiz oldukları için sokaklarda yaşamak zorunda kalan bireylere verilen kredidir.
- **Mikro sigorta:** Mikrokrediden faydalanan bireylerin beklenmedik kazalara karşı 1 TL karşılığında 10000 TL teminat aldıkları bireysel kaza sigortasıdır.
- **Hayvancılık Kredisi:** Sığır yetiştiriciliği konusunda deneyimi olan üyelere verilen kredidir.
- **Gönüllü Tasarruf:** Üyeler arasından tasarruf yapmak isteyen olduğu takdirde haftalık toplantılar esansında 1 TL vermeleri karşılığında acil ihtiyaçların karşılanabilmesinin garanti altına alınmaya çalışıldığı bir kredi türüdür.

Bahsi geçen krediler dışında üç kredi türünden daha söz etmek mümkündür (tgmp.net, 2014):

- **Sosyal Kalkınma Kredisi:** Kahve, kozmetik ürün ve temizlik malzemesi gibi maddeleri satmak isteyen üyelere yönelik sunulmuş bir kredi türüdür.
- **İletişim Kredisi:** Üyelerin cep telefonunu taksitli olarak satın alabilmeleri amacıyla verilen bir kredidir.
- **Mikrokonut:** Üyelerin konutlarını beklenmedik kazalara karşı savunmak amacıyla arz edilen bir kredidir.

Maya mikrokredi işletmesinin ise vermiş olduğu kredilerse şu şekildedir (Öner, 2007: 96-98'den aktaran Ören vd., 2012: 323):

- **Grup Kredisi:** Halihazırda bir işi olan ve söz konusu bu işi geliştirmek isteyenlere verilen kredilerdir.
- **Bireysel Kredi:** İş kurma ya da geliştirmeyi desteklemeye yöneliktir.
- **İhtiyaç Kredisi:** Acil ihtiyaçlar için verilen kredilerdir.

Bu kredilerden ayrı olarak üniversite öğrencilerine verilmek üzere eğitim kredisi ve bireysel emeklilik sistemi üzerinde hala çalışılmaktadır (tgmp.net, 2014).

Mevzu bahis olan kredilerin vadeleri ise aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3.4: Mikrokredi Vadeleri

Kredi Türleri	Vade
Sözleşmeli Kredi	-
Girişimci Kredisi	46 Hafta
Mücadeleci Vatandaş Kredisi	Duruma Bağlı
Mikrosigorta	-
Hayvancılık Kredisi	26 Hafta
Gönüllü Tasarruf	-
Sosyal Kalkınma Kredisi	46 Hafta
İletişim Kredisi	40-46 Hafta
Temel Kredi	46 Hafta
Mikrokonut	-

Kaynak: tgmp.net, 2014.

Maya'nın sunduğu kredilerin vadeleri ise şu şekildedir:

Tablo 3.5: Maya Mikrokredi Vadeleri

Kredi Türleri	Vade
Grup Kredisi	3-8 Ay
Bireysel Kredi	3-12 Ay
İhtiyaç Kredisi	2-6 Ay

Kaynak: Öner, 2007: 96-98'den aktaran Ören vd., 2012: 323.

3.4.5. Türkiye'de Mikrokrediye Destek Veren Kuruluşlar

Türkiye'de mikrokrediye destek veren gerçek ve tüzel kişilikler şunlardır (tgmp.net, 2014):

- **HSBC:** TİSVA ve MAYA ile 30'dan fazla şehirde ve 2500 mikrokredi kullanıcısına destek vermektedir (www.hsbc.com, 2014).
- **Citibank:** Mikrofinans çevrelerine 40 milyon dolar bağış ve yardım yapmış, 50 ülkede dar gelirli ailelerin kalkınmasına olanak sağlamış ve KEDV ile birlikte şirket eğitimi programı verme yönünde mikrokrediye destekte bulunmuştur (www.citibank.com.tr, 2014).
- **Whole Planet Foundation:** Bu kuruluş mikrokredi ve diğer yenilikçi finansal araçlar vasıtasıyla yoksul insanların refahını iyileştirerek gelişmekte olan ülkelerde yoksullukla mücadeleye odaklanmış kar amacı gütmeyen bir kuruluştur (www.wholeplanetfoundation.org, 2014).

- **Açık Toplum Vakfı:** Finansmanını George Soros'un yaptığı vakfın Türkiye Direktörü Hakan Altınay mikrokredi konusunda çeşitli raporların yayınlanacağını ve TİSVA'ya gerekli desteğin verileceğini belirterek (www.usakgundem.com, 2014) mikrokrediye gereken alakanın verileceğini ifade etmiştir.
- Çeşitli belediyelerin de mikrokrediye desteği söz konusudur.
- Kaynakların önemli bir kısmını ise bağışçılar oluşturmaktadır.

3.4.6. Türkiye’de Mikrokredi Uygulamalarına İlişkin Sonuçlar

Türkiye’de mikrokredi uygulamalarına ilişkin sonuçlar Doğu Anadolu Bölgesi, İç Anadolu Bölgesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Karadeniz Bölgesi, Akdeniz Bölgesi, Ege Bölgesi ve Marmara Bölgesi’nde verilen ve tahsil edilen kredilerin karşılaştırılmasıyla anlaşılabilir.

3.4.6.1. Doğu Anadolu Bölgesi Mikrokredi Uygulamasına İlişkin Sonuçlar

TGMP şubelerinin üye sayısı, kredi alan üyeleri, tahsilat ve dağıtım toplamaları dikkate alınarak Doğu Anadolu Bölgesi’nde mikrokrediyle ilgili sonuçlar tablo 3.6’da yer almaktadır.

Tablo 3.6: Doğu Anadolu Bölgesinde 01.01.2014-05.05.2014 Tarihleri Arasında Mikrokredi Kullanımı

	Üye Sayısı	Kredi Alan Üye	Toplam Tahsilat (Bin TL)	Toplam Dağıtım (Bin TL)
Malatya	734	520	1898.203.52	2391.234.94
Erzincan	763	537	2127.125.98	2727.264.61
Elazığ	955	594	2741.664.77	3292.460,75
Erzurum	330	283	355.531.09	622.759.3
Muş	552	385	1042.800.58	1331.555.9
Hakkari	510	278	574.817.94	762.673
Iğdır	435	306	593.293.33	776.243.23

Kaynak: tgmp.net, 2014’teki verilerden derlenerek hazırlanmıştır.

Tablo 3.6'ya bakıldığında Doğu Anadolu Bölgesi'nde mikrokredi alan üye sayısının 2903; dağıtılan mikrokredi toplamının 11.904.191.73 TL ve toplam tahsilatın 9.333.437.21 TL olduğu görülecektir.

3.4.6.2. İç Anadolu Bölgesi Mikrokredi Uygulamasına İlişkin Sonuçlar

TGMP şubelerinin üye sayısı, kredi alan üyeleri, tahsilat ve dağıtım toplamaları dikkate alınarak İç Anadolu Bölgesi'nde mikrokrediyle ilgili sonuçlar tablo 3.7'de yer almaktadır.

Tablo 3.7: İç Anadolu Bölgesinde 01.01.2014-05.05.2014 Tarihleri Arasında Mikrokredi Kullanımı

	Üye Sayısı	Kredi Alan Üye	Toplam Tahsilat (Bin TL)	Toplam Dağıtım (Bin TL)
Eskişehir	1068	654	2.729.348.97	3.244.573.89
Konya	650	455	1.064.180.18	1.368.205
Karaman	741	508	844.288.07	1.180.603.04
Ankara	466	291	1.734.908.02	1.978.074.83
Aksaray	551	408	1.251.432.39	1.610.226
Niğde	794	535	2.135.939.12	2.815.003.46
Çankırı	490	347	1.558.419.93	1.862.028.4
Kırıkkale	1246	1041	2.056.437.94	2.915.029.91
Kırşehir	762	517	1.749.947.67	2.237.528
Yozgat	637	500	1.579.490.33	1.923.031.9
Kayseri	817	530	2.357.119.93	2.894.719.95
Sivas	635	476	1.732.147.5	2.393.757.86

Kaynak: tgmp.net, 2014'teki verilerden derlenerek hazırlanmıştır.

Tablo 3.7'ye bakıldığında İç Anadolu Bölgesi'nde mikrokredi alan üye sayısının 6262; dağıtılan mikrokredi toplamının 26.422.782.24 TL ve toplam tahsilatın 20.793.660.05 TL olduğu görülecektir.

3.4.6.3. Güneydoğu Anadolu Bölgesi Mikrokredi Uygulamasına İlişkin Sonuçlar

TGMP şubelerinin üye sayısı, kredi alan üyeleri, tahsilat ve dağıtım toplamaları

dikkate alınarak Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde mikrokrediyle ilgili sonuçlar tablo 3.8'de yer almaktadır.

Tablo 3.8: Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 01.01.2014-05.05.2014 Tarihleri Arasında Mikrokredi Kullanımı

	Üye Sayısı	Kredi Alan Üye	Toplam Tahsilat (Bin TL)	Toplam Dağıtım (Bin TL)
Kilis	83	56	55.724.73	82.850
Gaziantep	3138	2341	7.031.779.1	8.826.311.97
Şanlıurfa	3909	2508	9.257.267.75	11.428.193.43
Adıyaman	575	394	1.187.718.88	1.539.011.05
Diyarbakır	8414	5406	37.115.899.95	42.957.437.16
Mardin	2065	1349	4.215.813.18	5.275.361.79
Batman	939	573	2.414.507.38	2.893.173.26
Siirt	355	266	856.073.86	1.104.720.5
Şırnak	304	220	346.178.63	504.109

Kaynak: tgmp.net, 2014'teki verilerden derlenerek hazırlanmıştır.

Tablo 3.8'e bakıldığında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde mikrokredi alan üye sayısının 13113; dağıtılan mikrokredi toplamının 74.611.168.16 TL ve toplam tahsilatın 62.480.963.46 TL olduğu görülecektir.

3.4.6.4. Karadeniz Bölgesi Mikrokredi Uygulamasına İlişkin Sonuçlar

TGMP şubelerinin üye sayısı, kredi alan üyeleri, tahsilat ve dağıtım toplamaları dikkate alınarak Karadeniz Bölgesi'nde mikrokrediyle ilgili sonuçlar tablo 3.9'da yer almaktadır.

Tablo 3.9: Karadeniz Bölgesinde 01.01.2014-05.05.2014 Tarihleri Arasında Mikro kredi Kullanımı

	Üye Sayısı	Kredi Alan Üye	Toplam Tahsilat (Bin TL)	Toplam Dağıtım (Bin TL)
Zonguldak	720	479	1.704.368.5	2.042.961.09
Kastamonu	475	339	683.308.39	939683
Sinop	261	198	451.095.29	638.232.87
Çorum	559	370	1.810.515.64	2.181.550.83
Samsun	1239	957	2.095.196.37	2.912.857.62
Amasya	603	410	1.427.764.06	1.739.361.97
Tokat	744	513	2.081.102.52	2.421.044.2
Ordu	393	254	594.566.28	788.592.16
Trabzon	457	322	1.253.517.77	1.490.264.13
Rize	685	528	1.677.686.64	2.108.859.55
Artvin	625	447	1.012.691.9	1.361.619

Kaynak: tgmp.net, 2014'teki verilerden derlenerek hazırlanmıştır.

Tablo 3.9'a bakıldığında Karadeniz Bölgesi'nde mikro kredi alan üye sayısının 4817; dağıtılan mikro kredi toplamının 18.625.026.42 TL ve toplam tahsilatın 14.791.813.36 TL olduğu görülecektir.

3.4.6.5. Akdeniz Bölgesi Mikro kredi Uygulamasına İlişkin Sonuçlar

TGMP şubelerinin üye sayısı, kredi alan üyeleri, tahsilat ve dağıtım toplamaları dikkate alınarak Akdeniz Bölgesi'nde mikro krediyle ilgili sonuçlar tablo 3.10'da yer almaktadır.

Tablo 3.10: Akdeniz Bölgesinde 01.01.2014-05.05.2014 Tarihleri Arasında Mikrokredi Kullanımı

	Üye Sayısı	Kredi Alan Üye	Toplam Tahsilat (Bin TL)	Toplam Dağıtım (Bin TL)
Burdur	963	657	1.444.289.42	1.920.005.65
Isparta	715	496	1.501.081.61	1.902.621.6
Antalya	384	217	457.290.96	631.355.44
Mersin	385	322	463.244.32	657.013.7
Adana	272	891	1.317.571.89	1.927.922.62
Kahramanmaraş	6251	4246	11.933.306.7	16.113.190.38
Hatay	2585	1829	4.479.735.67	5.923.287

Kaynak: tgmp.net, 2014'teki verilerden derlenerek hazırlanmıştır.

Tablo 3.10'a bakıldığında Akdeniz Bölgesi'nde mikrokredi alan üye sayısının 8658; dağıtılan mikrokredi toplamının 29.075.396.39 TL ve toplam tahsilatın 21.596.520 TL olduğu görülecektir.

3.4.6.6. Ege Bölgesi Mikrokredi Uygulamasına İlişkin Sonuçlar

TGMP şubelerinin üye sayısı, kredi alan üyeleri, tahsilat ve dağıtım toplamaları dikkate alınarak Ege Bölgesi'nde mikrokrediyle ilgili sonuçlar tablo 3.11'de yer almaktadır.

Tablo 3.11: Ege Bölgesinde 01.01.2014-05.05.2014 Tarihleri Arasında Mikrokredi Kullanımı

	Üye Sayısı	Kredi Alan Üye	Toplam Tahsilat (Bin TL)	Toplam Dağıtım (Bin TL)
İzmir	526	363	1.246.108.43	1.593.153.75
Aydın	3410	2597	5.845.578.83	7.843.631.48
Muğla	1228	899	2.480.066.42	3.295.611.25
Denizli	1070	835	2.106.138.06	2.853.223.5
Manisa	502	321	722.281.31	939.550.25
Kütahya	206	163	219.796.42	335.659.75
Afyonkarahisar	627	345	1.202.184.78	1.548.523.43

Kaynak: tgmp.net, 2014'teki verilerden derlenerek hazırlanmıştır.

Tablo 3.11'e bakıldığında Ege Bölgesi'nde mikrokredi alan üye sayısının 5523; dağıtılan mikrokredi toplamının 18.409.353.41 TL ve toplam tahsilatın 13.822.154.25 TL olduğu görülecektir.

3.4.6.7. Marmara Bölgesi Mikrokredi Uygulamasına İlişkin Sonuçlar

TGMP şubelerinin üye sayısı, kredi alan üyeleri, tahsilat ve dağıtım toplamaları dikkate alınarak Marmara Bölgesi'nde mikrokrediyle ilgili sonuçlar tablo 3.12'de yer almaktadır.

Tablo 3.12: Marmara Bölgesinde 01.01.2014-05.05.2014 Tarihleri Arasında Mikrokredi Kullanımı

	Üye Sayısı	Kredi Alan Üye	Toplam Tahsilat (Bin TL)	Toplam Dağıtım (Bin TL)
İstanbul	3841	2677	4.613.783.92	6.510.474.49
Kırklareli	496	408	789.702.23	1.110.637.36
Edirne	503	463	450.941.81	777.410.5
Kocaeli	446	293	499.986.24	702.266.5
Sakarya	573	444	487.050.19	758.571.05
Bilecik	1414	929	2.100.401.69	3.102.065.25
Bursa	3092	2029	5.756.161.14	7.527.177.79
Çanakkale	36	31	6.443.3	28.900
Balıkesir	1276	726	1.912.645.95	2.472.858.61

Kaynak: tgmp.net, 2014'teki verilerden derlenerek hazırlanmıştır.

Tablo 3.12'ye bakıldığında Marmara Bölgesi'nde mikrokredi alan üye sayısının 8000; dağıtılan mikrokredi toplamının 22.990.361.55 TL ve toplam tahsilatın 16617116,47 TL olduğu görülecektir.

3.5. TÜRKİYE MİKROKREDİ UYGULAMALARINA İLİŞKİN GENEL DEĞERLENDİRME

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu zamanda Osmanlı Devleti'nden miras olarak aldığı en önemli sorunlardan biri de yoksulluk olagelmıştır. Özellikle birinci dünya savaşı ve Kurtuluş Savaşı sonrasında savaşların yarattığı maliyetler, bireylerin refahını

düşürmüş kültürel, bilimsel faaliyetler bir yana açlık sınırlarında yaşayan kitlesel yığınlar ortaya çıkmıştır. Yoksullukla ilgili bu tür sorunları devralan Türkiye Cumhuriyeti bunun için çeşitli çözümler bulmaya çalışmıştır. Bu paralelde hukuki çözümler üretilmeye çalışılmış ve yoksulluğun olumsuz etkileri ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Ancak istikrarlı bir denge tutturulamamıştır. Bir başka deyişle yoksulluğu önlemeye yönelik hukuki çözümler içinde bulunulan dönemin sorunlarını çözmüş, sonraki yıllarda da yoksulluk devam etmiştir. Bunun temel sebepleri de hükümetlerin yoksulluk sorununa Atatürk dönemi sonrasında yeterince önem verilmemesi ve yoksul kesimlerin bir anda yoksullaşmayıp yoksulluğu ailelerinden miras olarak almalarıdır. Daha doğrusu Türkiye’de hem birey bazında hem de devlet bazında bir kronik yoksulluk sorunu mevcuttu. Günümüz Türkiye’sinin bireyleri de 21. yüzyıla yaklaşıldığı vakit bu sorunu ailelerinden önceki nesillerin yaptığı gibi yoksulluğu devralmışlardır.

2001 ekonomik krizi ve 11 Eylül olaylarının patlak vermesiyle uluslararası işbirliği ihtiyacının giderek artması Türkiye’nin de dünyayla entegre olması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Uluslararası terörün çözülmesi bağlamında bireylerin grup bazında tanınmasından ziyade kendi bireysel kimlikleriyle tanınması anlayışı yaygınlık kazanmıştır. İşte böyle bir ortamda dünyayla entegre olma anlayışı içerisinde Türkiye de bireylere daha fazla önem göstermeye başlamıştır. Bu önem çerçevesinde bireyi daha da çok ön plana çıkartacak olan demokratik tedbirler alınmış, meritokrasi anlayışı devlet kadrolarına eleman alımında öncelikler arasına yerleştirilmiş ve geçmişten kalan bir miras olan yoksulluk problemine biraz daha önem vermeye başlanmıştır.

Türkiye’de mikrokredi uygulamasında başlangıçta verilen kredilerin olumlu bir şekilde kullanılması mikrokrediye olan ilgiyi arttırmıştır. Türkiye’de mevcut bulunan TİSVA ve KEDV mikrofinans kuruluşları da bu çerçevede faaliyetlerini arttırmış ve kredi alabilecek popülasyonun kapsamını geliştirmiş ve halen geliştirmek yolunda ilerlemektedirler. Söz konusu kuruluşlar bu kapsamı genişletirken, kredi değerlendirmesinde bireyi yakından bire bir olarak tanımakta ve bu sayede varlık durumları hakkında daha güvenilir bilgiler elde edebilmektedirler. Böylelikle de ahlaki tehlike, ters seçim gibi finansal sektörde olumsuz ekonomik olaylara sebebiyet verebilecek unsurları bertaraf edebilmektedirler. Mikrokredinin Türkiye’de yaygınlık

kazanması ve başarılı bir şekilde ilerleyip popülaritesinin artmasının bir nedeni olarak bunun gösterilebilmesi mümkündür.

Kapsamı genişletilen finansal bir hizmetin hukuki dayanaklarının olmaması düşünülemez. Dolayısıyla resmi her finansal sistemin nasıl bir hukuki düzenlemesi varsa mikrokredi hizmetlerinin de bir hukuki dayanağının olması gerekmektedir. Bu kapsamda mikrokredi için çeşitli hukuki düzenlemelerin de yapılmaz kaçınılmaz olacaktır. 5411 sayılı bankacılık kanunu, 90 sayılı kanun hükmünde kararname, 5253 sayılı dernekler kanunu, 1163 sayılı kooperatifler kanunu, 5302 sayılı il özel idaresi kanunu gibi hukuki düzenlemeler mikrokredinin yasal zemininin oluşturulmasında bir çerçeve oluşturmuştur. Ancak mikrokredinin hukuki çerçevesine bakıldığında anayasal bir zemine hitap ettiği de görülebilir. Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal bir hukuk devletinin olmasının koşulu bireylerin minimum düzeyde yaşamlarını sürdürmeye yetecek onurlu bir yaşam sürmesinden geçmektedir. Bireyin bunu elde edebilmesinin en önemli koşullarından birisi de devletin bireylere kamusal ve özel alanlarda istihdam yaratabilmesinden geçmektedir. Sosyal hukuk devleti ve onurlu bir yaşam sürme unsurları 1982 Anayasası'nda yer aldığına ve mikrokredinin bireylerin iş sahibi olup ekonomik anlamda güç elde edebilmesi yönünde bir araç olduğu düşünüldüğünde mikrokredinin bir refah devleti aracı olduğu görülecektir. Dolayısıyla bu yönüyle mikrokredinin spesifik olarak bir anayasa unsuru olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Mikrokredi türlerine bakıldığında ise bireysel ve kolektif alanlara yayıldığı görülmektedir. Ayrıca amacına uygun olarak da sosyal tabanlı bir yönü olduğu da ifade edilebilir. Girişimci kredisi liberal ekonominin bir unsuru olan girişimciliğe hitap etmekte ve serbest piyasa ekonomisinin verimliliğine katkıda bulunan rekabet unsurunun güçlenmesine katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda etkin bir piyasa için gerekli olan bir kredi olduğu görülecektir.

Temel kredi ise yoksulluk sınırı ve altında yaşayanlar için bir fırsat niteliğinde belirmektedir. Çünkü mikrokrediden faydalanmanın ilk adımı niteliğindedir. Bir başka deyişle ekonomik refaha açılan bir basamak görevi görmektedir. Bunun sebebi de ilk giriş kredisi olmasıdır.

Türkiye'de hayvancılık kırsal bölgelerde temel geçim kaynağı olarak bilinmektedir. Dolayısıyla bu bölgelerde hayvancılık üzerinde bir nevi uzmanlaşma görülmesi muhtemeldir. Hayvancılık konusunda uzmanlaşmış bireylerin mikrokredi adı

altında hayvancılık kredisi verilmesi söz konusu kredinin geçerli olduğu piyasayı etkin bir konuma getirmekte işlevsel olabilme potansiyeline sahiptir.

Sosyal amaçların gerçekleştirilmesine yönelik olarak da sosyal kalkınma ve mücadeleci vatandaş kredileri oldukça fazla önem arz etmektedir. Özellikle mücadeleci vatandaş kredisi asgari geçim düzeyini sağlayabilmek için dilenmekten başka yolu kalmayan insanlara onurlu bir hayat sürebilme yolunda ciddi bir fırsat sağlamaktadır. Sosyal kalkınma kredisi ise son yıllarda hızla büyüyen bir sektör olan perakende sektörüne temizlik, kozmetik ve kahve gibi temel ürünleri satarak girmek isteyen bireyler için uygun bir kredi türüdür.

Cep telefonlarının yaygınlaşması günümüzde iktisadi işlemlerin hızlanmasının bir vesilesi olmuştur. Bundan daha da önemlisi artık çoğu bireyin mülkiyetinde olmazsa olmaz bir koşul haline gelmiştir. Fakat henüz açlık sınırını aşamamış bireylerin de olduğu dikkate alındığında cep telefonu söz konusu bireyler için ihtiyaçlar hiyerarşisinde doğal olarak en son sıraları işgal etmektedir. Mikro kredi kullanan bir bireyin de kendi iktisadi işlemlerini yürütebilmek için de ayrıca bir öneme sahiptir. Dolayısıyla söz konusu durumlarda iktisadi işlemleri hızlandırmak ve satış anlamında işlem hacmini yükselterek gelir elde edilmesinin önünü açmak amacıyla iletişim kredisi kullandırılarak bir yandan sosyal amaçlara öte yandan da ekonomik amaçlara hitap edilmektedir.

Bireysel kredilerle bir yandan toplumun bireysel yönüne odaklanılırken diğer yandan da grup kredisiyle kolektivist; yani toplumcu yapıya vurguda bulunmaktadır. Bir başka deyişle bireysel ve grup krediler ne tam bir liberalizm ne de tam bir kolektivist yapıda değildir.

Bu kredilerin kullanılması esnasında bazı sorunların ortaya çıkacağı da öngörülmüştür. Bu amaçla da mikrokonut, mikrosigorta ve gönüllü tasarruf gibi cüzi ücretlerle bireylerin kendilerini olması muhtemel tehdit ve tehlikelere karşı korunması amaçlanmıştır.

Bu kredilerden ayrı olarak da üniversite öğrencilerinin eğitimlerini devam ettirirken maddi anlamda herhangi bir problem yaşamamaları için eğitim kredisi ve bireylerin işlerini devam ettiremeyecek bir fiziksel düzeye geldiklerinde gelir durumlarını sürdürebilmelerine olanak tanıyacak bireysel emeklilik sistemi üzerinde de ayrıca çalışılmaktadır.

Bu kredilerin vadeleri de genel olarak 46 hafta civarındadır. Kredilerin uzun vadeli olması mikrokredi kullanıcıları için bir avantajdır. Avantaj olmasının sebebi ise mikrokredi kullanıcılarının giriştikleri işlerde düzenli gelir elde edecek sistemi kurmalarının zaman alabilecek olmasından kaynaklanmaktadır.

Mikrokredinin gelişip yaygınlaşabilmesi için sadece devlet kuruluşlarının değil; özel kuruluşların da destek vermesi gerekmektedir. Mevcut durumda özel kuruluşların sayısı fazla yeterli değildir. Destek genellikle kamu kurumu kökenli olmaktadır.

Belirtilenler ışığında mikrokredi uygulamalarının çeşitli bölgelerde haftalık raporlar halinde yansıtılmasından hareketle mikrokredi kullanımının yaygınlaştığı anlaşılabilmektedir.

Türkiye'nin son 30 yıldır yaşadığı sorunlardan biri olan terör sorunun yoğunlaştığı bir bölge olan Güneydoğu Anadolu Bölgesinde çeşitli örgütlerin merkez olarak kullandıkları Diyarbakır şehri bölgenin en fazla kredi alan üye sayısına sahip şehridir. Terör ve teröristle mücadelenin farklı olduğunun kabul edildiği günümüz konjonktüründe mikrokredinin bu şekilde yaygınlaşması terörün azaltılmasında bir araç olarak kullanılabilir.

Gelişmişlik açısından geride bulunan bir diğer bölge olan Doğu Anadolu Bölgesi ise kredi kullanımının yaygınlaştığı bir diğer bölgedir. Doğu Anadolu Bölgesi'nde kredi kullanan üye sayısı Güneydoğu Anadolu'ya göre daha azdır. Bu bölgede yaşayıp kredi kullanan bireyler aldıkları kredinin yarısı ve yarısından daha fazlasını geri ödeyebilmişlerdir. Tablolara bakılarak temerrüde düşen bireyin olup olmadığı anlaşılsa da geri ödemelerdeki hatırı sayılır rakamlar bölgede mikrokredi işlemlerinin bireylerin geliri açısından başarılı olduğu sonucuna ulaşılmasını sağlayabilir. Bu perspektiften bakıldığında Doğu Anadolu ve İç Anadolu Bölgelerinde dağıtılan mikrokredinin yaklaşık % 78'i, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaklaşık % 83'ü, Karadeniz Bölgesi'nde yaklaşık % 79'u, Akdeniz Bölgesi'nde % 74'ü, Ege Bölgesi'nde yaklaşık % 75'i ve Marmara Bölgesi'nde yaklaşık % 72'si geri ödendiği görülecektir.

Mikrokredinin Türkiye uygulamalarında kredilerin geri ödenmesi ise Türkiye'de yoksul kesimi oluşturan bireylerin ahlaklı ve borcuna sadık bir karakterde

olduğunu göstermektedir. Temerrüde düşen banka müşterilerinin sayısının çok olduğu dikkate alındığında mikrokreditin yoksul kesimlere yönelik olarak genişletilmesi gelecek yıllarda bu bireylerin gelirlerini arttıracakları varsayımından hareketle banka müşterilerinin günümüzdeki kadar temerrüt olaylarıyla karşı karşıya kalmayacaklarının da olası bir göstergesidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yoksulluk ortaya çıktığında toplumların günlük yaşamlarına bir sorun sarmalı yaratmalarına neden olabilecek kadar ciddi bir konudur. Ancak unutulmamalıdır ki yoksulluk bir neden değil bir sonuçtur. Bir başka deyişle yoksulluk sebepsiz yere ortaya çıkan bir sorun değildir. Ekonomik ve mali, sosyal ve siyasi perspektiflerden yoksulluk olgusu incelendiğinde söz konusu perspektifler kapsamında yaşanan sıkıntıların yoksulluğa sebebiyet verdiği görülmektedir.

Devlet, bireylerin asgari ihtiyaçlarının ne olduğunu belirlemelidir. Bu noktada söz konusu devletin bir refah devleti olması varsayımından hareketle yola çıkıldığında, bireylerin asgari ihtiyaçlarını belirleyemeyen bir devlet mutlak yoksulluğa sebebiyet verecektir.

Yoksulluğun nasıl tanımlandığı da büyük önem arz etmektedir. Eğer ki yoksulluk temel ihtiyaç maddelerinin de olmadığı; örneğin sadece su ve ekmeğin yoksulluk sınırı olarak kabul edildiği bir ülkede nispi yoksulluğun su ve ekmek satın alacak bir düzeyin altı olarak kabul edilir ki bu durum sosyal rahatsızlıklara sebep verebilir. Dolayısıyla tüm toplumun ortak olarak mutabakata varacağı bir düzey belirlenmelidir ki nispi yoksulluk sınırı belirlenmeli ve bu yönde gereken tedbirler alınmalıdır.

Günümüzde birçok hastalığın tedavisi bulunmaktadır. Ama grip, ateş, nezle ve öksürük gibi en temel hastalıkların bile tedavisini bile elde edemeyecek güçte bir durum da muhakkak ki söz konusu olabilmektedir. İşte böyle bir yoksulluk da insani yoksulluk anlamına gelmektedir. İnsani yoksulluğu da sadece hastalıklarla sınırlamak doğru bir yargı olmamaktadır. Yetersiz beslenme, okuma-yazma oranının çok düşük olması da bir insani yoksulluktur. Söz konusu olan durumların ortaya çıktığı bir ülkede sosyal, siyasi ve ekonomik problemlerin de ortaya çıkması kaçınılmaz olacaktır. Bunun temel sebebi de en basit ihtiyaçlarını bile karşılayamayacak durumda olan insanların oy vermek, toplumda yeni yetişecek olan fertlerin; yani söz konusu ihtiyaçlarını karşılayamayan bireylerin sahip oldukları çocukların eğitimlerinin sağlanması, vb. gibi önemli sosyal, siyasi ve ekonomik vazifelerin yerine getirilmesinde sakıncalar ortaya çıkarabilmektedir. Oy verme işlemini gerçekleştirecek seçmenin en temel ihtiyaçlarını karşılayamaması seçmen ilgisizliğine yol açacak ve kamu ekonomisinde bir verimsizlik olarak belirecektir. Yanlış tercih yapan seçmenin iktidara getirdiği bir parti yanlış

ekonomik ve siyasi kararlarla sosyal rahatsızlıklara sebebiyet verebilme potansiyeline sahip olabilir.

Mevzubahis olan yoksulluk konusu kent ve kır düzeyinde de ortaya çıkabilmektedir. İster kentte ister kırdaki ortaya çıksın söz konusu sorun her iki alanda da ciddi problemlere neden olabilmektedir. Şehirlerde meydana gelen gasp, kaçakçılık vb. suçlarda suçu işleyen kişi ya da kişilerin genellikle yoksul kesimlerde yaşadığı da düşünüldüğünde kent bazında yoksulluğun ne kadar önemli olduğu anlaşılabilecektir. Kırsal yoksulluk ise ortaya çıktığında kayıt dışı ekonomiye sebebiyet verebilecek davranışların ortaya çıkması olasıdır.

Bu yoksulluk türlerinin yanında gelir yoksulluğu, sosyal imkanlar yoksulluğu vb. yoksulluk türleri de çeşitli sebeplerle ortaya çıkabilmektedirler. Söz konusu yoksulluk türlerinin ortaya çıkaracağı olumsuz sonuçların bertaraf edilebilmesi için uluslararası ve ulusal alanda çeşitli tedbirler alınmıştır.

Bu tedbirlerin içinde en dikkat çekici olanı ise mikrokredi olmuştur. Bunun sebebi de sınır ötesine yayılan bir düzlemde ilerliyor olmasıdır. Bu bağlamda totaliter rejimlerden yoksulluğu devralan çeşitli ülkelerde uygulanmış tamamen başarılı olmasa da önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Bu minvalde Çin, Brezilya, Bolivya ve Hindistan gibi ülkelerde mikrokrediyle yoksulluk alanında önemli aşamalar kaydedilmiştir. Bununla birlikte çeşitli sosyal, siyasi, ekonomik ve mali alanlarda aksamalar da görülmektedir. Örneğin Çin’de demokrasinin tam manasıyla yerleşmemesi, Hindistan’da kredi alan bireylerin büyük bir kısmının kadınlardan oluşması, Brezilya’nın büyümede başarı sağlayamayarak yoksulluk olgusunun ortaya çıkması, Bolivya’nın ise totaliter rejimlerden devraldığı yoksulluğun ortaya çıkması bazı olumsuz durumlar arasında sayılabilir.

Mikrokredi sadece adı geçen ülkelerde uygulanmış olmayıp Türkiye’de de uygulanmıştır. Özellikle toplam dağıtım ve toplam tahsilat miktarlarına bakıldığında Türkiye’de uygulanan mikrokreditinin başarılı olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Bunlar arasında ise en dikkat çekici olanlarından bir tanesi ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi’dir. Bunun temel sebebi de dağıtım ve tahsil oranlarının oransal olarak bire en y yakın bölge olmasıdır. Bir diğer dikkat çekici olan unsursa Diyarbakır uygulamalarında üye sayısı ve kredi alan birey sayısının oldukça fazla olmasıdır. Yıllardır terörle hatırlanan bir bölgede finansal sisteme girme istekliliğinin yüksek olduğunun göstergesi

olarak kabul edebileceğimiz üye sayısı ve kredi alan üye sayısının yüksekliği ilde yaşayan bireylerin artık yoksulluktan kurtulmak istendiğinin bir göstergesi olarak belirmektedir. Mikrokredinin bu noktada terörden kurtulmanın bir aracı olarak kullanıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bir başka deyişle Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde geri ödemelerin oldukça yüksek olması kredinin verimli kullanıldığının bir göstergesidir.

Kilis ise mikrokredi alan üyenin en az ve dolayısıyla üye sayısının en az olduğu yerdir.

İstanbul, Kahramanmaraş ve Gaziantep mikrokredinin yoğun olarak kullanıldığı yerlerdir. Özellikle sosyal konularda yaşadığı problemlerle sıkça gündeme gelen ve Dünya coğrafyasında tanınırlığı yüksek olan İstanbul'da mikrokredinin yaygın olarak kullanılması sosyal ve ekonomik problemler açısından bir yerde çözümü olabilmektedir. Fakat mikrokredi alan birey sayısı ile İstanbul'un nüfusu kıyaslandığında mikrokredinin yeteri kadar kullanıldığını söylemek oldukça güçtür. Bir başka deyişle İstanbul mikrokredi kullanımı açısından hala atıl bir kapasiteye sahiptir.

Bir diğer dikkat çekici nokta da bahsi geçen şehirler dışında Aydın, Bursa, Samsun, Mardin gibi şehirlerde mikrokredi kullanımının yaygın olmasıdır. Bu şehirlerin ortak özelliği ise büyükşehir olmalarıdır. Bir başka deyişle büyükşehrin sahip olduğu negatif dışsallıklar yanında pozitif dışsallıklarının da söz konusu olması belirtilen yaygınlığı açıklamaktadır. Bu da mikrokredinin sosyal boyutlarını ifade etmektedir.

Suriye çekişmesinin sancılarını ekonomik, sosyal ve siyasi olarak yaşayan Hatay'da da mikrokredi kullanımı diğer şehirlere göre nispi olarak yüksektir. Özellikle savaşın yarattığı olumsuz etkiler neticesinde ekonomisi iyice durgunlaşan Hatay açısından mikrokredi elzem bir araçtır.

Bütün bu anlatılanlardan yola çıkılarak mikrokredinin dört önemli boyutunun olduğu söylenebilir. Bunlar sosyal, siyasi, hukuki ve ekonomik ve mali boyutlardır. Dolayısıyla söz konusu boyutlarda meydana getirilecek iyileştirmeler mikrokredi kullanımının daha da yaygınlaşmasını sağlama potansiyeline sahip olacaktır. Bu boyutlarda iyileştirmeler yapıldığı takdirde mikrokrediden aynı zamanda sosyal, siyasi, hukuki ve ekonomik ve mali alanlarda da gelişmeler sağlanabilecektir.

Öneriler

Sosyal Alana Yönelik Öneriler

Mikrokredinin yaygınlık kazanması ile ilgili sosyal alana yönelik yapılabilecek öneriler şu şekildedir:

- Sosyal dayanışma ile ilgili derneklerde ve vakıflarda, dar gelirli ailelere evlilik öncesi süreçlerde mikrokredi ile ilgili eğitimler verilmesi
- Televizyonlarda yer alan kamu spotlarına mikrokredinin kamuya anlaşılır bir dille anlatılması
- Belediye reklam panolarında mikrokredi ile ilgili temel bilgilerin yayınlanması
- İlköğretim okullarında mikrokredinin ders programı içerisine konması
- İş Kur Genel Müdürlüğü'nün vermiş olduğu mesleki eğitimlerde mikrokredinin anlatılması ve kullandırılması

Siyasi Alana Yönelik Öneriler

Siyasi alana yönelik öneriler ise şu şekildedir:

- Politikacıların amacı oy maksimizasyonudur. Türkiye'nin de nüfus bakımından üçte birinin yoksul olduğu düşünüldüğünde mikrokredinin partilerin oy maksimizasyonunda makul bir şekilde anlatıldığı takdirde hem siyasetçiler oy maksimizasyonu yapabilir hem de bireyler yoksulluktan kurtulabilir.
- Politika yapıcıların yoksulluk konusunda daha duyarlı davranması ve bu paralelde mikrokrediye destek verilmesi
- Belediyelerin Sivil Toplum Kuruluşları vasıtasıyla doğrudan değil dolaylı olarak mikrokrediye destek verilmesi. Ancak bunun da gerçekleşebilmesi için demokratik değerlerin yükseltilmesi gerekmektedir. Çünkü bireylerin taleplerini iletebilmeleri sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla gerçekleşir.

Hukuki Alana Yönelik Öneriler

Mikrokredi hukuki olarak Türkiye açısından ele alındığında hukuki çerçevenin belirli bir zemine dayandırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu açıdan yasal bakımdan çok büyük bir eksiklik görülmemektedir.

Mikrokredi Anayasa'da 50. madde, 2. madde ve başlangıç kısımlarında üstü kapalı olarak vurgulanmıştır. Ancak mikrokrediyle ilgili anayasal yapının bu şekilde olması; yani üstü kapalı olarak ifade edilmesi mikrokredinin anayasal temelini sağlam olmasını engellemektedir. Bunu engellemek üzere diğer yardım türleri ve mikrokredinin

Anayasa’da açık bir şekilde belirtilmesi gerekmektedir. Mikrokredi Anayasa’da açık bir şekilde belirtildiği takdirde sadece kapsam değişikliği yapılarak; bir başka deyişle içerik değiştirilerek daha sağlam bir zeminde mikrokreditinin gelişimi gerçekleştirilebilir.

Ekonomik ve Mali Alana Yönelik Öneriler

Ekonomik ve mali öneriler açısından ilk olarak bakılması gereken husus mikrofinans şirketleridir. Mikrokredi hizmeti veren mikrofinans şirketlerinin sayısı Türkiye’de diğer ülkelere kıyasla çok azdır. Diğer ülkelerde en az 10-15 mikrofinans şirketi bulunurken Türkiye’de iki tane bulunması mikrofinans şirketlerinde verimliliği ister istemez düşük tutacaktır. Mikrofinans sektöründe verimliliği arttırmak için bu bağlamda öncelikle tam rekabet piyasasının koşullarına erişiminin sağlanması gerekmektedir. O nedenle ilk yapılması gereken şey tam rekabet piyasasının varsayımlarının somutlaştırılmasıdır. Bunun için de şunların yapılması gerekmektedir:

- Öncelikle piyasadaki alıcı ve satıcıların sayısının çokluğunun (atomize olma özelliği) sağlanması paralelinde mikrofinans şirketlerinin sayısının artırılması
- Piyasaya giriş-çıkış engelinin bulunmaması (mobilité özelliği) paralelinde mikrofinans şirketinin kurmak isteyen birimlerin piyasaya rahatça girebilmesi yönünde kolaylıklar sağlanmasıdır. Bunun için de sadece ekonomik imtiyazların tanınması yetmemektedir. Ayrıca demokrasi temellerinin de sağlam atılması gerekmektedir. Çünkü diğer ekonomilere eklemlenme ve rekabet hususunda liberal ekonomiye ayak uydurmak gerekmekte ve liberal ekonominin en önemli unsurlarından birinin demokrasi olduğundan hareketle demokratik bir ekonomik ve politik ortamın yaratılması gerekmektedir.
- Piyasa hakkında tam bilgiye sahip olunması (şeffaflık özelliği) paralelinde mikrokredi kullanıcılarının her türlü bilgiye erişiminin sağlanması
- Tam rekabet piyasasının bir diğer özelliği olan ürünlerin homojen olması özelliği söz konusu piyasa için etkinliği bozucu bir etki yaratabilme potansiyeline sahiptir. Çünkü çeşitli yoksulluk türlerinin ve söz konusu türlere uygun mikrokredi verilmesi gerektiğinden söz konusu durumda etkinliğin sağlanması açısından mikrokredi hizmetlerinin heterojen bir yapıda olması gerekmektedir.

Mikrokrediye destek veren kuruluşların sayısının artırılması da ekonomik güçlenme yönünden gerekli olabilecek bir unsur olarak belirebilmektedir. Bu minvalde

mikrokrediye destek veren kuruluşların bir baskı ve çıkar unsuru olarak kabul edilebileceği varsayımı altında yetki paylaşımıyla çeşitli menfaatler verilerek söz konusu kuruluşlar vasıtasıyla mikrokredilere verilen desteğin kapsamı genişletilebilir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus tam kamusal hizmetlerin bireyler için gerekli olduğu gerçeğinden hareketle yetki paylaşımının tam kamusal hizmetlerin üretiminde bir aksama yaratmamasıdır. Bu nedenle söz konusu durumda belirli sınırlar çerçevesinde yetki paylaşımında bulunulmalıdır.

İş Kur gibi kuruluşlarla yapılacak işbirliği çerçevesinde mikrokredi kullanan bireylere nitelik kazandırmak suretiyle emeğin marjinal verimliliğinin yükseltilmesi de yoksulluğu azaltabilecek bir husus olarak ortaya çıkabilmektedir. Böylelikle piyasalarda pozitif arz şokları yaratılarak bir yandan milli gelir yükseltilebilir diğer taraftan da ekonomik kriz, deprem, doğal afet vb. nedenlerle negatif arz şokları ortaya çıktığında meydana gelen olumsuz etkilerin azalması yönünde de olumlu bir etki yaratabilir.,

Bir diğer öneri ise vergi kapsamındadır. Mikrokredi kullanan bireyler gelir elde etmeleri bakımından vergi kanunlarında yer alan sınırları aştıkları takdirde indirim ve muafiyet kapsamından çıkabileceklerinden mikrokredinin teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla mikrokredi kullanan bireylerin her durumda vergiden muaf edilmesi mikrokredinin kullanılması hususunda bireyleri teşvik edecek ve bu vesileyle mikrokredinin kullanımı yaygınlaşabilecektir.

Yoksulluk konunun başında da belirtildiği gibi çözülmediği takdirde birçok sorun doğurabilecek bir problemdir. Mikrokredi ise bu sorunun çözümünde bulunan uluslararası bir yöntemdir. Bu yöntemi Türkiye’de uygulamak ve geliştirmek içinse sosyal, siyasi, hukuki, ekonomik ve mali alanda aksayan yönlerin iyileştirilmesi gerekmektedir. Çünkü mikrokredi bir yoksulluk çözme aracıdır. Eğer mikrokredi yaygınlaştırılıp, uygun bir zeminde geliştirilmediği takdirde yoksulluk sürececektir.

KAYNAKÇA

- ABEL, Andrew B. ve Ben S., BERNANKE, (2005), **Macroeconomics**, Pearson Addison Wesley, USA.
- AGHION, Philippe ve Peter, HOWITT, (1998), **Endogenous Growth Theory**, MIT Press, London.
- AGIER, Isabelle, (2011), “**The Role of Credit Officers in The Performance of Micro Loans: Evidence From Brazil**”, <http://www.microfinancegateway.org/gm/document1.1.9234/credit%20officers%20and%20loan.pdf> (24.12.2013).
- AHSHANULLAH, Mohammad, Rezwana, KARIM ve Emranul, HAQ, (2011), “Reaching The Poor: Microcredit Experience in Bangladesh”, **ASA University Review**, Vol:5, Sayı:2, ss. 11-33.
- AKALIN, Güneri, (2000), “Sosyal Güvenlik Sistemimiz: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Liberal Düşünce Dergisi**, Cilt:5, Sayı:18, Ankara, ss. 5-15.
- AKBAŞ, Gökçen ve Altan, APAR (2010), **Avrupa 2020 Stratejisi: Akıllı, Sürdürülebilir ve Kapsayıcı Büyüme İçin Avrupa Stratejisi Özet Bilgi Notu**, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Ankara.
- AKÇELİK, Ayşe Bedir, (2010), “Televizyon Programlarında Yoksulluğun Temsili: Kimse Yok mu”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ankara Üniversitesi SBE**, Ankara.
- AKTAŞ, Gülhan, (2007), “Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Gelir Dağılımı, Yoksulluk ve Sosyal Politikaların Evrimi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Gazi Üniversitesi SBE**, Adana.
- ALEMDAR, Tuna, Alper, DEMİRDÖĞEN ve M. Necat, ÖREN, (2012), “Kırsal Yoksulluk Ölçüm Sorunu ve Türkiye, **10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi**, Konya, ss.322-329.
- ALTAY, Asuman, (2007a), “Bir Kamu Malı Olarak Sosyal Sermaye ve Yoksulluk İlişkisi”, **Ege Akademik Bakış**, Cilt:7, Sayı:1, İzmir, ss. 337-362.

- ALTAY, Asuman, (2007b), “Küreselleşen Yoksulluk Olgusunun Önlenmesinde Mikrofinansman Yaklaşımı”, **Finans Politik& Ekonomik Yorumlar**, Cilt:44, Sayı:510, İstanbul, ss. 57-67.
- AROCA, Patricio, (2009), “Microcredit Impact Assessment: The Brazilian and Chilean Case”, **Panorama Socioeconomico**, No:39, Chile, ss. 100-112.
- ARPACIOĞLU, Özge ve Metin, YILDIRIM, (2011), “Dünya’da ve Türkiye’de Yoksulluğun Analizi”, **Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt:4, Sayı:2, Niğde, ss.60-76.
- ARSLAN, D. Ali, (2003), “Eşitsizliğin Teorik Temelleri: Elit Teorisi”, **Kocaeli Üniversitesi SBE Dergisi**, Cilt:6, Sayı:2, Kocaeli, ss. 115-135.
- ARSLAN, D. Ali, (2004), “Türkiye’de İktidarın Sosyolojik Anatomisi ve İktidar Seçkinleri”, **Dokuz Eylül Üniversitesi SBE Dergisi**, Cilt:6, Sayı:1, İzmir, ss. 1-25.
- AŞÇI, Zeynep ve Kürşat, DEMİRYÜREK, (2008), “Kırsal Yoksullukla Mücadelede Yeni Adım: Mikrokredi”, **Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi**, Cilt:12, Sayı:4, Şanlıurfa, ss. 73-79.
- ATEŞ, Gürkan ve Eren, ÖĞÜTOĞULLARI, (2012), “Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Mikrokredi Uygulamaları”, **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Cilt:14, Sayı:2, Edirne, ss. 33-54.
- AYDIN, Kemal ve Tuncay, GÜLOĞLU, (2011), “Türkiye’de Nispi Yoksulluğun Sosyo-Ekonomik Analizi”, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, Cilt:1, Sayı:60, İstanbul, ss.89-118.
- AYDIN, Murat, (2011), “Yoksullukla Mücadelede Vergi Politikası ve Türkiye”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt:16, Sayı:1, Isparta, ss. 249-274.
- BALOĞLU, Filiz, (2005), “Kentsel Yoksulluk: İstanbul’dan Küçük Bir Kesit”, **Sosyoloji Konferansları Dergisi**, Sayı:31, İstanbul, ss. 231-249.
- BAŞARAN, Alparslan A. ve Murat, ÇETİNKAYA, (2013), “Türkiye’de Subjektif Yoksulluk Profili:2003-2008”, **Sosyoekonomi Dergisi**, Cilt:9, Sayı:1, Ankara.

- BATEMAN, Milford, (2013), “The Age of Microfinance: Destroying Latin American Economies From the Bottom Up”, **Österreichische Froschungsstiftung Für Internationale Entwicklung**, Working Paper No: 39, Vienna, ss. 1-32.
- BAYAR, Fırat, (2008), “Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye”, **Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi**, Sayı:32, Ankara, ss. 25-34.
- BİÇERLİ, M. Kemal, (2007), **Çalışma Ekonomisi**, Beta Basım-Yayım Dağıtım, İstanbul.
- BİLEN, Mahmut ve Mustafa, ÇALIŞIR, (2013), “Türkiye’de Yoksulluk Tuzağının Politik Belirleyicileri”, **Akademik İncelemeler Dergisi**, Cilt:8, Sayı:1, Sakarya, ss. 321-345.
- BİLEN, Ömer, (2003), “Bölgesel/Yerel Kalkınmada Kullanılabilecek Finansal Sistemler, Aracı Kurumlar ve Türkiye İçin Önergeler”, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, **İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü**, Ankara.
- BİLGE, Orhan, (2009), “Ekonomik Krizlerin Yoksulluk Üzerine Etkileri”, Yayınlanmamış Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, **Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü**, Ankara.
- CAFRI, Reyhan, (2009), “Adana İlinde Yoksulluğun Analizi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi SBE**, Adana.
- CASAS, Ramon Pena, (2005), “Minimum Income Standards in Enlarged EU: Guaranteed Minimum Income Schemes”, **Transnational Exchange Project**, Working Paper II, İrlanda, ss.1-24.
- CHOWDHURY, M. Jahangir Alam, (2008), “Poverty and Microfinance: An Investigation Into the Role of Microcredit in Reducing the Poverty Level of Borrowing Households in Bangladesh and the Philippines”, **The Whitehead Journal of Diplomacy and International Relations**, Sayı:2, ss. 19-35.
- COMCEC, (T.Y.), “Yoksulluğun Önlenmesinde Mikrokredi Uygulamaları ve Türkiye”, <http://www.comcec.org/EN/belge/arsiv/pdf/TURKEY%2023-07%20CR%281%29TR.pdf> (28.01.2013).

- COŞKUN, Selim ve Münir, TİRELİ, (2008), **Avrupa Birliğinde Yoksullukla Mücadele Stratejileri ve Türkiye**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- CPRC, (2008), **The Chronic Poverty Report: Escaping Poverty Trap**, Chronic Poverty Research Center, United Kingdom.
- ÇAKIR, Özlem, (2002), “Sosyal Dışlanma”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:4, Sayı: 3, İzmir, ss. 83-104.
- ÇİFTÇİ, Necati ve AKKUL, Refiye, (2011), “Cinsiyetler Arası Gelir Eşitsizliğini Gidermede Mikrokredi Uygulamalarının Etkinliği: Bilecik İli Örneği”, **Anadolu International Conference in Economics II**, EconAnadolu 2011, 15-17 Haziran 2011, Eskişehir, ss. 1-18.
- DEMİRCAN, Esra ve Meliha, ENER, (2009), “**Değişim-İstikrar ve Bütçe Politikaları**”, Ekin Yayınevi, Bursa.
- DEMİRDÖĞEN, Alper, Tuna, ALEMDAR ve M. Necat ÖREN, (2012), “Türkiye’de Tarım Politikaları Kapsamında Sağlanan Destekler ve Kırsal Yoksulluk”, **10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi**, Konya, ss. 85-94.
- DİNÇOFLAZ, N. Janset, (2009), “Kentteki Kadının Yoksulluğu ve sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün Kadın Yoksulluğuyla Mücadele Politikaları”, Yayınlanmamış Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, **T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü**, Ankara.
- DOETINCHEM, Ole, Ke, XU ve Guy, CARRIN, (2008), “Conditional Cash Transfers: What’s In It For Health?”, **World Health Organization**, Geneva.
- DPT, (2000), **Yoksullukla Mücadele Alt Komisyonu Raporu**, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara.
- DPT, (2001), **Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara.
- DREWNOWSKI, Jan, (1977), “Poverty: Its Meaning and Measurement”, **Development and Change**, Vol:8, Sayı:2, USA, ss. 183-208.

- DURSUN, Salih, (2012), “İşsizliğin Sosyo-Psikolojik Yönü: İşsizlik Psikolojisi”, **Türk-Metal Dergisi**, Sayı:151, Ankara, ss. 50-54.
- DUVENDACK, Maren, Richard Palmer, JONES, James G., COPESTAKE, Lee, HOOPER, Yoon, LOKE ve Nitya, RAO, (2011), **What is the Evidence of the Impact of Microfinance on the Well-Being of Poor People?**, University of London: EPPI Centre, Social Science Research Unit- Institute of Education, London.
- DÜNDAR, Seher Ozan, (2007), **Mikrofinansman**, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara, [http://www.kalkinma.com.tr/data/file/ raporlar/ ESA/ga/2007-GA/GA-07-05-28_Mikro_Finansman.pdf](http://www.kalkinma.com.tr/data/file/raporlar/ESA/ga/2007-GA/GA-07-05-28_Mikro_Finansman.pdf) (21.11.2013).
- EAPN EXPLAINER, (2010), **Adequacy of Minimum Income in the EU**, European Anti-Poverty Network, Belçika.
- EC, (2008), **Poverty and Social Exclusion in Rural Areas: Final Study Report**, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- EC, (2009), **Combating Poverty and Social Exclusion in Rural Areas**, Office for Official Publications of the European Communities, Budapest.
- EC, (2010a), **Draft Joint Report on Social Protection and Social Inclusion 2010**, The Council of European Union, Brussel.
- EC, (2010b), **Europe 2020 -A Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth**, Communication from the Commission, Brussel.
- EDİZDOĞAN, Nihat ve Filiz, GİRAY, (2007), **Teoride ve Türkiye’de Parafiskal Gelirler**, Ezgi Kitabevi, Bursa.
- EGELİ, Haluk, (2011), **Parafiskalite ve Parafiskal Yükümlülükler**, Altın nokta Yayınevi, İzmir.
- ENSARİ, Sıdık, (2010), “TÜİK’in Yoksulluk Analizleri Üzerine”, **Maliye Finans Yazıları**, Yıl:24, Sayı:87,İstanbul, ss. 9-15.
- ER, Ünal, (2011), “Sağlıkta Dönüşümün Aracı Genel Sağlık Sigortası”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.

- ERDEM, Metin, (2009), **Devlet Borçları**, Ekin Kitapevi, Bursa.
- ERDOĞAN, Meltem, (2008), “Bankacılık Sektöründe Asimetrik Bilgi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:20, Kütahya, ss. 1-20.
- ERGİNAY, Akif, (2010), **Kamu Maliyesi**, Savaş Yayınevi, Ankara.
- ERGÜL, Şafak, (2005), “Yoksulluk Sağlık İlişkisi ve Hemşirelik Yaklaşımı”, **Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi**, Cilt:8, Sayı:2, ss.95-104.
- EROĞLU, Nadir, (2007), “Atatürk Dönemi İktisat Politikaları”, **Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt:23, Sayı:2, ss. 63-73.
- ESCOBAR, Eduardo Guitterez, (2010), “Regulation of Microcredit in Bolivia”, **Microfinance Regulations: Who Benefits?**, International Conference on Microfinance, 15-17 Mart 2010, Bangladesh, ss. 1-31.
- FOSTER, James E., (1998), “What Is Poverty and Who Are The Poor? Redefinition For the United States In The 1990's”, **American Economic Review**, Vol:88, Sayı:2, USA, ss.335-341.
- GENÇTÜRK, Tuğçe, (2012), “**Terör Kavramı ve Uluslararası Terörizme Farklı Yaklaşımlar**”, Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ankara, ss. 1-11, (<http://sam.baskent.edu.tr/makaleler/tgenc Turk/Terror Uluslararası.pdf>, 12.10.2013).
- GERACİ, Michele, Luan, MENGNA ve Chris, DIXON, (2010), “Microcredit in China: Recommendations for Policy Makers”, **The Global Policy Institute**, No:15, London, ss. 1-23.
- GEREK, Nüvit, (2004), “Sosyal Güvenliğin Yöntemleri”, **Sosyal Güvenlik Hukuku**, Nüvit, GEREK, (Ed.), Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 1574, Eskişehir, ss. 37-52.
- GORE, Charles, (2002), “Globalization, the International Poverty Trap and Chronic Poverty in the Least Developed Countries”, **Chronic Poverty Research Center**, Working Paper No:30, UK, ss. 1-12.

- GÖKYAY, Çağatay, (2008), “Türkiye’de Mikrokredi Uygulamaları ve İstihdama Yansımalar”, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, **Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü**, Ankara.
- GÜLER, Burcu Kümbül, (2005), “İşsizlik ve Yarattığı Psikososyal Sorunların Öğrenilmiş Çaresizlik Bağlamında İncelenmesi”, **İstanbul Üniversitesi Dergisi**, Cilt:55, Sayı:1, İstanbul, ss. 373-394.
- GÜNDOĞAN, Naci, (2008), “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele”, **ASO Dergisi**, Sayı:Ocak-Şubat, Ankara, ss. 42-56.
- GÜNDÜZ, Gökhan Sait, (2007), “Sosyal İçerme Politikalarının Uygulanmasında Kamu İstihdam Kurumlarının rolü”, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, **Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü**, Ankara.
- GÜNEŞ, Samet, (2009), “Yoksullukla Mücadelede Mikrokredi Uygulamaları ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Proje Destekleri”, **Yayınlanmamış Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi**, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara.
- GÜNEY, Alptekin, (2009), “İşsizlik Nedenleri, Sonuçları ve Mücadele Yöntemleri”, **Kamu-İş Dergisi**, Cilt:10, Sayı:4, ss. 135-159.
- GÜNGÖR, Erol, (1995), **Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak**, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- GÜNŞOY, Bülent, (2006), **Küreselleşme: Bir Varoluş Çözümlemesi**, Ekin Kitabevi, Bursa.
- HALTMAIER, Jane, (2013), “Challenges For The Future of Chinese Economic Growth”, **Board of Governors of The Federal Reserve System**, International Finance Discussion Papers No: 1072, ss. 1-30.
- HAQUE, Muhammad Sayeedul ve Masahiro, YAMAO, (2008), “Can Microcredit Alleviate Rural Poverty? A Case Study of Bangladesh”, **World Academy of Science, Engineering and Technology**, Cilt:48, Sayı:10, ss.584-592.
- HATUN, Şükrü, (2002), **Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 13. Yılında Yoksulluk ve Çocuklar Üzerine Etkileri**, Türk Tabipler Birliği, Ankara.

HELMS, Brigit, (2006), **Access For All: Building Inclusive Financial Systems**, CGAP, Washington DC.

HM, Treasury, (2005), **Support for Parents: the Best Start for Children**, Department for Education and Skills, UK.

<http://data.worldbank.org/country/bolivia> (21.12.2013).

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD> (17.12.2013).

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD> (20.12.2013).

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?page=1> (17.12.2013).

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?page=1> (20.12.2013).

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?page=2> (17.12.2013).

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?page=2> (20.12.2013).

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?page=3> (17.12.2013).

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?page=3> (20.12.2013).

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?page=4> (17.12.2013).

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?page=4> (20.12.2013).

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?page=5> (17.12.2013).

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?page=5> (20.12.2013).

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?page=6> (17.12.2013).

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?page=6> (20.12.2013).

http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDS.TOTL.ZS/countries?order=wbapi_data_value_2012%20wbapi_data_value%20wbapi_data_value-last&sort=asc&display=graph (21.11.2013).

http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDS.TOTL.ZS?order=wbapi_data_value_2012+wbapi_data_value+wbapi_data_value-last&sort=asc (21.11.2013).

<http://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=35&langId=en> (13.10.2013).

http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/priorities/inclusive-growth/index_en.htm (14.10.2013).

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=961&langId=en> (14.10.2013)

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/conferences/documents/34th_ceies_seminar_documents/34th%20CEIES%20Seminar/1.1%20%20I.%20MARX.PDF (18.09.2013).

<http://israf.org/indir/mikrokredi.pdf> (27.01.2014).

<http://sgb.aile.gov.tr/upload/sgb.aile.gov.tr/mce/2012/arastirmaprojeleri/kirsalalankadinlari1.pdf> (24.09.2013).

<http://tgmp.net/finansalDetay.aspx?id=3> (05.05.2014).

<http://tgmp.net/MicroKrediIcerik.aspx?id=5> (29.01.2014).

<http://tgmp.net/MikrokrediHakkinda.aspx> (28.01.2014).

http://tr.coinmill.com/BDT_USD.html#USD=1 (18.12.2013).

<http://wcm.adb.org/documents/adbs-microfinance-development-strategy-2000> (19.11.2013).

<http://wcm.adb.org/news/greater-focus-poor-key-effectiveness-microfinance-asia-and-pacific> (19.11.2013).

<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTPOVERTY/EXTPA/0,,contentMDK:20204887~menuPK:435735~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:430367,00.html> (20.12.2013).

<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTURBANDEVELOPMENT/EXTURBANPOVERTY/0,,contentMDK:20227679~menuPK:473804~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:341325,00.html> (20.09.2013)

<http://worldpopulationreview.com/countries/china-population/> (19.12.2013).

<http://www.adb.org/features/12-things-know-microfinance> (19.11.2013).

<http://www.adb.org/news/greater-focus-poor-key-effectiveness-microfinance-asia-and-pacific> (19.11.2013).

<http://www.adb.org/news/greater-focus-poor-key-effectiveness-microfinance-asia-and-pacific> (19.11.2013).

<http://www.adb.org/news/greater-focus-poor-key-effectiveness-microfinance-asia-and-pacific> (20.11.2013).

<http://www.adb.org/sectors/finance/microfinance> (19.11.2013).

<http://www.adb.org/sectors/finance/microfinance> (19.11.2013).

<http://www.adb.org/sectors/finance/microfinance/portfolio> (20.11.2013).

http://www.anatolianartisans.org/pdf/MicrocreditArticle_Web.pdf (27.01.2014).

<http://www.anneysen.com/anneysenbloglari/kariyer/pembe-pano/may-2011/kedv-%E2%80%93maya-kadin-girisimci-mikro-kredi-destekleri.aspx> (28.01.2014).

http://www.avrupa.info.tr/fileadmin/Content/Files/Images/haber_arsivi/2012/REPORT_ON_MINIMUM_INCOME_SCHEMES.pdf (12.10.2013).

<http://www.bangladesh-bank.org/fnansys/index.php> (18.12.2013).

<http://www.bangladesh-bank.org/fnansys/mfi.php> (18.12.2013).

<http://www.basicincome.org/bien/aboutbasicincome.html> (13.10.2013).

http://www.bornova.gov.tr/default_B1.aspx?content=1012 (27.01.2014).

<http://www.brookings.edu/events/2013/11/29-china-inequality> (20.12.2013).

<http://www.bu.edu/bucflp/laws/microcredit-regulatory-authority-act/> (18.12.2013).

<http://www.census.gov/hhes/www/poverty/methods/definitions.html> (18.09.2013).

<http://www.cgap.org/topics/financial-inclusion> (19.11.2013).

http://www.china.org.cn/business/2013-10/23/content_30379156.htm (21.12.2013).

<http://www.citibank.com.tr/gcb/turkish/Hakkimizda/Faaliyet-Alanlari.htm?eOfferCode=TRTTKFWL> (29.01.2014).

http://www.eceabat.gov.tr/default_B0.aspx?content=1047 (27.01.2014).

<http://www.ekonomiyekadingucu.com/MikroKrediHakkinda> (28.01.2014).

http://www.finca.org/site/c.6fIGIXMFJnJ0H/b.6088437/k.3253/Microfinance_and_Village_Banking.htm#.UpcSH-Knf6M (28.11.2013).

<http://www.gdrc.org/icm/model/1-credit-model.html> (27.11.2013).

http://www.grameeninfo.org/index.php?option=com_content&task=view&id=19&Itemid=114 (27.11.2013).

http://www.hsbc.com.tr/mikrokredi/nedir_mikrokredi.asp (29.01.2014).

<http://www.imf.org/external/np/exr/facts/pdf/prsp.pdf> (12.10.2013).

http://www.lendwithcare.org/info/microfinance_microcredit (18.11.2013).

<http://www.mahfiegilmez.com/2012/09/gelir-daglmnda-duzelme-yok.html> (27.01.2014).

<http://www.mdgfund.org/content/MDGs> (12.10.2013).

<http://www.microfinance.li/what-services-do-microfinance-institutions-offer/> (18.11.2013).

<http://www.microfinancegateway.org/p/site/m/template.rc/1.26.12263/#4> (19.11.2013).

<http://www.microsfere.org/en/microcredit/what-is-microcredit-by-muhammad-yunus.html> (29.11.2013).

<http://www.mixmarket.org/mfi/country/Brazil> (23.12.2013).

<http://www.mixmarket.org/profiles-reports> (22.12.2013).

<http://www.mra.gov.bd/> (18.12.2013).

http://www.mra.gov.bd/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=29&Itemid=80 (18.12.2013).

http://www.nscb.gov.ph/poverty/TCPOvStat/reading_materials/ravMethods/Ravallion_PovertyLines.pdf (22.09.2013)

<http://www.ruralpovertyportal.org/country/home/tags/china> (20.12.2013).

http://www.sid.gov.bd/wp-content/uploads/2013/10/GDP_2012_13.pdf (18.12.2013).

<http://www.smartcampaign.org/about-the-campaign/frequently-asked-questions> (20.11.2013).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.52336b53217329.63258058 (13.09.2013).

<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (27.01.2014).

http://www.tuketici.gov.tr/source.cms.docs/etuketici.gov.tr.ce/docs/haberler/TGE_2010_01.pdf (27.01.2014).

<http://www.un.org/millenniumgoals/mdgmomentum.shtml> (12.10.2013).

<http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/poverty/> (18.09.2013).

<http://www.usakgundem.com/haber/209/george-soros-t%C3%BCrkiye%E2%80%99de-%E2%80%98a%C3%A7ik-toplum%E2%80%99a-6-milyon-dolar-verdi.html> (29.01.2014).

<http://www.who.int/topics/poverty/en/> (16.09.2013).

<http://www.wholeplanetfoundation.org/resource-center/faq/> (29.01.2014).

<http://www.worldbank.org/en/news/feature/2013/02/05/povertyreductioninpractice> (14.10.2013).

<http://www.worldpopulationstatistics.com/brazil-population-2013/> (22.12.2013).

<https://data.undp.org/dataset/Income-Gini-coefficient/36ku-rvrj> (27.01.2014).

<https://data.undp.org/dataset/Table-5-Multidimensional-Poverty-Index/7p2z-5b33> (18.12.2013).

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bl.html> (21.12.2013).

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/br.html> (22.12.2013).

HUBBARD, R. Glenn, (2005), **Money, The Financial System and The Economy**, Pearson Addison Wesley, USA.

IFAD, (2013), **Enabling Poor Rural People to Overcome Poverty in China**, International Fund For Agricultural Development, Rome.

IMF, (2006), **Staff Country Reports**, IMF Country Report No: 06/270, Washington D.C.

- INC, (2010), **Delivering Quality, Serving Communities: Nurses Leading Chronic Care**, International Nurses Day, Geneva.
- IŞIK, A. Kadir, Ekrem, KARAYILMAZLAR, İbrahim, ORGAN ve Hayriye, IŞIK, (2005), **Devlet Borçları**, Ekin Kitapevi, Bursa.
- İBRİŞİM, Nur, (2008), “Yoksulluk, Yoksulluğun Ölçülmesi ve Türkiye Üzerine Analizi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi SBE**, Adana.
- İNCE, Macit, (2001), **Devlet Borçları ve Türkiye**, Gazi Kitapevi, Ankara.
- İNCİL, 11. Luka, Dinsel Yorumculara ve Ferisiler’e Yöneltilen Yargı:41.
- İTO, (2005), **Bangladeş Ülke Raporu**, İstanbul Ticaret Odası Dış Ticaret Araştırma Servisi, İstanbul.
- JAYO, Martin, Marlei, POZZEBON ve Eduardo Henrique, DİNİZ, (2008), “Microcredit and Innovative Local Development in Fortaleza, Brazil: The Case of Banco Palmas”, **Canadian Journal of Regional Science**, <http://www.ictformicrofinance.org/sites/default/files/8.pdf> (24.12.2013).
- KABAKÇI, Eylül, (2012), “Mikrokredinin Kadın Yoksulluğunu Azaltmadaki Rolü ve Eskişehir Uygulaması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Anadolu Üniversitesi SBE**, Eskişehir.
- KABAŞ, Tolga, (2006), “A. Sen’in Kapasite Yaklaşımına Göre Türkiye’de Yoksulluğun Boyutları”, **Ekonomik Yaklaşım**, Cilt:17, Sayı: 60-61, Ankara, ss.77-92.
- KABAŞ, Tolga, (2009), “Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluğun Nedenleri ve Yoksullukla Mücadele Yolları”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Çukurova Üniversitesi SBE**, Adana.
- KAHN, Mohammad Ariffujjaman ve Mohammed Anisur, RAHAMAN, (2007), “Impact of Microfinance on Living Standards, Empowerment and Poverty Alleviation of Poor People: A Case Study on Microfinance in the Chittagong District of Bangladesh”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Umea School of Business**, Umea.

- KAN, Pınar, (2011), “Fakirlikle Mücadelede Kamu Politikaları ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Üzerine Bir İnceleme”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Süleyman Demirel Üniversitesi SBE**, Isparta.
- KANDEMİR, Orhan ve Ferudun, KAYA, (2010), “Gelir Dağılımının Yüksek Öğretimde Fırsat Eşitliğine Etkisi: Türkiye’de Özel Üniversite Gerçeği”, **Kastamonu Eğitim Dergisi**, Cilt:18, Sayı:2, Kastamonu, ss. 557-566.
- KAYA, Ersin, (2009), “Yoksullukla Mücadelede Avrupa’nın ve Türkiye’nin Sosyal Yardım Modeli”, Yayınlanmamış Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, **Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü**, Ankara.
- KAYA, İmren, (2008), “Yoksullukla Mücadelede Eğitimin Rolü: Şartlı Nakit Transferi-ŞNT Örneği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Isparta.
- KAYGALAK, Sevilay, (2001), “Yeni Kentsel Yoksulluk, Göç ve Yoksulluğun Mekansal Yoğunlaşması: Mersin/Demirtaş Mahallesi Örneği”, **Praksis Sosyal Bilimler Dergisi**, Ankara, ss. 124-172.
- KAYNAK, Muhteşem, (2009), “Atatürk Döneminde Büyüme ve Beşeri Sermayenin Geliştirilmesine Yönelik Girişimler ve Günümüz İçin Kısa Bir Değerlendirme”, **İzmir İktisat Kongresi**, 21 Şubat 2009, İzmir, ss. 1-16.
- KESGİN, Bedrettin, (2012), “Kentsel Yoksulluğa Yönelik Yerinden ve Yerel Müdahale: Sosyal Belediyecilik”, **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi SBE Dergisi**, Sayı:26, Isparta, ss.169-180.
- KİTAPCI, İsmail, (2007), “Sosyal Devlet Işığında Türk Sosyal Güvenlik Sisteminin Sorunları ve Reform Arayışları”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Isparta.
- KRUGMAN, Paul R. ve Maurice, OBSTFELD, (2006), **International Economics**, Pearson-Addison Wesley, Boston.
- KUNDURACI, Nevzat Fırat, (2009), “Yoksullukla Mücadele-Beşeri Sermaye İlişkisi”, Yayınlanmamış Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, **T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü**, Ankara.

KUR'AN, 18. Kehf Süresi, Ayet 79 ve 4. Nisa Süresi, Ayet 8.

KUTLU, Erol ve Sami, TABAN, (2007), **Bilgi Toplumu ve Türkiye**, Nisan Kitapevi, Eskişehir.

LEVİNİE, Sebastian, (2007), **Trends in Human Development and Human Poverty in Namibia**, UNDP Namibia Human Development Report, Namibia.

METİN, Banu, Eyüp, BEDİR, Yusuf, ALPER, Aysen, TOKOL ve Mehmet, Merve, ÖZAYDIN, (T.Y.), **Sosyal Politika**, Açıköğretim Fakültesi Yayınları Yayın No:1596, Eskişehir.

MOFFIT, Robert A., (2003), "The Negative Income Tax and The Evolution of U.S. Welfare Policy", **National Bureau of Economic Research**, Working Paper 9571, USA, ss.1-36.

MOGHADAM, Valentine M., (2005), "The Feminization of Poverty and Women's Human Rights", **SHS Papers in Women's Studies/Gender Research**, Sayı:2, France, ss. 1-39.

MRA, (2010), **NGO-MFIs in Bangladesh**, A Statistical Publication of Microcredit Regulatory Authority, Dhaka.

MUHAMMAD, Sulaiman D., (2010), "Microfinance Challenges and Opportunities in Pakistan", **European Journal of Social Sciences**, No:1, Seychelles, ss. 88-97.

NAI, Esther, (2010), "The Freedom to Female Empowerment: Exploring the Relationship Between Microcredit and Education in Bangladesh", **Columbia Undergraduate Journal of South Asian Studies**, Vol:2, Sayı:1, ss. 42-60.

NAKİBOĞLU, Cüneyt, (2004), "Neoliberal Küreselleşme Sürecinde Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.

NAVAJAS, Sergio, Mark, SCHREINER, Richard L., MEYER ve Claudio Gonzales, VEGA, (2000), "Microcredit and the Poorest of the Poor: Theory and Evidence from Bolivia", **World Development**, Vol:28, Sayı:2, Great Britain, ss. 333-346.

- ODABAŞI, Ferhat, (2009), “Yoksullukla Mücadelede İstihdamın Rolü”, **Yayınlanmamış Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi**, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara.
- OECD, (2001), **The DAC Guidelines Poverty Reduction**, OECD Publication Service, France.
- OSMANI, Siddiqur R. ve Binayak, SEN, (2011), “Inequality in Rural Bangladesh in the 2000s: Trends and Causes”, **Bangladesh Development Studies**, Vol:34, Sayı:4, Bangladesh, ss.1-36.
- Ödünç Para Verme İşlemleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname**, (1983), Md.1.
- ÖNER, Emine, Pınar, OKAN, Soner, GÖKTEN ve Nevzat, AYPEK, (2008), “Mikrofinans Sistemi ve Ticari Bankaların Mikrofinans Sistemindeki Yeri”, **Sosyo-Ekonomi Dergisi**, Sayı: Temmuz-Aralık 2008, ss.55-74.
- ÖREN, Kenan, Nilüfer, NEGİZ ve Elvettin, AKMAN, (2012), “Kadınların Yoksullukla Mücadele Aracı Mikrokredi: Deneyimler Üzerinden Bir İnceleme”, **Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt:26, Sayı:2, Erzurum, ss.313-338.
- ÖZÇELİK, Özer ve Güner, TUNCER, (2007), “Atatürk Dönemi Ekonomi Politikaları”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:9, Sayı:1, ss. 253-266.
- ÖZEREN, Süleyman, M.Alper, SÖZER ve Oğuzhan, BAŞIBÜYÜK, (2012), “Bireylerin Terör Örgütüne Katılmasına Etki Eden Faktörler Üzerine Bir Alan Çalışması:PKK/KCK Örneği”, **International Journal of Security and Terrorism**, Cilt:3, Sayı:2, Ankara, ss. 57-83.
- ÖZSOY, Esin, (2003), “Kalkınma Yoksulluk İkilemi ve Türkiye”, **İş-Güç: Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi**, Sayı:1, Akademia Elektronik Yayıncılık, <http://www.isguc.org/?p=article&id=44&cilt=5&sayi=1&yil=2003> (22.09.2013).
- ÖZTÜRK, Nazım, (2005), “İktisadi Kalkınmada Eğitimin Rolü”, **Sosyo-Ekonomi Dergisi**, Cilt:1, Sayı:1, Ankara, ss. 27-44.

- PARKIN, Michael, (2010), **Economics**, Pearson, USA.
- PARLAK, Bekir ve Zahid, SOBACI, (2010), **Kuram ve Uygulamada Kamu Yönetimi-Ulusal ve Küresel Perspektifler**, Alfa Aktüel, Bursa.
- PARR, Sakiko Fukuda, (2006), “The Human Poverty Index: A Multidimensional Measure”, **Poverty In Focus**, Sayı: Aralık 2006, Brazil, ss.7-9.
- PEHLİVAN, Volkan, (2010), “Küreselleşme, Yoksulluk ve Türkiye”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Üniversitesi SBE**, İstanbul.
- PERLOFF, Jeffrey M., (2007), **Microeconomics**, Pearson Addison Wesley, USA.
- PİRE, Özge, (2011), “Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Uygulanan Sosyal Politika Programları: Isparta İli Örneği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Süleyman Demirel Üniversitesi SBE**, Isparta.
- PRADHAN, Menno ve RAVALLION, Martin, (2000), “Measuring Poverty Using Qualitative Perceptions of Consumption Adequacy”, **The Review of Economics and Statistics**, Cilt:82, Sayı:3, ss. 462-471.
- RAHMAN, M. Wakilur ve Jianchao, LUO, (2011), “The Development Perspective of Finance and Microfinance Sector in China: How Far Is Microfinance Regulations?”, **International Journal of Economics and Finance**, Sayı:1, ss. 160-170.
- RAWAL, Nabin, (2008), “Social Inclusion and Exclusion”, **Dhaulagiri Journal of Sociology and Anthropology**, Vol:2, Nepal, ss. 161-179.
- SAKARYA, Şakir, (2005), “Yerel Kalkınmanın Finansal Dinamiği: Mikrofinans ve Türkiye’deki Gelişmeler”, **1. Yerel Ekonomiler Kongresi**, Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF, 1-2 Ekim 2005, Konya, ss. 98-107.
- SARISOY, İdris ve Selçuk, KOÇ, (2010), “Türkiye’de Kamu sosyal Transfer Harcamalarının Yoksulluğu Azaltmadaki Etkilerinin Ekonometrik Analizi”, **Maliye Dergisi**, Sayı:158, Ankara, ss. 326-348.

- SCHROEDER, Elizabeth, (2010), “The Impact of Microcredit Borrowing On Household Consumption in Bangladesh”, Working Paper, Georgetown University, http://people.oregonstate.edu/~schroede/eas_microcredit.pdf (18.12.2013).
- SELEN, Ufuk, (2002), “Küreselleşme ve Devlet Etkileşimi”, **Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:3, Sayı:2, Eskişehir, ss. 1-24.
- SEN, Amartya, (1983), “Poor, Relatively Speaking”, **Oxford Economic Papers**, Vol:35, Sayı:2, England, ss. 153-169.
- SEN, Amartya, (2000), “Social Exclusion: Concept, Application, and Scrutiny”, **Asian Development Bank**, Social Development Papers No:1, Philipinnes, ss. 1-54.
- SERPA, Flavio A., (2008), “Microfinance in Brazil: Government Policies and Their Effects”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ohio University**, Ohio.
- SEZGİN, A. Aslı, (2010), “Sosyal Sorumluluk Projelerinde Çocuk Yoksulluğu:Projeye Katılan Çocuklar Tarafından Bir Değerlendirme-Gönül Köprüsü Projesi Örneği”, **Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu: Deneyimler ve Yeni Fikirler**, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, 2. Baskı, 13-15 Ekim 2010, Ankara, ss.465-472.
- SHEPHERD, Andrew, (2011), **Tackling Chronic Poverty: The Policy Implications of Research on Chronic Poverty and Poverty Dynamics**, Chronic Poverty Research Centre, United Kingdom.
- SHUKRAN, Md. Khaled ve Farhana, RAHMAN, (2011), “A Grameen Bank Concept: Microcredit and Poverty Alleviation Program in Bangladesh”, **International Conference on Emerging Trends in Computer and Image Processing**, December 2011, Bangkok, ss. 47-51.
- SMITH, Janie Percy, (2000), “The Contours of Social Exclusion”, **Policy Responses to Social Exclusion Towards Exclusion**, Janie Percy, SMITH, (Ed.). Open University Press, Buckingham-Philadelphia, ss. 1-21.
- Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu**, (1983),Md.9.

- STIGLITZ, Joseph E. (2000), **Economics of the Public Sector**, W. W. Norton & Company, USA.
- ŞAHİN, Tijen, (2009), “Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi”, Yayınlanmamış Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, **Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Müdürlüğü**, Ankara.
- ŞENER, Ülker, (2009), “Kadın Yoksulluğu”, **Tepav Değerlendirme Notu**, Ankara.
- ŞENER, Ülker, (2010), “Yoksullukla Mücadelede Sosyal Güvenlik, Sosyal Yardım Mekanizmaları ve İş Gücü Politikaları”, **Tepav Politika Notu**, Ankara.
- ŞENGÜR, Mehmet, (2011), “Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikası Aracı Olarak Mikro Kredi (Eskişehir Grameen Bank Analizi)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Osmangazi Üniversitesi SBE**, Eskişehir.
- TANER, Okan, (2004), “Dünya’da ve Türkiye’de Küreselleşme ve Yoksulluk Süreci”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Muğla Üniversitesi SBE**, Muğla.
- TAŞ, Yunus H. ve Selami, ÖZCAN, (2012), “Türkiye’de ve Dünya’da yoksulluk Üzerine Bir Araştırma”, **International Conference on Eurasian Economies 2012**, 11-13 Ekim 2012, Kazakistan, ss.423-430.
- TBB, (2006), **Türkiye ve Terörizm**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları:107, Ankara.
- TEMİZ, Hasan Ejder, (2008), “Dünyada Kronik Yoksulluk ve Önleme Stratejileri”, **Çalışma ve Toplum Dergisi**, Cilt:17, Sayı:2, İstanbul, ss. 61-100.
- TEVRAT, 22. Sosyal Sorumluluklar, Hüküm:25.
- TEVRAT, 25. Özgürlük Yılı, Hüküm:35.
- TGMP, (2011), **Faaliyet Raporu**, TİSVA Mikrofinans Merkezi TGMP Genel Müdürlüğü, Ankara.
- TİRELİ, Münir, (2009), “Küreselleşme ve Yoksulluk: Birleşmiş Milletler (UNDP) ve Dünya Bankası Göstergeleri Işığında Bir Analiz”, **Yayınlanmamış Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi**, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara.
- TOPGÜL, Seda, (2013), “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluğun Kadınlaşması”, **Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Dergisi**, Sayı:1, Sivas.

- TUIK, (2008), **Tüketim Harcamaları, Yoksulluk ve Gelir Dağılımı**, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara.
- TUIK, (2013), **Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2012**, Haber Bülteni, Sayı:13594, Ankara.
- TUNCAY, Yılmaz, Fatma, FİDAN ve Veli, KARATAŞ, (2004), “İşsizliğin Sosyo-Psikolojik Sonuçları: Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Bireylerin Tutumları- Bir Alan Tartışması”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, Sayı:48, İstanbul, ss. 163-183.
- TÜRK, İsmail, (2010), **Kamu Maliyesi**, Turhan Kitabevi, Ankara.
- UÇAR, Ceren, (2011), “Kadın Yoksulluğu ile Mücadelede Sosyal Politika Araçları ve Etkinlikleri”, **Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi**, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.
- ULUTAŞ, Çağla Ünlütürk, (2009), “Yoksulluğun Kadınlaşması ve Görünmeyen Emek”, **Çalışma ve Toplum Dergisi**, Sayı:2, İstanbul, ss. 25-40.
- UN, (2000), **The State of Food and Agriculture**, FAO Agriculture Series, Rome.
- UN, (2005), **Microfinance and Forest-based Small Scale Enterprises**, Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome.
- UNDP, (1997), **Human Development Report 1997**, Oxford University Press, New York.
- UZUN, Ayşe Meral, (2003), “Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası”, **Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Dergisi**, Sayı:2, Sivas.
- ÜLGENER, Sabri F., (2006), **İktisadi Çözülmenin Ahlak ve Zihniyet Dünyası**, Derin Yayınları, İstanbul.
- ÜNLÜ, Sezen, Erhan, EROĞLU, Rüçhan, GÖKDAĞ ve M. Sinan, ERGÜVEN, (2013), “İş Yaşamında Motivasyon Kuramları”, **İş ve Yaşamda Motivasyon**, Yavuz, TUNA (Ed.), Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları No:1974, Eskişehir, ss. 3-18.
- ÜNSAL, Erdal M., (2007), **Makro İktisat**, İmaj Yayınevi, Ankara.

- WATTS, Harold W., (1968), “An Economic Definition of Poverty”, **The Institute for Research on Poverty**, USA, ss. 1-19.
- WB, (2000), **World Development Report 2000/2001-Attacking Poverty**, Oxford University Press, Washington D.C.
- WB, (2013), **The New Microfinance Handbook-A Financial Market System Perspective**, International Bank for Reconstruction and Development, Washington D.C.
- wcm.adb.org/news/greater-focus-poor-key-effectiveness-microfinance-asia-and-pacific (20.11.2013).
- WISNIWSKI, Sylvia, (1999), “Microsavings Compared To Other Sources of Funds”, **Challenges of Microsavings Mobilization- Concepts and Views from the Field**, Alfred, HANNIG ve Slyvia, WISNIWSKI (Ed.), CGAP Working Group on Savings Mobilization, Eschborn, ss. 1-21.
- XIAOSHAN, Du, (2010), “The Current Situaition and Future Prospects for Microfinance in China”, **Microfinance in China**, Switzerland, ss.2-9.
- YILMAZ, Mevlüt, (2012), “Küreselleşme ve Kentsel Yoksulluk: Sosyolojik Bir Perspektif”, **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, Sayı:4, Karabük, ss. 257-287.
- YUSUFOĞLU, Ömer Şükrü, (2010), “Kadın Yoksulluğu Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Elazığ Örneği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Fırat Üniversitesi SBE**, Elazığ.
- ZABCI, Filiz Çulha, (2003), “Sosyal Riski Azaltma Projesi: Yoksulluğu Azaltmak mı, Zengini Yoksuldan Korumak mı?”, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:58, Sayı:1, ss. 215-241.
- ZAMAN, Hassan, (1999), “Assesing the Poverty and Vulnerability Impact of Microcredit in Bangladesh: A Case Study of BRAC”, **Policy Research Working Papers**, <http://elibrary.worldbank.org/doi/pdf/10.1596/1813-9450-2145> (18.12.2013).
- ZEBUR, 35. Davut’un Mezmuru, Hüküm:10 ve 82. Asaf’ın Mezmuru, Hüküm:3.

DİZİN

A

Akdeniz Bölgesi, x, xii, 118, 121, 122, 127, 130
 Artan Oranlı Destek, viii, 39
 Avrupa Birliği, viii, xv, 37, 40, 41, 42, 43, 44, 135, 138
 Avrupa Sosyal Fonu, viii, 40, 41, 42, 43

B

Bangladeş, ix, xi, xv, 2, 70, 78, 79, 81, 84, 85, 87, 147
 Birinci Derece Yoksulluk, vii, 10
 Bolivya, 2, 78, 92, 93, 95, 102, 130
 Brezilya, 2, 78, 96, 99, 103, 130

Ç

Çin, 2, 78, 87, 89, 92, 102, 130

D

Doğu Anadolu Bölgesi, x, xi, 118, 119, 127
 Duygusal Yoksulluk, 17
 Dünya Bankası, ix, xi, xv, 23, 35, 44, 45, 46, 47, 48, 89, 110, 153, 154

E

Ege Bölgesi, x, xii, 118, 122

G

Garantili Minimum Gelir, viii, 38
 Gelir Yoksulluğu, vii, 13

İ

İç Anadolu Bölgesi, x, xi, 118, 119
 İkinci Derece Yoksulluk, vii, 10
 İnsani Yoksulluk, vii, 11

K

Kadın Yoksulluğu, 138, 147, 153, 154, 155
 Karadeniz Bölgesi, x, xii, 118, 120, 121
 Kentsel Yoksulluk, vii, 12, 136, 148, 155
 Kırsal Yoksulluk, vii, 11, 135, 136, 138
 Kronik Yoksulluk, xv, 18, 153
 Küreselleşme, viii, 21, 22, 25, 135, 137, 141, 149, 151, 152, 153, 155

M

Marmara Bölgesi, x, xii, 118, 123
 Mikrofinans, xi, xiii, xv, 52, 53, 54, 55, 57, 58, 84, 86, 90, 94, 98, 100, 117, 133, 150, 151, 153
 Mikrokredi, 3, 4, v, ix, x, xi, xii, xiii, 2, 58, 59, 60, 65, 72, 74, 78, 84, 85, 87, 91, 92, 95, 96, 99, 113, 115, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 125, 126, 130, 132, 133, 134, 136, 137, 138, 141, 150

N

Negatif Gelir Vergisi, viii, 38
 Nöbetleşe Yoksulluk, 19

S

Sistem Dışı Yoksulluk, vii, 17
 Sistem İçi Yoksulluk, vii, 16
 Sosyal Dışlama, viii, 19, 40
 Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu, ix, xv, 111, 152
 Sosyal İçerme, viii, 40, 141
 Sosyal İmkanlar Yoksulluğu, vii, 14
 Sosyal Riski Azaltma Projesi, ix, 110, 155
 Subjektif Yoksulluk, xiv, 16, 136

Ş

Şartlı Nakit Transferi, ix, 112, 148

T

Temel Gelir, viii, 39

Y

Yoksullukla Mücadele, 3, 4, viii, ix, 35,
37, 42, 44, 136, 138, 141, 147, 148,
149, 150, 151, 152, 153